राजस्व सुधार कार्ययोजना

Revenue Improvement Action Plan (RIAP)

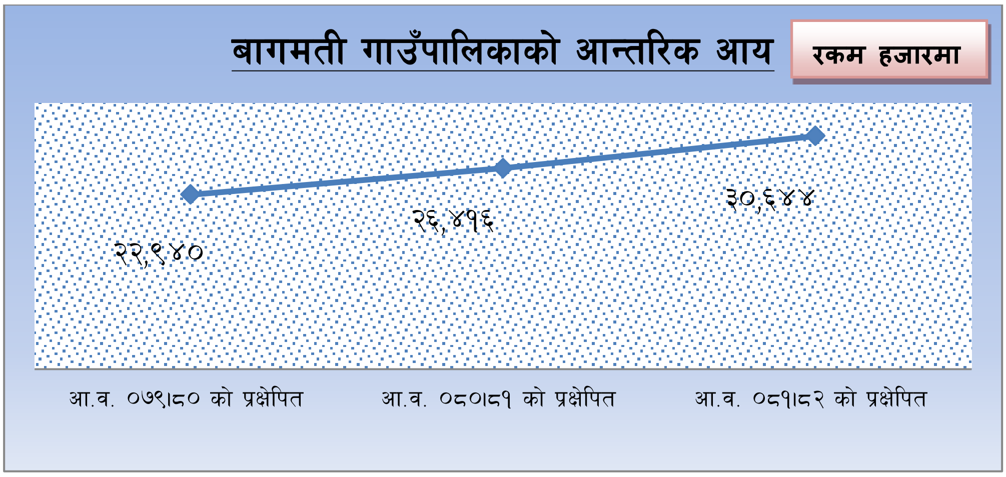

बागमती गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

झुरझुरे, मकवानपुर

बागमती प्रदेश, नेपाल

२०७९

बिषय-सूची

परिच्छेद एक ... १

परिचय ... १

१.१ पृष्ठभूमि ... १

१.२ राजस्व सुधार योजनाको औचित्य ... २

१.३ राजस्व सुधार योजनाको उद्देश्यहरु ... ४

१.४ योजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया ... ५

१.५ कार्ययोजना निर्माणका चरणहरु ... ६

१.५.१ सन्दर्भ सामाग्री सङ्कलन तथा अध्ययन ... ६

१.५.२ गाउँपालिकासँग सम्पर्क, छलफल र सूचना सङ्कलन विधि निर्धारण ... ७

१.५.३ तथ्याङ्क ⁄सूचना सङ्कलन तथा विश्लेषण ... ७

१.५.४ राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारी तथा राजस्व प्रक्षेपण ... ८

१.५.५ राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन तथा अनुशरण ... ८

१.६ योजनाका सीमाहरु ... ८

परिच्छेद दुई ... ९

गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय ... ९

२.१ संक्षिप्त परिचय ... ९

२.१.१ अवस्थिति ... ९

२.१.२ भू-बनोट र प्राकृतिक स्रोतहरु ... ११

२.१.३ जनसङ्ख्या ... ११

२.१.४ भू-उपयोग ... १२

२.१.५ साँस्कृतिक अवस्था ... १२

२.१.६ आर्थिक अवस्था ... १२

२.१.७ सामाजिक अवस्था ... १३

२.१.८ भौतिक अवस्था ... १३

२.२ मानव संसाधनको अवस्था ... १३

२.३ भौतिक सम्पत्तिको अवस्था ... १४

परिच्छेद तीन ... १५

स्थानीय तहको राजस्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता ... १५

३.१ पालिकाको राजश्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानूनी व्यवस्था ... १५

३.२ आय परिचालनको अवस्था १९
३.३ आन्तरिक स्रोत तर्फका राजश्व संकलनको प्रमुख क्षेत्रहरु र सम्भावना विश्लेषण २१
३.३.१ कर राजस्व २१
३.३.२ गैह्र कर राजस्व..२८
परिच्छेद चार ३४
आय संकलनको संस्थागत क्षमता तथा संकलन अवस्था ३४
४.१ राजश्व परिचालन नीतिहरू ३४
४.२ आय संकलनको संस्थागत क्षमता (राजश्व शाखा तथा राजश्व प्रशासन)..३४
४.२.१ राजश्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण ३४
४.२.२ राजश्व परामर्श समिति ३५
४.२.३ राजस्व प्रशासनमा सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरु ३५
४.३ राजश्व प्रशासन तथा नीतिसम्बन्धी सवालहरू ३६
४.४ प्रभावकारी राजश्व परिचालनका प्रमुख पक्षहरू.. ३६
४.४.१ कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्था ३६
४.४.२ उपयुक्त संगठन निर्माण ३७
४.४.३ तथ्याङ्कमा आधारित अभिलेख तथा स्रोतहरूको प्राथमिकीकरण ३७
४.४.४ विभिन्न आयमूलक कार्यक्रम ३७
४.४.५ पारदर्शिता र जवाफदेहिता ३७
४.४.६ परिवर्तित ब्यवस्था अनुसार राजश्व संकलन ३७
परिच्छेद पाँच.. ३८
राजश्व सुधार कार्ययोजना.. ३८
परिच्छेद छ... ४३
आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण ४३
६.१ राजश्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजश्व प्रक्षेपण ४९
६.२ आगामी तीन आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपण...५३
परिच्छेद सात ५५
अपेक्षित नतिजा...५५
परिच्छेद आठ... ५७
कार्य योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन.. ५७

अनुसूचीहरू

अनुसूची १: पृष्ठपोषण सम्बन्धमा ६०

अनुसूची २: तथ्याङ्क सङ्कलन सूची ६३

अनुसूची ३: विषयगत विश्लेषणको नमूना फाराम ६६

अनुसूची ४: तस्विर तथा माइन्युटहरू ७८

तालिकाहरूको विवरण

तालिका नं. १: वडा विभाजन तथा भौगोलिक अवस्था सम्बन्धी विवरण १०

तालिका नं. २: बागमती गाउँपालिकाको वडागत घरधुरी र जनसङ्ख्या विवरण ११

तालिका नं. ३: बागमती गाउँपालिकाको भूउपयोग विवरण १२

तालिका नं. ४: स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ अनुसारको राजस्व अधिकार १५

तालिका नं. ५ : गाउँपालिकाको आय परिचालनको अवस्था १९

तालिका नं. ६: पालिकाको सम्पति करको सम्भावनाको अवस्था २२

तालिका नं. ७: पालिकामा घरवहाल करको सम्भावनाको गणना २४

तालिका नं. ८: व्यवसाय करको सम्भावनाको गणना २५

तालिका नं. ९: विज्ञापन बापतको सम्भावित आम्दानी २५

तालिका नं. १०: व्यवसाय रजिष्ट्शन दस्तुरको सम्भावनाको गणना २९

तालिका नं. ११: सिफारिश दस्तुरको विवरण ३०

तालिका नं. १२: नक्सा पास दस्तुरको सम्भावनाको गणना ३१

तालिका नं. १३: सरकारी सम्पतिको बहालबाट आय ३२

तालिका नं. १४: राजस्व परामर्श समिति विवरण ३५

तालिका नं. १५: राजस्व सुधार कार्ययोजना ३८

तालिका नं. १६: तीन बर्षको वास्तविक विवरण ४३

तालिका नं. १७: तीन आर्थिक बर्षको लागि आय प्रक्षेपण ४९

तालिका नं. १८: वागमती गाउँपालिकाको आय संरचना ५३

चित्रहरुको विवरणः

चित्र नं. १: वित्तीय हस्तान्तरण प्रक्रिया १

चित्र नं. २: राजस्व सुधार कार्ययोजनाको औचित्य ४

चित्र नं. ३: कार्ययोजना तर्जुमाका चरणहरु ६

चित्र नं. ४ : वागमती गाउँपालिकाको नक्शा १०

चित्र नं. ५: बागमती गाउँपालिकाको आगामी तीन वर्षको आन्तरिक आय प्रक्षेपण ५४

परिच्छेद एक
परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधान २०७२ ले संघीय वित्त व्यवस्थाका मान्यता अनुसार संविधान मै स्थानीय तहलाई विभिन्न कर तथा गैर करहरु लगाउने र उठाउने अधिकार दिएको छ । संविधानले प्रदान गरेका अधिकारहरुलाई कार्यान्वयनमा ल्याउन आवश्यक पर्ने कानूनी व्यबस्था तयार गर्ने क्रममा स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ तथा अन्य आवश्यक संघीय कानूनहरु समेत जारी भैसकेको हुँदा स्थानीय सरकारको राजस्व परिचालनका लागि केही हदसम्म आवश्यक कानूनी आधारहरु तयार भएका छन् । स्थानीय सरकारले आ-आफ्नो क्षेत्रमा सेवा प्रवाह तथा विकास निर्माणको क्षमतालाई वृद्धि गर्नको लागि आय संकलन तथा परिचालन क्षमतालाई वृद्धि गर्न आय परिचालन क्षमतामा पनि सुधार गर्न आवश्यक हुन्छ । यसका अतिरिक्त प्राकृतिक तथा अन्य मानवीय कारणले अकस्मात सिर्जना हुने प्रतिकुल परिस्थितिलाई सामना गर्नसक्ने गरी उत्थानशील हुन पनि आय परिचालन क्षमता सुदृढ हुनु पर्दछ ।

सबै स्थानीय सरकारलाई नेपालको संविधानद्वारा प्रदान गरिएको कार्यजिम्मेवारी पुरा गर्न आवश्यक पर्ने साधनको परिपूर्तिका लागि सङ्घ तथा प्रदेश सरकारबाट वित्तिय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, समपुरक अनुदान र विशेष अनुदान दिन सक्ने व्यवस्था गरेको छ । सङ्घ तथा प्रदेश सरकारबाट प्रदान गरिने यस्तो अनुदानले मात्र स्थानीय तहको आवश्यकता पुरा गर्न सम्भव नहुने र राज्य शक्तिको बाँडफाँड गर्दा राज्यको राजस्व अधिकारको समेत तहगत सरकारबीच शक्तिको बाँडफाँड गरिने हुँदा सङ्घीय वित्त व्यवस्थापनका मान्यता अनुसार स्थानीय तहलाई विभिन्न कर तथा गैर कर लगाउने र उठाउने गरी राजस्व अधिकार समेत संवैधानिक रुपमै प्रदान गरिएको छ । अनुदान र राजस्व अधिकार बाहेक स्थानीय तहले संविधान र सङ्घीय कानून बमोजिम राजस्व बाँडफाँड बापत प्राप्त गर्नसक्ने र नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृतिमा ऋण लिन सक्ने कानुनी व्यवस्था समेत गरिएको छ ।

चित्र नं. १ : वित्तीय हस्तान्तरण प्रक्रिया

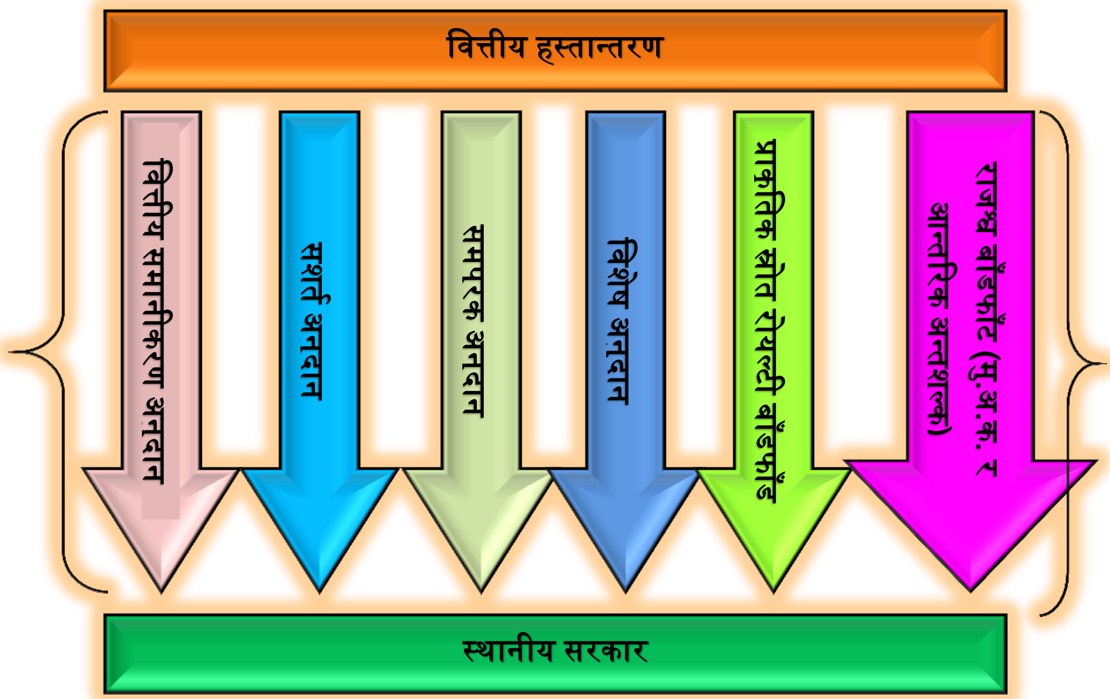

वित्तीय हस्तान्तरण अनुसार स्थानीय सरकारलाई प्राप्त भएका वित्तीय अधिकारलाई ऐनको प्रावधान अनुसार व्यवस्थित तथा न्यायोचित तरिकाले पूर्णरुपमा परिचालन गर्न थप प्रयास गर्नुपर्ने आवश्यकता महशुस भएको छ । यसको मुख्य कारणहरुमा स्थानीय सरकारलाई प्राप्त कतिपय अधिकारहरु नयाँ भएकोले त्यसका लागि आवश्यक नीति तथा कार्यविधि, संगठनात्मक व्यवस्था, सूचना तथा तथ्याङ्क प्रणालीको स्थापना, आयको सम्भावना अध्ययन, नियन्त्रण प्रणालीको स्थापना आदि व्यवस्था तथा अभ्यासको कमी हुनु रहेको छ ।

स्थानीय सरकारको बढ्दो खर्च धान्नका लागि र उनीहरुको सामर्थ्य वृद्धि गर्नका लागि आन्तरिक राजस्व परिचालन क्षमतामा वृद्धि गर्नुपर्ने आवश्यकता बन्न पुगेको छ र यसका लागि स्थानीय तहको राजस्व अधिकारका सम्भावनाहरुको खोजी गर्ने, सम्भाव्य क्षेत्रको राजस्व परिचालनका लागि अवलम्बन गर्नुपर्ने नीतिगत, कानूनी र व्यवस्थापकीय सुधारका उपायहरु पहिचान गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने र ती सबै प्रयासका आधारमा आगामी दिनमा परिचालन गर्न सकिने वास्तविक आन्तरिक आयको प्रक्षेपण गर्ने कार्यका लागि राजस्व सुधार कार्ययोजना खाँचो देखिन्छ ।

राजस्व सम्बन्धी वर्तमान स्थिति अध्ययन, विश्लेषण गरी राजस्व सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरुको पहिचान गर्ने, समग्र राजस्व प्रशासनलाई सुदृढ गर्ने तथा सोका आधारमा आगामी तीन आर्थिक वर्षको राजस्व प्रक्षेपण कार्यमा सहजीकरण गर्ने प्रयोजनाका लागि स्थानीय तहहरुले राजस्व सुधार कार्ययोजना (Revenue Improvement Action Plan) तयार गरी स्थानीय तहहरुको राजस्व सुधार गर्नका लागि अवलम्बन गर्नुपर्ने क्रियाकलापहरुको कार्ययोजना आवश्यक छ । सो कार्यका लागि प्रदेश तथा स्थानीय शासन सहयोग कार्यक्रमले यस बागमती प्रदेश अन्तरगतका विभिन्न स्थानीय तहहरुको राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्नका लागि आवश्यक प्राविधिक सहयोग गर्ने कार्यक्रम रहेको छ ।

यस दस्तावेज तर्जुमाको क्रममा भएका प्रयासहरुमा गाउँपालिकाका प्रतिनिधि, कर्मचारी तथा अन्य सरोकारवाला पक्षहरुले राजस्व परिचालनको क्षेत्रमा आधारभूत अभिमुखीकरण, गाउँपालिकाको आन्तरिक आय सुधारका लागि सहभागितात्मक विधिबाट समस्या तथा अवसरहरुको पहिचान गरी मुख्य उपलब्धिका रुपमा गाउँपालिकाको कार्ययोजना तयारी र आय सम्भाव्यताको विश्लेषण गरी गाउँपालिकाको आय प्रक्षेपणलाई मार्गदर्शन जस्ता कार्यहरु गरिएका छन् ।

१.२ राजस्व सुधार योजनाको औचित्य

सङ्घीयतामा तहगत सरकारलाई संविधानले नै कार्यजिम्मेवारी निश्चित गरी ती जिम्मेवारीहरु पुरा गर्न आवश्यक स्रोतको व्यवस्था गर्दा अन्तरसरकारी वित्तिय हस्तान्तरणको अलावा आफ्नो कार्यक्षेत्रमा तोकिएका स्रोतबाट संविधानले प्रदान गरेको अधिकार अनुरुप स्थानीय तहले राजस्व परिचालन गरी साधन स्रोतको जोहो गर्दछन् । जनताको बढ्दो माग बमोजिमको खर्च धान्नका लागि आवश्यक सामर्थ्य अभिवृद्धि गर्न पनि ती स्थानीय सरकारहरुको आन्तरिक राजस्व परिचालन क्षमतामा वृद्धि हुनु अपरिहार्य देखिन्छ । यसका लागि स्थानीय तहको राजस्व अधिकारका सम्भावनाहरुको खोजी गर्न, सम्भाव्य क्षेत्रको राजस्व परिचालनका लागि अवलम्बन गर्नुपर्ने नीतिगत, कानूनी र व्यवस्थापकीय सुधारका उपायहरु पहिचान गरी तिनको यथोचित कार्यान्वयन गर्न र ती सबै प्रयासका आधारमा आगामी दिनमा परिचालन गर्न सकिने वास्तविक आन्तरिक आयको प्रक्षेपण गर्ने कार्यका लागि राजस्व सुधार कार्ययोजना महत्वपूर्ण औजार हुने विश्वास गरिन्छ ।

स्थानीय तहलाई कर वा गैर कर वापत रकम तिर्ने स्थानीय वासीहरुले आफुले तिरेको करको सदुपयोग भए नभएको निगरानी गर्ने र यस विषयमा नियमित रुपमा आफ्नो गाउँपालिकासँग प्रश्न सोध्ने हुनाले गाउँपालिका पनि जनताप्रति सोझै उत्तरदायी हुने वातावरण सिर्जना हुन्छ । सेवा प्रवाहमा पनि सुधार हुन्छ र जनताको

सन्तुष्टिको मात्रा पनि बढ्दै जान्छ । आन्तरिक स्रोतबाट परिचालित राजस्व खर्च गर्दा स्थानीय तहले कुनैपनि बाह्य शर्तहरु पालना गर्नु नपर्ने भएकोले यसको मात्रा जति बढी भयो त्यति बढी मात्रामा स्वायत्तताको अनुभूति गर्दछन् । यसरी स्थानीय तह र प्रदेश तहले जति बढी स्वायततापूर्वक काम गर्न पाउँछन् त्यति नै सङ्घीयता सफल र सुदृढ हुँदै जान्छ ।

वैधानिक रुपमा नै स्रोत साधनमाथि उल्लेख्य अधिकार प्राप्त भएको लामो समयसम्म पनि आन्तरिक स्रोत तथा राजस्व कमजोर रहने र निरन्तर सङ्घ तथा प्रदेशबाट प्राप्त हुने अनुदानमा नै भर पर्नुपर्ने अवस्था भएमा स्थानीय सरकारको स्वायत्तता तथा दीगोपनमा प्रश्नचिन्ह लाग्ने सम्भावना रहन्छ । यस परिपेक्ष्यमा स्थानीय सरकारहरुले समयमै कानुनले अख्तियारी दिएका क्षेत्रमा आन्तरिक राजस्वको सम्भावना अध्ययन गरी कानुनसम्मत रुपमा राजस्वको क्षमता विस्तार गर्दै जानु आवश्यक हुन्छ । यसका लागि जन निर्वाचित पदाधिकारीहरु र राष्ट्रसेवक कर्मचारीहरुलाई संविधानले प्रदत्त गरेका काम कर्तव्य र अधिकारहरु कुशलता साथ सम्पादन गरी नागरिकहरुलाई छिटो छरितो गुणस्तरीय सेवा प्रवाह सुनिश्चित गर्न सहयोग पुऱ्याउनु पहिलो र महत्वपूर्ण कार्य हो भने भर्खरै सम्पन्न भएका स्थानीय तहको संस्थागत अवस्था स्व-मूल्याङ्कन गरी सुधारका क्षेत्रहरुको पहिचान गरी तदनुरुप आवश्यकता र मागमा आधारित क्षमता विकासका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्दै लैजानु आवश्यक छ । यसका साथै स्थानीय तहलाई संविधान र ऐनले दिएको अधिकार प्रयोग गरी वित्तीय रुपमा सवल र सक्षम बनाउन राजस्व परिचालन सम्बन्धी ज्ञान, सीप र क्षमता अभिवृद्धि गर्दै सार्वजनिक विकास निर्माण र सेवा प्रवाहमा सक्षम बनाउन आवश्यक छ ।

गाउँपालिकामा थप आन्तरिक राजस्व परिचालन गर्न यसको अधिकार क्षेत्रभित्र सबै उपलब्ध आन्तरिक आयका स्रोतहरुबाट सम्भाव्य राजस्व परिचालन गर्नु अनिवार्य हुन्छ । यसमा सुधार ल्याउन गाउँपालिकाको बाह्य वातावरण तथा राजस्व प्रशासनको समेत विश्लेषण गर्नुपर्ने हुन्छ । यसैले राजस्व परिचालनमा सुधारका कृयाकलापहरु पहिचान गरी सोको कार्यान्वयनबाट स्थानीय तहको आन्तरिक आयमा पर्न सक्ने प्रभाव समेतका आधारमा आगामी दिनमा प्राप्त हुन सक्ने राजस्वको प्रक्षेपण गर्न स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को प्रावधान बमोजिम यो राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरिएको छ । यस राजस्व सुधार कार्ययोजनाबाट गाउँपालिकालाई आफ्नो आन्तरिक आय परिचालन सुधारका साथै राजस्व प्रक्षेपणलाई यथार्थपरक, समन्यायिक, सहभागितामूलक र वैज्ञानिक बनाई बजेट तर्जुमा प्रकृयालाई थप व्यवस्थित गर्न मद्दत पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ । यसै सन्दर्भमा बागमती गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनमा सुधार ल्याउनको लागि राजस्व सुधारका कृयाकलापहरु पहिचान गर्न र पहिचान गरिएका कृयाकलापहरुको कार्यान्वयनबाट स्थानीय तहको आन्तरिक आयमा पर्न सक्ने प्रभाव समेतका आधारमा आगामी दिनमा प्राप्त हुन सक्ने राजस्वको प्रक्षेपण गर्ने कार्यका लागि यो राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माण गर्न लागिएको छ । राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाको औचित्यको सांरासलाई निम्न चित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

चित्र नं.२ : राजस्व सुधार कार्ययोजनाको औचित्य

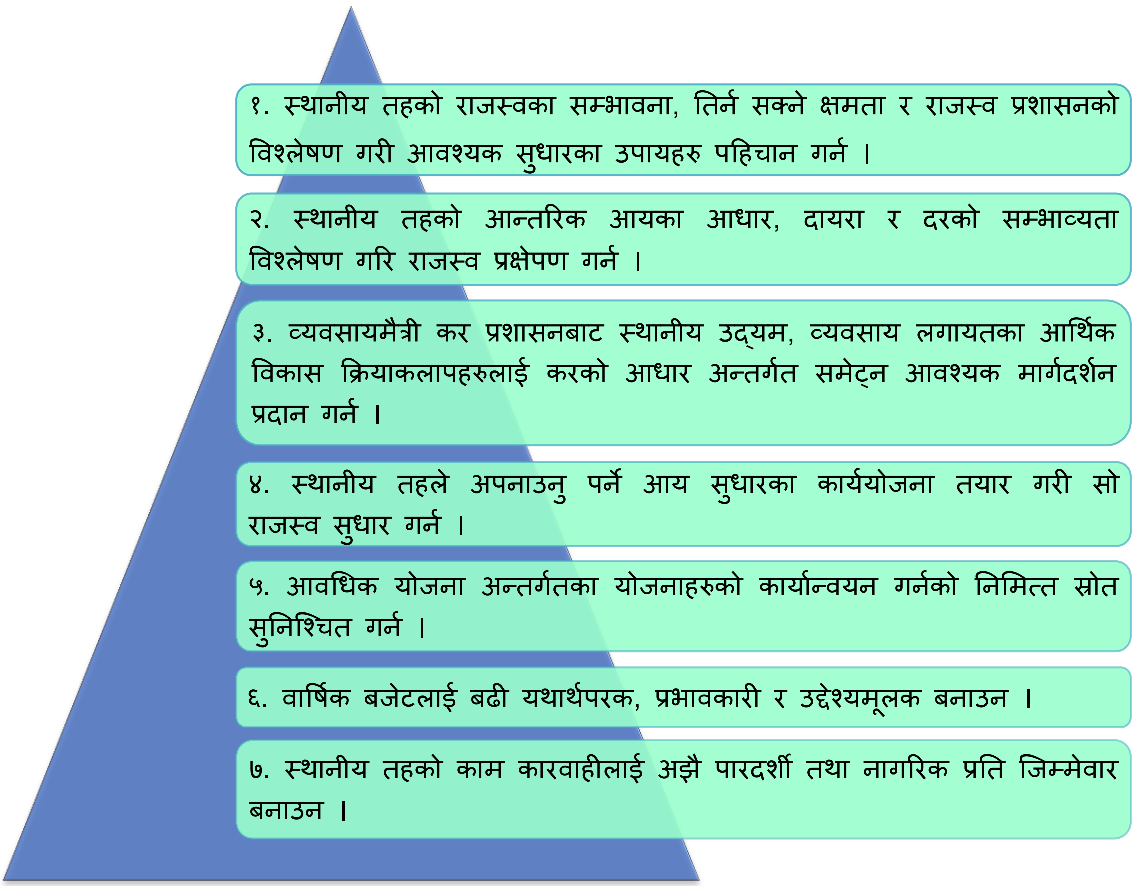

१.३ राजस्व सुधार योजनाको उद्देश्यहरु

गाउँपालिकाको आन्तरिक आयका सम्भावनाहरुको पहिचान तथा अधिकतम परिचालनका लागि देखिएका समस्याहरु न्यूनीकरण गर्न कार्ययोजना तयार गरी सोको आधारमा आगामी ३ वर्षको आय प्रक्षेपणमा गाउँपालिकालाई सहयोग पुर्याउनु नै यस योजनाको मूलभूत उद्देश्य हो । यस योजनाका निर्दिष्ट उद्देश्यहरु देहाय अनुसार रहेका छन् :

- गाउँपालिकाका जनप्रतिनिधिहरु तथा कर्मचारीहरुलाई राजस्व सुधार कार्ययोजना सम्बन्धी अभिमुखीकरण गर्ने ।
- शीर्षकगत सम्भावित करका आधार तथा विगत तीन वर्षको आन्तरिक आयको अवस्थाको विश्लेषण गर्ने ।
- राजस्व वृद्धिको लागि आयका प्रमुख स्रोतहरुको सम्भावना र यथार्थ असुलीमा भएको फरकको पहिचान गर्ने ।
- स्थानीय तहको राजस्व प्रशासनको संगठनात्मक सङ्कलन तथा बिलिङ्ग पद्धति र आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली सहित गाउँपालिकाको राजस्व प्रशासन तथा यसको कार्यकुशलताको विश्लेषण गर्ने ।
- स्थानीय तहको आन्तरिक आय वृद्धिका सम्भावनाहरु पहिचान गरी आय सुधार कार्ययोजना र प्रक्षेपण सहितको आन्तरिक आय सुदृढीकरण कार्ययोजना तयार गर्ने ।
- नयाँ सम्भावनाहरुको पहिचान गर्दै स्थानीय तहले अपनाउनुपर्ने सुधार रणनीति सहितको राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्ने ।

- स्थानीय तहको विद्यमान आर्थिक ऐन पुनरावलोकन गरी आगामी आर्थिक वर्षमा सुधारका लागि सुझाव प्रदान गर्ने ।

१.४ योजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया

गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा प्रक्रिया स्थानीय पदाधिकारी, कर्मचारी, सम्बन्धित समितिहरु र सरोकारवालाहरुको अपनत्व र क्षमता अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यले सहभागितामूलक विधि अवलम्बन गरिएको छ । यसको मार्गदर्शकका रुपमा सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयद्वारा जारी गरिएको स्थानीय तहको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी दिग्दर्शन, २०७६ लाई लिईएको छ । साथै स्थानीय आवश्यकता अनुसार सम्भाव्य स्थानीय राजस्वका स्रोतहरुलाई समेट्ने उद्देश्यले तथ्याङ्क तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयद्वारा जारी निर्देशिका बमोजिम कार्ययोजना तर्जुमा गरिएको छ ।

गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्ने कार्यक्रम सम्बन्धमा प्रदेश सुशासन केन्द्र र यस नेपाल डेभलपमेन्ट सेन्टरबीच सम्झौता भएपछि विभिन्न समयमा भएका छलफलहरुबाट गाउँपालिकाबाट आवश्यक सन्दर्भ सामग्री सङ्कलन गरिएको थियो । राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाका लागि निम्न विधि र प्रकृया अवलम्वन गरिएको थियो । मुलत: राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा Coaching & Mentoring (स्थलगत रुपमा सँगसँगै काम गर्दै सिकाउँदै जाने) विधिमा आधारित छ ।

- बागमती गाउँपालिकामा कार्य प्रारम्भ गर्नुभन्दा पहिला परामर्शदाताले प्रदेश सुशासन केन्द्रको सम्बन्धित विज्ञ वा तोकिएको कर्मचारीहरुसँग बागमती गाउँपालिकामा गर्नुपर्ने कार्यको योजना बनाई छलफलबाट अन्तिम रुप दिई अगाडि बढाईएको थियो ।
- बागमती गाउँपालिकाबाट राजस्व कार्ययोजना तर्जुमा कार्यको गुणस्तर सुनिश्चितताका लागि अनुगमन र फलोअप तथा प्रदेश सुशासन केन्द्रबाट अनुगमनको काम भएको छ । सो कार्यका लागि सेवा प्रदायक संस्थाले यो कार्य गर्नका लागि विस्तृत कार्ययोजना समेत पेश गरेको थियो । परामर्शदाताले प्रदेश सुशासन केन्द्रको सम्बन्धित विज्ञ वा तोकिएको कर्मचारीहरुसँग निरन्तर समन्वयमा कार्य सम्पन्न भएको छ ।
- राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माण प्रकृयालाई सहभागितामूलक विधिबाट सञ्चालन गरिएको थियो । यस सन्दर्भमा बागमती गाउँपालिकाका जनप्रतिनिधि, कर्मचारी एवम् सरोकारवालाहरुको सहभागिताबाट राजस्व सुधार सम्बन्धी आवश्यकताहरु पहिचान गरिएको थियो ।
- सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले तयार पारेको गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७६ मा उल्लेखित सम्बन्धित फारामहरु विधि तथा प्रकृयाहरु प्रयोग गरी (छलफल तथा कार्यशाला) मार्फत राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माण गरिएको छ ।
- यस प्रकृयाबाट पहिचान गरिएका आवश्यकताहरुलाई एकिकृत गरी बगमती गउँपालिकाको ३ वर्षे राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गरिएको छ र अन्तिम दस्तावेज तयार गरी बागमती गाउँपालिकालाई प्रस्तुतिकरण गरी आवश्यक सुझावहरुलाई सङ्कलन गरी दस्तावेजलाई अन्तिम रुप दिइएको छ ।
- राजस्व सुधार कार्ययोजनाको अन्तिम दस्तावेज (विद्युतिय तथा भौतिक प्रति) बागमती गाउँपालिका र प्रदेश सुशासन केन्द्रमा बुझाएको छ ।
- प्रदेश सुशासन केन्द्रबाट कार्यक्रमको अन्तिम भुक्तानी लिनका लागि प्रदेशमा गठन मूल्याङ्कन समितिको अन्तिम मूल्याङ्कन पश्चात खर्चसँग सम्बन्धित आवश्यक विल, भरपाई सहित कार्यक्रमको अन्तिम प्रतिवेदन बुझाइएको छ ।

१.५ कार्ययोजना निर्माणका चरणहरु

परामर्शदाताद्वारा सहभागितामूलक विधि र प्रकृया प्रयोग गरी राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गरिएको थियो । अध्ययनको सन्दर्भमा प्राप्त जानकरी र तथ्याङ्कहरुको परिमाणात्मक र गुणात्मक विश्लेषण गर्न मिश्रित विधिहरुको प्रयोग भएको थियो । राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्ने क्रममा निम्न चरणहरू अपनाइएको थियो ।

चित्र नं. ३ : कार्ययोजना तर्जुमाका चरणहरु

१ • राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी निर्णय र समय सारिणी निर्धारण

२ • योजना तर्जुमा कार्यदल गठन

३ • योजना तर्जुमाका लागि आवश्यक सन्दर्भ सामाग्रीहरु सङ्कलन तथा अध्ययन

४ • प्रारम्भिक कार्यशालाको आयोजना

५ • सूचना तथा तथ्याङ्क सङ्कलन एवम् विश्लेषण

६ • राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारी (प्रारम्भिक)

७ • योजनाको मस्यौदा तयारी

८ • राजस्व सम्भावना विश्लेषण तथा राजस्व प्रक्षेपण

९ • मस्यौदा प्रतिवेदन गाउँपालिकामा प्रस्तुति र सुझाव सङ्कलन

१० • मस्यौदा पुनरावलोकन र अन्तिम मस्यौदा तयारी

१.५.१ सन्दर्भ सामाग्री सङ्कलन तथा अध्ययन

योजना निर्माणको प्रथम चरणमा विज्ञ समूहबाट विभिन्न स्रोतहरुबाट सन्दर्भ सामाग्रीहरुको सङ्कलन तथा पुनरावलोकन गरिएको थियो । यस क्रममा अध्ययन तथा पुनरावलोकन गरिएका मुख्य सामग्रीहरु देहाय अनुसार रहेका छन्:

- नेपालको संविधान, २०७२
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४
- अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४
- गाउँपलिका तथा नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी दिग्दर्शन, २०७६
- बागमती गाउँपालिकाको गाउँ वस्तु विवरण (पार्श्वचित्र), २०७५

- बागमती गाउँपालिकाको आय/व्यय विवरण (आ.व. २०७५/७६-२०७७/७८)
- बागमती गाउँपालिकाको गाउँसभाबाट स्वीकृत भएको आ.व. २०७८/७९ का लागि निर्धारण गरिएको विभिन्न करहरुको दर रेट (आर्थिक ऐन २०७८)
- बागमती गाउँपालिकाको अर्थ सम्बन्धी प्रस्तावलाई कार्यान्वयन गर्न बनेको कानुन
- आन्तरिक राजस्व व्यवस्थापनको तेस्रो सुधार कार्ययोजना (२०७५/७६-२०७७/७८)
- बागमति प्रदेशको आर्थिक ऐन, २०७६
- आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व सम्बन्धी ऐन, २०७६
- नेपाल सरकारको सङ्घीय नीति, ऐन, नियमावली, योजना आदि ।

१.५.२ गाउँपालिकासँग सम्पर्क, छलफल र सूचना सङ्कलन विधि निर्धारण

गाउँपालिकाका पदाधिकारीहरू र सम्बन्धित कर्मचारीहरूसंग सम्पर्क र छलफल गरी गाउँपालिकाले हालसम्म परिचालन गरि आएका करका आधारहरु, राजस्व परिचालनको अवस्था, सुधार गर्न सकिने क्षेत्र, राजस्व प्रशासनको वर्तमान संरचना, यसमा सुधार गर्न सकिने क्षेत्र, पदाधिकारी तथा कर्मचारीको क्षमता विकासका सवालहरु र हाल तयार गर्न लागेको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा र यसको प्रक्रियाबारे जानकारी गराई गाउँपालिकाको भूमिका सम्बन्धमा स्पष्ट पारिएको थियो ।

राजस्व सुधार कार्ययोजनाका लागि कार्यतालिका निर्धारण तथा कार्यजिम्मेवारी निर्धारण गरी आवश्यक सूचना सङ्कलन फाराम अनुसार सम्बन्धित सूचना, सामाग्रीहरु आदिका आधारमा बागमती गाउँपालिकाको राजस्वको अवस्था बारे जानकारी हासिल हुनुका साथै मुख्य सवालहरु पहिचान गर्न मद्दत पुगेको हो । आवश्यक सन्दर्भ सामाग्रीहरुको अध्ययन तथा विश्लेषण पश्चात विज्ञहरुको टोलीबाट तथ्याङ्क तथा सूचना सङ्कलनका लागि आवश्यक फारामहरुको विकास गरि सो फारामलाई अन्तिम रुप दिन यस कार्यमा सङ्लग्न विज्ञहरुबीच आवश्यक छलफल र अन्तरक्रिया समेत गरिएको थियो । सूचना सङ्कलनका लागि तयार गरिएको फारमहरु निम्नानुसार रहेका छन् ।

- गाउँपालिकाको परिचयको लागि आवश्यक आधारभूत र संस्थागत सूचना तथा मुख्य पदाधिकारीहरुसँगको परामर्शका लागि तयार गरिएको सूचना सङ्कलन चेकलिष्ट अनुसुची १ मा रहेको छ । यस सूचीमा मुख्यत: गाउँपालिकको संक्षिप्त परिचय, गठन, राजस्व प्रशासनको अवस्था र विगत तीन आर्थिक वर्षको राजस्व परिचालनको स्थिति बारे जानकारी लिने उद्देश्यले यो फारमको प्रयोग गरिएको छ ।
- राजस्वका शीर्षकगत समूह छलफलका लागि आवश्यक सूचनासँग सम्बन्धित फारम अनुसूची २ मा रहेको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा व्यवस्था भए अनुसार कर र गैरकरहरुको शीर्षकगत रुपमा वर्तमान समस्याहरु, सम्भावना, समाधानका लागि गर्नुपर्ने उपायहरु र जिम्मेवार निकायको पहिचान र कार्यान्वयनको समयावधीका बारेमा समूहगत रुपमा छलफल गर्नका लागि यो फारम प्रयोगमा ल्याईएको हो ।

१.५.३ तथ्याङ्क /सूचना सङ्कलन तथा विश्लेषण

बागमती गाउँपालिकाको सङ्कलित विगतका आय तथा व्यय, आर्थिक ऐन तथा विनियोजन ऐन, नीति तथा कानूनहरु र पूर्वनिर्धारित प्रश्नावली तथा ढाँचामा गाउँपालिका र वडास्तरका प्राथमिक तथा द्वितीय स्रोतबाट प्राप्त तथ्याङ्क तथा सूचनाहरु विश्लेषण गरिएको छ । यी विषयमा थप प्रष्टताका लागि गाउँपालिका अध्यक्ष,

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र लेखा अधिकृतसँग भएको अन्तर्क्रियामा एक आपसमा प्रष्ट हुनुपर्ने विषय, गाउँपालिकाले भोगिरहेका चुनौतीहरु, अपेक्षा र आवश्यकता बारेमा जानकारी आदान प्रदान गरियो । त्यसपछि सबै प्राप्त सूचनाहरु र अन्तर्क्रियाबाट प्राप्त वस्तुस्थित बारेको थप स्पष्टता पछि केही अझ स्पष्ट हुनुपर्ने विषयहरु गाउँपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत तथा लेखा अधिकृतसँग सम्पर्क गर्दै सोही आधारमा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको प्रतिवेदन तयार गरिएको छ ।

१.५.४ राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारी तथा राजस्व प्रक्षेपण

सन्दर्भ सामाग्री सङ्कलन तथा अध्ययन, गाउँपालिकासँग सम्पर्क, छलफल र सूचना सङ्कलन विधि निर्धारण र तथ्याङ्क/सूचना सङ्कलन लगायतका क्रियाकलापहरु तथा प्राप्त सुचनाको विश्लेषणका आधारमा पहिचान भएको वार्षिक कुल सम्भाव्यता र स्रोतबाट प्राप्त हुन सक्ने राजस्वलाई आगामी तीन वार्षिक वर्षका लागि प्रक्षेपण गरिएको छ । साथै बागमती गाउँपालिकामा मस्यौदा प्रतिवेदनको प्रस्तुतिकरण गरी प्राप्त सुझावहरु सङ्लग्न गरी अन्तिम प्रतिवेदन तयार गरिएको छ ।

१.५.५ राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन तथा अनुशरण

राजस्व सुधार कार्ययोजनालाई गाउँपालिकाले आवश्यक छलफल तथा स्वीकृति गरी कार्यान्वयन गर्ने र कार्ययोजना बमोजिम कार्य भए नभएको भन्ने बारेमा समय समयमा समिक्षा र आवश्यकता अनुसार सुधार र परिमार्जनका लागि छलफल गर्न नियमित रुपमा गर्ने अनुगमन सम्बन्धी सुझाव समावेश गरिएको छ । राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन गर्दा चाल्नुपर्ने रणनीति र क्रियाकलाप तथा राजस्व परिचालनका सम्बन्धमा बागमती गाउँपालिकाको पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुलाई अभिमुखीकरण गरिएको छ ।

१.६ योजनाका सीमाहरु

बागमती गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना निम्नानुसारका सीमामा रही तयार गरिएको छ ।

- अध्ययन तथा विश्लेषण कार्य प्रमुख रुपमा कार्यालयको अभिलेख, दस्तावेज, प्रतिवेदन तथा द्वितीय स्रोतहरूबाट प्राप्त तथ्याङ्क तथा सूचनाहरूमा आधारित छ ।
- गाउँपालिकाको कार्यालयबाट प्राप्त अभिलेख तथा दस्तावेज, अन्तरवार्ता, गाउँपालिकाका पदाधिकारीहरु तथा सम्बन्धित कर्माचारीहरु र अन्य सरोकारवालाहरुसँग गरिएको अन्तरक्रिया तथा कार्याशालाबाट प्राप्त सूचनाको आधारमा तयार गरिएको छ । यसका साथै प्रदेश सुशासन केन्द्र तथा गाउँपालिकामा मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुतिकरण गरी प्राप्त सुझावहरु सङ्लग्न गरिएको छ ।
- गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या तथा आर्थिक गतिविधिमा हुने वृद्धि, गाउँपालिकाको सेवामा हुने वृद्धि र नागरिक सन्तुष्टिमा हुने वृद्धि, मूल्याङ्कन दरमा हुने वृद्धि तथा राजस्वका दरको पुनरावलोकन आदि कृयाकलापहरूले भविश्यको राजस्व सङ्कलनमा असर गर्ने भएतापनि यी तथ्याङ्कहरू उपलब्ध नभएको खण्डमा आय प्रक्षेपणमा आधार लिन कठिनाई हुन सक्छ ।
- गाउँपालिकाको अभिलेख व्यवस्थित भइ नसकेकोले ऐतिहासिक प्रवृति देखिने तथ्याङ्कीय विश्लेषणका लागि आवश्यक तथ्याङ्क र सूचनाको अभावमा स्टाटिस्टिकल टुल्सहरुको प्रयोग गरी विश्लेषण तथा प्रक्षेपण गर्न अलि असहज भएको छ ।

परिच्छेद दुई
गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

२.१ संक्षिप्त परिचय

बागमती गाउँपालिकाको राजस्व सम्भाव्यता पहिचान, परिचालन र व्यवस्थापनका लागि गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति, आर्थिक गतिविधि, मानवीय संसाधान र भौतिक स्रोत साधन लगायतका पक्षहरूको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । यस परिच्छेदमा गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय, मानव संसाधनको अवस्था र गाउँपालिकाको भौतिक सम्पत्तिको अवस्था प्रस्तुत गरिएको छ ।

नामाकरण

यस गाउँपालिकाको नामाकरण पवित्र बाग्मती नदीको पुण्य नामबाट हुन गएको सम्भावना बलियो देखिन्छ किनकी वाग्मती खोला एक संगमको रुपमा यस गाउँपालिकामा अवस्थित छ । यसको सम्बन्ध धार्मिक आस्थासँग जोडिएको छ । स्कन्दपुराणको सम्भव खण्ड अन्तर्गत नेपाल महात्म्य कथाको विसौं अध्यायमा वाग्मती नदी र यसको पवित्रताको कथा जोडिएको छ । यसका वावजुत पनि स्कन्द पुराण र नेपाल माहात्म्य दुबैमा उल्लेखित वाग्मती नदी वा यसको नाम नेपालका अन्य जिल्लाहरूमा पनि रहेको र विभिन्न तीनवटा स्थानीय तहहरुको नाम पनि एकै प्रकारले राखिएको हुदाँ नामांकरणको प्रसंगमा विवाद वा फरकपन हुनु स्वाभाविक नै हो । अर्कातिर प्राचीनकालमा मात्री शक्ति वा देवी शक्तिलाई आदिदेव मान्ने शाक्त परम्पराको शैली अनुसार नै “बाग देवी” को महिमा गान वा भक्तिभाव स्वरूप बाग्मती नाम गरिएका ठाउँहरु नेपालमा प्रशस्तै (स्थानीय तह पनि ३ वटा रहेको पाईन्छ (ललितपुरमा एक गा.पा., मकवानपुरमा एक गा.पा. र सर्लाहीमा एक न.पा.) भेटिन्छन् । यसैले साबिकका तीनवटा गाविसहरु (राईगाउँ, फापरवारी, र वेतिनी) मध्ये कसैको पनि “बागमती” नाम नरहेको र नयाँ गाँउपालिकाको नाम बाग्मती राखिनु धार्मिक कारण मात्र नभई बागमती खोलाको भौगोलिक सिमाना, जीविकोपार्जन र कृषिमा त्यसले पुर्याएको योगदान र एक आस्थावान् अर्थात् सम्मानित शब्द हुनु पनि देखिन्छ ।

२.१.१ अवस्थिति

नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषदको निर्णयद्वारा वि.सं. २०७३ फागुन २७ गते नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित सूचना अनुसार देशका विभिन्न स्थानमा रहेका गाविस र नगरपालिका तथा जिल्ला विकास समिति जस्ता स्थानीय निकायहरूलाई प्रचलित संविधानले निर्देश गरे बमोजिम पुनर्संरचना गरेर संघीय ढांचामा लगिएको हो र यसै क्रममा मकवानपुर जिल्लाका तत्कालिन तिन गाउँ विकास समितिहरु (बेतिनी, फापरवारी र राईगाउँ) लाई समायोजन गरि बाग्मती गाउँपालिका गठन गरिएको हो । यस गाउँपालिकामा आदिवासी जनजातिको रूपमा रहेका राई (देवास) जातिहरू दक्षिण पूर्वी बाग्मती नदी किनारको आसपास तीन चार सय वर्ष अघिदेखि नै बसोबास गर्ने गरेको र फापरवारी गाविस वडा नं. १ झुरझुरे उनीहरूको राजधानी रहेको बताइन्छ । त्यसैगरी बेतेनी गाविसमा तामाङ्ग जातिहरूको घिसिङ्ग राजाको दरबार थियो भन्ने मान्यता र हाल यस गाउँपालिकामा रहेको तामाङ्ग जातिहरूको बाहुल्य त्यसको सवुत हुन सक्दछ ।

वागमत्ती गाउँपालिका ८५ डिग्रि २८ मि. देखी ८५ डिग्रि १९ मि. पूर्वी देशान्तर र २७ डिग्रि १९ मि. देखी २७ डिग्रि १९ मि. उत्तरी अक्षांशमा सम्म रहेका र मकवानपुर जिल्लाको पूर्वी क्षेत्रमा अवस्थित छ र यसको क्षेत्रफल ३११.७९ वर्ग कि.मि र जनसंख्या ३०४९५, र केन्द्र वागमती-४, झुरझुर रहेको छ । यस गाउँपालिकाको सिमाना भौगोलिक र प्रशासनिक रुपले ९ वटा वडा रहेको र विभिन्न ४ जिल्लाहरु र एक गाउँपालिकालाई छोएको छ ।

वाग्मती गाउँपालिकाको सिमाना - पूर्वमा सिन्धुली जिल्ला, उत्तरमा ललितपुर जिल्ला र काभ्रे जिल्ला, पच्चिममा वकैया गाउँपालिका र दक्षिणमा पनि वकैया गाउँपालिका र रौतहट जिल्लासँग जोडिएको छ । साविक फापरवारी गाविसको कार्यालयलाई यस गाउँपालिकाको केन्द्र मानिएको भएता पनि हाल झुरझुरेबाट कार्य संचालन गरिदै आएको छ र गाउँपालिकाको आफनै भवन निर्माणको लागि योजना तयार पार्ने क्रम जारी छ ।

चित्र नं. ४ : वागमती गाउँपालिकाको नक्शा

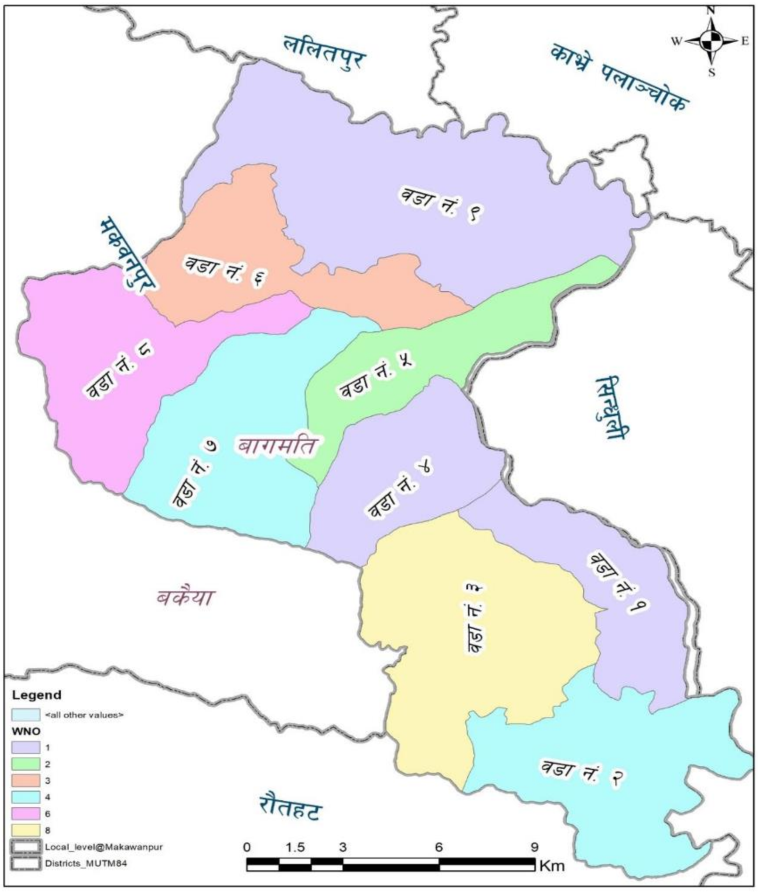

प्राकृतिक सौन्दर्यका हिसाबले यस गाउँपालिकाको सुन्दरता लोभलाग्दो र पर्यटकीय सम्भावना प्रचुर देखिन्छ भने हेटौडा हुदैं चतरा-धरान जोड्ने राष्ट्रिय गौरवको बृहद सडक परियोजनाले यो गाउँपालिकाको आर्थिक तथा सामाजिक-सांस्कृतिक विकास र धार्मिक-पर्यटनको प्रवर्द्धन हुने उज्ज्वल भविष्य देखिन्छ ।

तालिका नं. १: वडा विभाजन तथा भौगोलिक अवस्था सम्बन्धी विवरण

वडा नम्वर	कुल जनसङ्ख्या	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मि.)	प्रतिशत
१	३,७४०	२३.१२	७.४२
२	७,०१४	३७.१६	११.९२
३	३,५५६	४६.५०	१४.९१
४	३,१४३	२३.६०	७.५७
५	३,६१९	२२.०९	७.०९
६	४,१६०	२७.१३	८.७०
७	४,७०२	३४.९७	११.२२
८	५,०७१	३३.१९	१०.६४
९	४,७७४	६४.०२	२०.५३
जम्मा	३९,७७९	३११.७९	१००

स्रोतः बागमती गाउँपालिकाको प्रोफाईल, २०७५

२.१.२ भू-बनोट र प्राकृतिक स्रोतहरु

यस बागमती गाउँपालिकाको भू -बनोट हेर्दा कृषि भूमी, नदी र नाला भन्दा पनि जंगल वा वन क्षेत्रकै बढी जमिन देखिन्छ । सबैभन्दा बढी वार्ड ९ मा वन-जंगल रहेको (५२%) छ भने वार्ड ३ मा ३७% प्रतिशत र वार्ड ७ मा २% प्रतिसत रहेको छ । संयोगबस खेतियोग्य जमिन पनि वडा ९ मा नै बढी देखिन्छ भने त्यसपछि वडा २ मा रहेको छ । बन्जर जमिन १, ५, ६, ७ र ८ वडामा कत्ति पनि देखिदैन, तर अरु वडामा पनि नगन्य नै छ । बगर थोरै मात्रामा तर सबै वडामा देखिन्छ, जबकि नदी र खोला वा पानीको स्रोत पनि प्रत्येक वडामा छ ।

२.१.३ जनसङ्ख्या

कुल घरधूरी ५७३१ रहेको बाग्मती गाउँपालिकामा राष्ट्रिय जनगणना २०६८ साल अनुसार कुल ३०४९५ जनसङ्ख्या मध्ये महिला १५८६० र पूरुष १४६३५ रहेका छन् । यो संख्या २०७५ सम्म बढेर कुल घरधुरी ६०५८, कुल जनसंख्या ३९७७९, महिला २००१९ र पुरुष १९७६० रहेको देखिन्छ र त्यस्तै यस गाउँपालिकाको औसत परिवार सङ्ख् या २०६८ मा केही सानो (५.३२) देखिएको थियो भने हाल केहि बढेर ६.५९ पुगेको देखिन्छ र यसको कारणका रुपमा वैदेशिक रोजगारीको कारणले बालबच्चा रेखदेख संयुक्त परिवारमा हुन जाने र कतिपय अवस्थामा पंजीकरण प्रक्रिया पनि अनियमित बन्न जाने कुरा प्रमुख देखिन्छ । यी समग्र तथ्यहरूको तालिकागत विवरण निम्नअनुसार औंल्याइएको छ ।

तालिका नं. २: बागमती गाउँपालिकाको वडागत घरधुरी र जनसङ्ख्या विवरण

वडा नं.	घरधुरी	जनसङ्ख्या			औसत परिवार आकार
		महिला	पुरुष	जम्मा	
१	५६०	१९२५	१८१५	३७४०	६.६८
२	९९५	३४०७	३६०७	७०१४	७.०५
३	५३०	१९०१	१६५५	३५५६	६.७१
४	५८०	१६१९	१५२४	३१४३	५.४२
५	७००	१७४१	१८७८	३६१९	५.१७
६	६५०	२१४५	२०१५	४१६०	६.४
७	६२७	२१९४	२५०८	४७०२	७.५
८	६४६	२५८४	२४८७	५०७१	७.८५
९	७७०	२५०३	२२७१	४७७४	६.२
जम्मा	**६,०५८**	**२०,०१९**	**१९,७६०**	**३९,७७९**	**६.५९**

स्रोत: बागमती गाउँपालिकाको प्रोफाईल, २०७५

नेपाल एक बहुजातीय समाज हो र यहाँ करिब १२५ थरीका जात जातिहरु रहेका छन् । जसमा ५९ वटा आदिवासी जनजातीको समूह पनि पर्दछ । जनसंख्याको जात-जातिगत संरचना र बनोट हेर्दा बाग्मती गाउँपालिकामा मिश्रित प्रकारको जातीय बसोबास भेटिन्छ, तर पनि मतवाली मंगोलियन जनजाति समुदायको उल्लेख्य जनसंख्या रहेको छ । २०६८ सालको जनगणना र हाल २०७४ को सर्भे दुबैको तुलना गर्दा तामांग, मगर र लिम्बु जातिको संख्या बढी छ । सबैभन्दा बढी (आधाभन्दा बढी) तामांग समुदाय नै रहेको देखिन्छ, जसको संख्या २१४०२ अर्थात् ५३.८ प्रतिशत रहेको छ । यस गापामा पहाडिया ब्राह्मण-छेत्री र तराईको मधेसी

समुदायको जनसंख्या ज्यादै न्यून छ भने दलित समुदाय मध्ये कामी जातिको जनसंख्या भने २०६८ को ३.२३ प्रतिशत बाट बढेर हाल ८ प्रतिशत पुगेको छ । मातृभाषाको आधारमा तामाङ्ग भाषा बोल्नेको बाहुल्यता रहेको छ भने बाँकीले नेपाली भाषा बोल्ने गरेका छन् ।

२.१.४ भू-उपयोग

यस गाउँपालिकाको जम्मा भू-भागमा सबैभन्दा बढी क्षेत्र अर्थात् ६८.०५ प्रतिशत वन जङ्गल क्षेत्र रहेको छ । त्यसैगरी गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफलको १९.४७ प्रतिशत जमिनमा खेती गरिएको छ भने बगर तथा बलौटे जमिन १०.२३ प्रतिशत, झाडि तथा बुट्यानले करिब ०.५४ प्रतिशत र पानीले ढाकेको भुमि ०.९५ प्रतिशत रहेको छ । बागमती गाउँपालिकाको भू-उपयोग विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ३: बागमती गाउँपालिकाको भूउपयोग विवरण

क्र.सं.	जमिनको प्रकार	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी.)	प्रतिशत
१	खेती योग्य जमिन	६०.७	१९.४७
२	वन जङ्गल	२१४.३९	६८.७७
३	बाँझो	०.१२	०.०४
४	बालुवा, बलौटे जमिन बगर	३१.९	१०.२३
५	झाडी बुट्यान	१.६९	०.५४
६	नदी नाला तथा खोला	२.९७	०.९५
जम्मा		**३११.७९**	**१००.००**

स्रोत: बागमती गाउँपालिकाको प्रोफाईल, २०७५

२.१.५ साँस्कृतिक अवस्था

यस गाउँपालिकामा बासिन्दाहरुले मूख्य बौद्ध र हिन्द धर्म मान्नेहरुको बाहुल्यता रहेको पाईन्छ । पहिलोमा बौद्ध धर्मावलम्बीहरुको जनसंख्या २१,०५१ (५२.९२) र दोस्रोमा हिन्दु धर्मावलम्वीहरुको जनसंख्या १६,०६७ (४०.३९) रहेको छ । त्यसैगरी तेस्रोमा इसाई धर्मावलम्बीहरुको जनसंख्या २,३२७ (५.८५) रहेको छ भने केही संख्यामा किरात धर्मावलम्वी समेत रहेका छन् । यस गाउँपालिकाका धैरैले बौद्ध धर्म मान्ने भएकोले सोही अनुसारका चाडपर्वहरु ल्होसार, बुद्धजयन्ती, चण्डी पर्व मनाउने गर्दछन् भने अन्य चाडपर्वमा दशै, तिहार, जनैपूर्णिमा, तीज, होली, क्रिसमस डे जस्ता चाडपर्वहरु मनाउने गर्दछन् ।

२.१.६ आर्थिक अवस्था

कुनै पनि स्थानको विकासमा त्यहाँको उमेरगत जनसंख्याले भूमिका खेल्दछ । गाउँपालिकामा १५ वर्ष देखि ५९ वर्ष उमेर समूहको जनसंख्यालाई आर्थिक रुपले सक्रिय जनसंख्याको रुपमा लिईएको छ । जसमा महिलाको संख्या १२,९९८ (६६.३२ प्रतिशत) र पुरुषको संख्या १३,५३१ (६७.०५ प्रतिशत), देखिन्छ । गाउँपालिकाको कुल जनसंख्या ३९,७७९ को २६५२९ अर्थात् ६६.६८ प्रतिशत जनसंख्या आर्थिक रुपले सक्रिय छन् ।

यस गाउँपालिकामा हाल विभिन्न १६ वटा वित्तिय संस्थाहरु कार्यरत रहेका छन् । कमर्सियल बैंकमा ज्योति बिकास बैंक रहेको छ भने अन्य वित्तिय संस्थाहरुमा सहकारी संस्थाहरु रहेका छन् । स्थानीय तहमा स्थापना भई कार्यसंचालन गर्दै आएका सहकारीहरु कूल १५ वटा रहेका छन् भने स्थानीय सहकारीहरुमा बचत तथा ऋण, र कृषि सहकारीहरु रहेका छन् ।

२.१.७ सामाजिक अवस्था

बागमती गाउँपालिकाको प्रोफाईल, २०७५ अनुसार यस गाउँपालिकामा कूल ५८ वटा शैक्षिक संस्थाहरु रहेको छ जस अन्तर्गत आधारभूत विद्यालयहरु ३ वटा, माध्यमिक विद्यालयहरु २ वटा र उच्च माध्यमिक विद्यालयहरु ३ वटा रहेको छ । यसैगरी सामुदायिक विद्यालयहरु ५० वटा रहेको छ ।

बागमती गाउँपालिकाको समग्र स्थिति हेर्दा यस गापामा पढ्न र लेख्न सक्ने मानिसहरुको संख्या २६१७५ रहेकोले साक्षरता दर समग्रमा ७०.४५ प्रतिशत रहेको देखिन्छ । जबकि कुनै पनि प्रकारले पढ् न र लेख्न नसक्ने अर्थात् पूर्ण निरक्षरको संख्या ६९८१ र प्रतिशत दर १८.७९ रहेको देखिन्छ । लैंगिक दृष्टिले हेर्दा पुरुषको साक्षरता दर महिलाको भन्दा करिव १३ प्रतिशतले नै बढी देखिन्छ (क्रमशः ७६.९२५ र ६३.८४५), जसले लैङ्गिक विभेद र असमानतालाई इंगित गर्दछ । साक्षरता दरको राष्ट्रिय मापदण्ड भन्दा यो केहि माथि देखिए पनि यसमा अझै सुधार हुनुपर्ने जति सम्भावना छ, त्यसका लागि भर्ना अभियान, गरिव तथा जेहेन्दार विधार्थी अनुदान र छात्रवृत्ति, प्रौढ कक्षा, महिला र छात्रा शिक्षा आदि अभियानहरु दृढताका साथ अगाडी बढाउनु पर्ने देखिन्छ ।

यस गाउँपालिकाको प्रोफाईल, २०७५ अनुसार यस गाउँपालिकामा दीर्घरोग भएका व्यक्तिहरुको सख्या धेरै कम देखिन्छ । २०७४ मा जम्मा ६०५८ घरधुरी मध्ये अझै पनि १४२५ घरपरिवारमा चर्पी नभएको लाजमर्दो अवस्था छ । चर्पी भएको बाँकी ४६६३ मध्ये साधारण र पानी चाहिने खालको चर्पी ३३११ घरमा तथा परम्परागत खालको खाल्डो वाला र खुला चर्पी ११८६ घरमा रहेको छ भने आधुनिक फल्स प्रणालीको चर्पी जम्मा ११६ घरमा देखिन्छ । यो मोटर बाटो र बिजुलीको विषयलाई गाउँपालिकाको नेतृत्वले प्राथमिकतामा राख्नुपर्ने देखिन्छ ।

२.१.८ भौतिक अवस्था

बागमती गाउँपालिकाको प्रोफाईल, २०७५ अनुसार यस गाउँपालिकामा थुप्रै ग्रामिण सडकहरु रहेका छन् र प्रायः सबै वडा र बस्तीहरुलाई मोटरबाटोले छोएको छ । यी सबै सडकहरुमा हिउँदमा मोटर चल्छ । आषाढ, श्रावण, भाद्र र आश्विन (४ महिना सम्म) यी सडकहरुमा मोटर चल्दैन । यस गाउँपालिकामा पक्की बाटो नभएको र मुख्यतः कच्ची सडक र ग्राभेल मात्र रहेको छ । यस गाउँपालिकमा जम्मा २५०.७५ बाटो छ जसमा, १६.८ ग्राभेल र २३४ कच्ची सडक रहेको छ ।

वागमती गाउँपालिकामा भौतिक पूर्वाधार विकासको अवस्था सामान्य छ । वडा नं. ३ र ९ बाहेक अन्य सबै वडाहरुमा विजुली बत्तीको लाइन पुगेको छ । यद्यपी ती वडाहरुका केही वस्तीहरुमा भने बत्ती बलिसेको छैन । गाविसका प्रायः सबै वडा र वस्तीहरुमा मौसमी सडक (हिउँदमा मात्र मोटर चल्न सक्ने) ले छोएकोछ । सबै वडा र वस्तीका घरपरिवार प्रायः पाइपधाराको पानी उपभोग गर्छन् । मोवाइल फोनको प्रयोगमा आएको सुलभताले सबै वस्तीहरुमा सञ्चार सुविधा उपलब्ध छ । यसैबाट एक देखि अर्को वस्तीमा खबर आदनप्रदान हुन सक्छ ।

यस पालिकाका बासिन्दाहरुले विभिन्न आधुनिक सुविधाहरुको प्रयोग गरेको देखिन्छ । यस अन्तर्गत रेडियो, टेलिभिजन, फोन, फ्रिज, कम्प्युटर, ईन्टरनेटका साथै साधनहरुमा साइकल, मोटरसाईकल र मोटर रहेका छन् ।

२.२ मानव संसाधनको अवस्था

नवगठित गाउँपालिकाको पहिलो निर्वाचन सम्पन्न भई हाल सोही निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरू मार्फत गाउँपालिकाको कार्य सञ्चालन भईरहेको छ । यस गाउँपालिकामा रहेका ९ वटा वडामा निर्वाचित तथा मनोनित सदस्यहरु सहित गाउँसभा र कार्यपालिका सदस्यहरुबाट जिम्मेवारी अनुसार कार्यसम्पादन भइरहेको छ ।

त्यसैगरी गाउँ कार्यपालिकाको दैनिक कार्यसम्पादनका लागि गाउँपालिकाले तय गरेको गाउँ सभा, गाउँ कार्यपालिका, विषयगत समिति र शाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, सूचना अधिकृत, लेखा अधिकृत,

ईन्जिनियर, सब-ईन्जिनियर, सब ओभरसियर, कम्प्युटर तथा कार्यालय सहयोगी र वडा कार्यालयहरुमा वडा सचिव तथा सामाजिक परिचालक रहने व्यवस्था गरिएको देखिन्छ । विभिन्न विषयगत क्षमता सहित अधिकृत तथा सहायक कर्मचारी कार्यरत रहेका छन् ।

२.३ भौतिक सम्पत्तिको अवस्था

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय वडा नं. ४ झुरझुरेमा रहेको छ । गाउँपालिकामा अचल सम्पत्तिका रुपमा हालै निर्माण भएको कार्यालय भवन, टिपर २ वटा, एक्साभेटर १ वटा, ट्रेलर १ वटा, व्याकहो लोडर २ वटा, ग्रेडर १ वटा, रोलर सानो ठुलो २ वटा, टाटा गाडी १ वटा, स्कोर्पियो १ वटा, र मेशिनहरु रहेका छन् । गाउँ कार्यपालिकाको प्रशासकीय भवन तयार भइ सञ्चालित भएकोले कार्यालय व्यवस्थापन प्रभावकारी रूपमा संचालन भएको छ । गाउँ कार्यपालिकाको प्रशासकीय भवन गाउँपालिका कार्यालयमा टेलिफोन तथा ईमेल ईन्टरनेटको सुविधा रहेको छ भने वडा कार्यालयहरूमा यी सुविधाहरु उपलब्ध छन् । १ देखि ९ वटै वडा कार्यालयहरु आफ्नै भवनमा रहेका छन । वडा कार्यालयहरूमा आवश्यक फर्निचर तथा औजार उपकरणहरु (कम्प्युटर, प्रिन्टर) उपलब्ध रहेको छ ।

परिच्छेद तीन

स्थानीय तहको राजस्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता

यस परिच्छेदमा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ तथा नेपालको संविधान २०७२ अनुसार स्थानीय तहलाई प्राप्त राजश्व सम्बन्धी अधिकार र सो अधिकार कार्यान्वयनका लागि भएका कानूनी व्यवस्थाको विश्लेषण गरिएको छ । यस खण्डमा गाउँपालिकाको आफ्नो क्षेत्राधिकार तर्फको राजश्व संकलनको अवस्था, सम्भावना, समस्या तथा चुनौतीहरू शीर्षकगतरुपमा विश्लेषण गरिएको छ ।

३.१ पालिकाको राजश्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानूनी व्यवस्था

नेपालको संविधान २०७२ ले स्थानीय तहहरूलाई निम्नानुसार राजश्व अधिकार प्रदान गरेको छ । संघीय कानुन (स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४) अनुसार स्थानीय तहलाई प्राप्त राजश्व अधिकारका क्षेत्रहरु यसप्रकार छन् ।

तालिका नं. ४: स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ अनुसारको राजस्व अधिकार

राजश्वका शीर्षक	कानूनी प्रावधान
कर	• एकिकृत सम्पत्ति कर वा घर जग्गा कर • भूमि कर (मालपोत), सम्पत्ति कर नलगाएको अवस्थामा मात्र • घर जग्गा बहाल कर • ब्यवसाय करः पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारको आधारमा • सवारी कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा) • जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु करः आफ्नो क्षेत्रभित्र ऊन, खोटो, जडीबुटी, बनकस (खर), कवाडी माल, जीवजन्तुको हाड, सीङ, प्वाँख, छालाको ब्यवसायिक उपयोग गरे बापत
शुल्क	• बहाल बिटौरी शुल्कः आफुले निर्माण, रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाट, बजार वा पसल वा सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग बापत • पार्किङ्ग शुल्कः आफ्नो क्षेत्रभित्र कुनै सवारीलाई पार्किङ्ग सेवा उपलब्ध गराए बापत ।
सेवा शुल्क	• आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालनमा रहेका केवलकार, ट्रेकिङ्ग, कायकिङ्ग, जिपफ्लायर, बञ्जी जम्प, प्याराग्लाइडिङ्ग आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्वन्धी सेवा वा ब्यवसायमा • आफुले निर्माण, संचालन वा ब्यवस्थापन गरेका स्थानीय पुर्वाधार वा उपलब्ध गराएको देहायको सेवामा सेवामा • खानेपानी, बिजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, फोहरमैला ब्यवस्थापन, सरसफाई, ढल निकास, सडक वत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, ब्यायामशाला, पर्यटकीय स्थल, हाटवजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, वसपार्क, पुल आदि • अचल सम्पत्ति वा अन्य कुनै विषयको मूल्यांकन सेवा शुल्क • सिफारिस सम्बन्धी कुनै सेवा शुल्क
दस्तुर	• दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर • एफ.एम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, विद्यालय स्थापना,

	स्थानीय स्तरका ब्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा ब्यवसायिक तालिम, ट्युसन, कोचिङ, औषधि पसल, प्लटिङ्ग • ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन र उपयोग • नक्सा पास दस्तुर (नक्शा पास नगरी निर्माण भएकालाई तेब्बर दस्तुर) • पंजिकरण ब्यवस्थापन दस्तुर • वडा मार्फत गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर- दफा १२ (२ ङ) अनुसारको सिफारिश तथा प्रमाणित बापत जग्गा नाप जाँच तथा कित्ता काट दस्तुर
वस्तु तथा सेवा विक्री	• ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, काठ, दाउरा, जराजुरी, स्लेट, खरीढुङ्गा आदि प्राकृतिक एवं खानीजन्य वस्तुको विक्री तथा निकासी शुल्क दस्तुर
सामुदायिक वनबाट आय प्राप्त गर्ने	• वन पैदावारको बिक्री वापत प्राप्त हुने रकमको दश प्रतिशत रकम सम्बन्धित गाउँपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने (केही नेपाल ऐनलाई संसोधन गर्ने बनेको ऐन २०७५ वाट संसोधित यो प्रावधानमा प्रभाव पर्ने गरी मिति २०७६।०६।०७ मा प्रमाणीकरण गरिएको वन ऐन, २०७६ मा भएको व्यवस्था अनुसार)
संघ तथा प्रदेश कानुनको आधारमा स्थानिय तहमा प्राप्त हुने	• प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी • खनिज पदार्थको उत्खनन रोयल्टी • सामुदायिक वनको संचालन ब्यवस्थापनबाट प्राप्त रोयल्टी • पानी घट्ट, कुलो पैनी जस्ता सेवाबाट प्राप्त रोयल्टी • प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी • खनिज पदार्थको उत्खनन रोयल्टी • सामुदायिक वनको संचालन ब्यवस्थापनबाट प्राप्त रोयल्टी • पानी घट्ट, कुलो पैनी जस्ता सेवाबाट रोयल्टी • खानेपानी महसुल • स्थानीय साना सतह तथा भूमिगत सिंचाई सेवा शुल्क • स्थानीय स्तरमा जडिवुटी तथा अन्य गैरकाष्ठ वन पैदावार उत्पादन, संकलन, प्रशोधन र वजार ब्यवस्थापन • जनरल अस्पताल, नर्सिङ्ग होम, निदान केन्द्र र स्वास्थ्य संस्थाको दर्ता, संचालन अनुमति • स्थानीय सार्वजनिक यातायातको रुट अनुमति, नवीकरण • इन्टरनेट सेवा, टेलीसेन्टर, केवल, तारविहिन टेलिभिजन प्रसारण अनुमति, नवीकरण • स्थानीय तहका पत्रपत्रिकाको दर्ता
स्थानीय तहमा संकलन भई बाँडफाँड हुने	• बिज्ञापन करः स्थानीय तहले दर निर्धारण र संकलन गर्ने • मनोरञ्जन करः स्थानीय तहले संकलन गर्ने (दर र संकलन विधि प्रदेशले निर्धारण गर्ने) • घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क स्थानीय तहले संकलन गर्ने (दर निर्धारण प्रदेशले गर्ने) • उद्यान, पार्क, चिडियाखाना, ऐतिहासिक तथा पुरातात्वीक सम्पदा, संग्रालय सम्पदा प्रवेश शुल्कको दर निर्धारण र संकलन स्थानीय तहले गर्ने • ढुङ्गा, गिट्टी, स्लेट, वालुवा, चुनढुङ्गा, अभ्रख, दहत्तर वहत्तरमा प्राकृतिक

	स्रोतको करको दर र प्रकृया प्रदेशले निर्धारण गर्ने र स्थानीय तहले संकलन गर्ने
प्रदेश तहबाट संकलन भई बाँडफाँड हुने	• सवारी साधन (माथि उल्लेखित बोहक) करको दर निर्धारण तथा संकलन प्रदेशले गर्ने र प्रदेश स्तरीय कोषमा जम्मा गर्ने • पदयात्रा तथा पर्यटन शुल्कको दर निर्धारण र संकलन प्रदेश गर्ने र प्रदेश स्तरीय कोषमा जम्मा गर्ने • पवर्तारोहण, राष्ट्रिय निकुन्ज, वन्यजन्तु आरंक्षण तथा संरक्षण क्षेत्रको प्रवेश शुल्क निर्धारण र संकलन नेपाल सरकारले गरे बमोजिम हुने

उल्लेखित राजस्व बाहेक स्थानीय तहले तलका सुबिधाहरु पनि प्राप्त गर्दछन ।

(क) अनुदान

- बित्तीय समानीकरण अनुदानः खर्चको आवस्यकता र राजस्वको क्षमताको आधारमा आयोगको सिफारिसमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने
- सशर्त अनुदानः कुनै योजना कार्यान्वयन गर्न आयोगले तोकेको आधारमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने
- समपूरक अनुदानः पूर्वाधार बिकास सम्बन्धि कुनै योजना कार्यान्वयन गर्न योजनाको कुल लागतको अनुपातका आधारमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने
- बिशेष अनुदानः कुनै खास उद्देश्य र योजनाको लागि संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने

(ख) बैदेशिक सहायता तथा आन्तरिक ऋण

- नेपाल सरकारको पूर्वस्वीकृति लिएरमात्र बैदेशिक अनुदान वा सहयोग लिन वा बैदेशिक अनुदान वा सहयोगमा योजना वा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न गराउन सक्ने
- नेपाल सरकारको सहमति लिएरमात्र वित्त आयोगले सिफारिस गरेको सिमा भित्र आन्तरिक ऋण लिन
  सक्ने
- नेपाल सरकारसँग मनासिब कार्यका लागि ऋण लिन सक्ने

उपरोक्त ब्यवस्थाहरूले स्थानीय तहलाई प्राप्त हुन सक्ने आयका स्रोतहरूलाई ब्याख्या गरेको छ । स्थानीय तहले
कानून बमोजिम वाहेक आफ्नो अधिकार क्षेत्रमा कुनै कर लगाउन, उठाउन र ऋण लिन नपाउने ब्यवस्था हुनुका साथै निम्न अनुसारका थप व्यवस्थाहरू रहेका छन् ।

- कर लगाउँदा राष्ट्रिय आर्थिक नीति, बस्तु तथा सेवाको ओसार पसार, पूँजी तथा श्रम बजार, छिमेकी प्रदेश तथा स्थानीय तहलाई प्रतिकुल असर नहुने गरी लगाउनु पर्ने (संवैधानिक ब्यवस्था)
- कर नलाग्नेः कुटनीतिक नियोग, कुटनितिज्ञ, बैदेशिक ऋण वा सहायतावाट संचालित परियोजनावाट हुने पैठारी, सामुहिक वा संयुक्त आवासको विक्री नभएको स्टक, सामुहिक आवासको सार्वजनिक उपयोगको क्षेत्र
- सेवा शुल्क असुली कार्य आफै वा ब्यवस्थापन करार वा सार्वजनिक निजी साझेदारीवाट गर्न सक्ने

नेपालको संविधानमा व्यवस्था भए अनुसार राजश्व सकलन विभिन्न शीर्षकहरुमा विभिन्न तहबाट संकलन भै रहेको हुन्छ । राजस्व अधिकार सम्बन्धी विभिन्न तहहरुको एकल तथा साझा अधिकार सम्बन्धी विवरण तल प्रस्तुत गरिएको छ ।

स्रोत :नेपालको संविधान २०७२

३.२ आय परिचालनको अवस्था

नेपालको संविधान तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ अनुसार पालिकालाई प्राप्त राजश्व अधिकारका शीर्षकहरूको परिचालन कसरी भैरहेको छ भन्ने जान्नु उपयुक्त हुन्छ । गाउँपालिकाले उपरोक्त राजश्व शीर्षकहरू मध्ये हाल असुली गरिरहेको, संकलनका लागि आवश्यक नीतिगत निर्णय मात्र गरेको र सम्भावना भएका त्यस्ता क्षेत्रहरुको यथार्थ अवस्थाको बारेमा सम्बन्धित शाखागत छलफलबाट प्राप्त गाउँपालिकाको आय परिचालनको अवस्थालाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ५ : गाउँपालिकाको आय परिचालनको अवस्था

क्र.सं	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण	दर निर्धारणको अवस्था	संकलन भएको/ नभएको
क.	**कर राजश्व तर्फ**			
१	सम्पत्तिमा आधारित कर - घर जग्गा तथा मालपोत वा भूमिकर	भएको	आर्थिक ऐन २०७८	भएको
२	सम्पत्तिमा आधारित कर एकिकृत सम्पत्ति कर	भएको	आर्थिक ऐन २०७८	नभएको
३	सवारी कर (रिक्सा, अटोरिक्सा, ट्याक्सी)	भएको	नभएको	नभएको
४	सवारी दर्ता तथा वार्षिक सवारी कर	भएको	नभएको	नभएको
५	घर जग्गा बहाल कर	भएको	भएको	भएको
६	व्यवसाय कर	भएको	भएको	भएको
७	विज्ञापन कर	भएको	भएको	भएको
८	मनोरञ्जन कर	भएको	नभएको	नभएको
९	घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क	भएको	भएको	नभएको
१०	जडिबुटी, कवाडी र जिवजन्तु कर	भएको	नभएको	नभएको
ख.	**गैर कर राजश्व**			**भएको**
१	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, काठ, दाउरा, जराजुरी, स्लेट, खरीढुङ्गा आदि प्राकृतिक एवं खानीजन्य वस्तुको विक्री तथा निकासी शुल्क	भएको	भएको	भएको
२	नक्सापास दस्तुर	भएको	भएको	भएको
३	ब्यक्तिगत घटना दर्ता शुल्क	भएको	भएको	भएको
४	वहाल विटौरी शुल्क	भएको	भएको	भएको
५	पार्किङ्ग शुल्क	भएको	भएको	नभएको
६	अस्पताल संचालन	भएको	नभएको	नभएको
७	फोहरमैला ब्यवस्थापन शुल्क	भएको	नभएको	नभएको
८	स्थानीय खानेपानी महसुल	भएको	नभएको	नभएको
९	स्थानीय विद्युत महसुल	नभएको	नभएको	नभएको

क्र.सं	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण	दर निर्धारणको अवस्था	संकलन भएको/ नभएको
१०	केवलकार, टेकिङ्ग, कायाकिङ्ग, वन्जीजम्प, जिप फ्लायर, प्याराग्लाईडिङ्ग आदि मनोरंजन तथा साहसी खेलकुद सम्वन्धी सेवा तथा ब्यवसायमा सेवाशुल्क	भ्यूटावर संचालन, पार्क तथा सङ्ग्रालय प्रवेश शुल्क, पिकनिक स्थल, पोखरी, उद्‍यान शुल्क (ठेक्का)	भएको	नभएको
११	निर्माण, संचालन र ब्यवस्थापन गरेका स्थानीय पुर्वाधार तथा सेवामा सेवाशुल्क (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, ढल निकास, सडक वत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, ब्ययमशाला, पर्यटकिय स्थल, हाटवजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, घोविघाट, सडक, वसपार्क, पुलआदि	भएको	भएको	भएको
१२	मूल्यांकन सेवा शुल्क	भएको	भएको	भएको
१३	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्‍यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका ब्यापारिक फर्म	भएको	भएको	भएको
१४	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क	भएको	भएको	नभएको
१५	वडा मार्फत गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर	भएको	भएको	भएको
१६	दण्ड जरिवाना	भएको	भएको	भएको

गाउँपालिकामा उल्लेखित करका शीर्षकतर्फ सम्पत्तिमा आधारित (मालपोत र सम्पत्ति) दुवै कर संकलन भएको देखिन्छ । घरजग्गा वहाल करतर्फ आशिंक मात्रामा असुली भएको देखिएको छ । जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर तथा मनोरञ्जन कर सम्भावना न्यून रहेको छ । सवारी करको सम्भावना भएर दर निर्धारण गरिएको भएपनि संकलन भएको देखिँदैन । ब्यवसाय कर लिइएको छ तर अझै प्रभावकारी बनाउनु पर्ने छ ।
त्यसैगरि गैरकर तर्फ वडाबाट गरिने सिफारिस दस्तुर, नक्सापास दस्तुर, सम्पत्ति मूल्यांकन सेवा शुल्क, पूर्वाधार उपयोग सेवा शुल्क, फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क, पार्क तथा सङ्ग्रालय प्रवेश शुल्क, पिकनिक स्थल, शुल्क लगाउने गरिएको छ । बहाल बिटौरीका मार्फत पनि प्रयाप्त शुल्क उठ्ने गरेको देखिदैन ।

गाउँपालिकामा राजस्व संकलन हुने विभिन्न आय शीर्षकहरू मध्ये हाल केही शीर्षकहरुबाट मात्र संकलन भइरहेको छ तथापि राजश्व प्रशासन सुधार गरी अन्य शीर्षकहरूबाट समेत आय संकलन गर्ने प्रसस्त सम्भावना देखिन्छ ।

३.३ आन्तरिक स्रोत तर्फका राजश्व संकलनको प्रमुख क्षेत्रहरु र सम्भावना विश्लेषण

गाउँपालिकाले प्रचलित कानून बमोजिम आन्तरिक स्रोत तर्फ संकलन गर्ने राजश्व मध्ये यस पालिकाले हाल उठाइरहेका विद्यमान तथा सम्भावित नयाँ आय क्षेत्रहरूको सम्भावनाको विश्लेषणात्मक अध्ययन यस शीर्षक अन्तर्गत गरिएको छ ।

३.३.१ कर राजस्व

क. भूमि कर (मालपोत)

हालको अवस्थाः गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन, २०७८ ले सम्पत्ति कर लगाउने भनी तोकिएको जग्गाबाहेकका अन्य जग्गामा भूमिकर लगाउने व्यवस्था गरेको छैन । जग्गाको मूल्यांकन गर्दा जग्गाको क्षेत्रफल, जग्गा भौगोलिक अवस्थिति, जग्गाको उपयोगको अवस्था, जग्गा रहेको स्थानमा पूर्वाधार विकासको अवस्थालाई आधार मानिने व्यवस्था उक्त ऐनले गरेको छैन । गाउँपालिकाले करदाताबाट सम्पत्ति कर र भूमी करको रकम बुझिलिई करदातालाई एकीकृत रुपमा एउटै विल-रसिद दिन सक्ने प्रावधान अनुरुप हाल उक्त करहरु एकैपटक एकीकृत रुपमा संकलन गरिरहेकोले यस बापत संकलन हुने राजस्व सम्पत्ति करको मुल्यांकन कै आधारमा असुल उपर हुदै आएकाले हाललाई छुट्टै गणना गरिएको छैन । तर पनि गाउँपालिकाको आय व्यय विवरणमा मालपोत वापत पनि केही रकम देखिन्छ ।

संभाव्यताः जग्गाको स्वामित्व, उपयोगिता र पहुँचका आधारमा ४ वटा समुहमा वर्गिकरण गरी सोही बमोजिम दर तोकि राजश्व उठाउन सकिन्छ । जग्गाको स्तर हेरी प्रति रोपनी अव्वल, दोयम, सीम र चाहारको आधारमा मालपोत भूमिकर निर्धारण गर्न सकिन्छ । भौगोलिक अवस्था, जग्गाको प्रकृति, उपभोगको अवस्था, सुगमता, बाटो तथा पहुँच जस्ता कुराहरुले जग्गाको मूल्यांकनमा फरक हुने र सोही आधारमा दररेट कायम गर्दा संकलन गर्न सकिने देखिन्छ । मालपोतको दर तय गर्दा छिमेकी गाउँपालिकाहरुका दररेटहरु सँगसँगै राखेर निर्धारण गरेमा प्रभावकारी हुनेछ । गाउँपालिकाको मूख्य आम्दानीको स्रोत मालपोत रहेको छ । विगतमा एकिकृत सम्पत्ति करको रुपमा यसको कार्यान्वयन गरिएको र पछि संघीय कानुन संसोधन भई ब्यवस्था फेरिंदा समेत यो प्रणाली कायमै रहेकाले मालपोत बापतको कर संकलनलाई छट्टै गणना गर्न सकिने देखिन्छ । सोही अनुसार आ.व. २०७७/७८ मालपोत करबाट रु. ६ लाख १९ हजार १३८ आय भएको देखिन्छ । आ.व. २०७६/७७ मा रु.१ लाख ५९ हजार असुल भएको देखिन्छ भने आ.व. २०७८/७९ मा रु ३ लाख ८५ हजार ७१ असुली भएको देखिन्छ । यसरी हेर्दा मालपोत वापतको रकम बढदै गएको देखिन्छ । यति हुदा हुदै पनि मालपोतको दर स्पस्ट छैन र गाउँ पालिकाको क्षेत्रफल अनुसार उठेको रकम ज्यादै न्यून हो । मालपोत तथा सम्पत्तिकर छुट्टै लेखाङ्कन तथा यसलाइ सुधार गरी मालपोत बापतको थप राजस्व असुल गर्न सकिने बलियो सभावना रहेको   छ ।

सुधारका पक्षहरूः

गाँउपालिकामा मालपोत मुख्य आयको रुपमा रहेको हुन्छ । यस गाउँ पालिकामा मालपोत वापत रकम सकलन भएको देखिन्छ तर ऐनमा स्पष्ट व्यवस्था गरेको पाइदैन । यसलाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयनमा ल्याउन पालिकाले सुधार गर्नुपर्ने विषयहरु निम्नअनुसार रहेको देखिन्छः

- भूमि वापतको करको दर निर्धारण गरी कार्यान्वयन गर्ने
- दर निर्धारण गर्दा भौगोलिक अवस्था, जग्गाको प्रकृति, उपभोगको अवस्था, सुगमता, बाटो, पहुँचमा सहजता, ग्रामिण तथा शहरी क्षेत्र जस्ता कुराहरुले जग्गाको मूल्यांकनमा फरक हुने र सोही आधारमा गर्ने ।
- तोकिएको करको दरलाई अन्य पालिकाहरुले लागु गरेको दरको अध्ययन गरी यथार्थपरक बनाउने ।
- मालपोतको लागि जग्गाको किसिम अनुसार अभिलेख राख्ने । यसरी अभिलेख राख्दा डिजिटल नक्सांकन गरी नियमित अद्यावधिक गर्ने व्यवस्था गर्ने तथा यसलाई राजस्व संकलन गर्ने कर्मचारीको सहज पहुँचमा राख्ने ।

- करको दायरामा नआएकालाई सूचनामूलक, जनचेतनामूलक तथा अन्य कार्यक्रमहरु मार्फत करको दायरामा ल्याउने ।
- बार्षिक रुपमा समय मै मालपोत तिर्ने करदाताहरुलाई केही रकम छुट दिएर पनि कर सकलन लाई प्रभावकारी बनाउदै लैजाने ।
- आफ्नो मालपोत बापतको रकम सूचना प्रविधिको माध्यमद्वारा करदाताले चाहेको समयमा जानकारी पाउने पद्धति सुरु गर्ने ।
- मालपोत वापतको रकम सोझै बैक खातामा जम्मा गर्न सकिने गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- मालपोत संकलन सबै वडाबाट गर्न सकिने गरी कार्य गर्ने र सो को विवरण पालिकामा जाने

ख. सम्पत्ति कर

हालको अवस्थाः गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र विवरण अनुसार यहाँ कुल ६००० भन्दा बढी घरधुरी रहेका छन् । विद्यमान कानूनी व्यवस्थाले घर र घरले चर्चेको जग्गा र अधिकतम सो जग्गा बराबरको थप जग्गामा मात्र सम्पत्ति कर लिने व्यवस्था गरेको छ ।

गाउँपालिकाको प्रमुख स्रोतको रुपमा सम्पत्ति कर रहेको छ । आ.व. २०७७/७८ सम्पत्ति करबाट कुनै पनि रकम आय भएको देखिदैन । यस्तै गरी आ.व. २०७८/७९ मा पनि कुनै रकम असुल भएको देखिदैन । पालिकाको मुख्य आयमा रहेको सम्पत्ती करको दायरामा कम आएको हुँदा त्यसलाइ वृद्धी गर्न सक्ने प्रसस्त सम्भावना रहेको छ ।

संभाव्यताः गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र अनुसार यस गाउँपालिकामा रहेका घरधुरी मध्ये सम्पत्ति करका करदाताको रुपमा करिब ४००० भन्दा बढी अनुमानित करदाता हुन सक्ने अनुमान रहेको छ । अनुमानित करदाताको संख्या तथा सम्पत्ति करको न्यूनतम औसत अनुमानित दरका आधारमा गणना गर्दा सम्पत्ति करको सम्भावना प्रसस्त देखिन्छ । तर यसको लागि गाउँपालिकाले आवश्यक कार्यान्वयन गरेको पाइएन । गाउँपालिकाको मुख्य आयमा रहेको सम्पत्ती करको दायरामा कम आएको हुँदा त्यसलाइ वृद्धी गर्न सक्ने प्रसस्त सम्भावना रहेको छ । तलको तालिकामा अनुमानित करदाता र अनुमानित करको दर राखी सम्भाव्य आम्दानीको गणना गरिएको छ ।

तालिका नं. ६: पालिकाको सम्पति करको सम्भावनाको अवस्था

क्र.सं.	सम्पत्तिको औसत मूल्यांकन	अनुमानित करदाता संख्या	औसत करको दर	सम्भाव्य आम्दानी
१	५ लाख रुपैयाँसम्मको मूल्यांकनमा	३१५	१००	३१,५००
२	५ लाख देखि ५० लाख रुपैयाँसम्मको मूल्यांकनमा	१२९५	३५०	४५३,२५०
३	५१ लाख देखि १ करोड रुपैयाँसम्मको मूल्यांकनमा	१२१५	१,५००	१,८२२,५००
४	१ करोड देखि २ करोड सम्मको मुल्यांकनमा	८९४	३,७५०	३,३५२,५००
५	२ करोड १ लाख देखि ३ करोड सम्मको मुल्यांकनमा	२३५	७,५००	१,७६२,५००
६	३ करोड १ लाख देखि ५ करोड सम्मको मुल्यांकनमा	१८	१८,०००	३२४,०००
७	५ करोड देखि माथिको मुल्यांकनमा	५	५०,०००	२५०,०००
	जम्मा	३९७७		७,९९६,२५०

पहिलो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ५०	३,९९८,१२५
दोश्रो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ६५	५,१९७,५६३
तेस्रो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ८५	६,७९६,८१३

सुधारका पक्षहरूः

सम्पत्ति करको निर्धारण र कार्यान्वयनमा आइसकेको देखिदैन । जसको कारण पनि सम्भावित सबै करदाता करको दायरा भन्दा बाहिर छन । सम्पत्ति करका सम्बन्धमा पालिकाले सुधार गर्नुपर्ने विषयहरु निम्नअनुसार रहेको देखिन्छः

- गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनमा सम्पत्ति कर सम्बन्धी प्रावधान भए पनि त्यस वापत कुनै पनि रकम असुल भएको दखिदैन । यसलाइ पूर्ण रुपमा कार्यान्वयनमा ल्याउनु जरुरी छ ।
- गाउँपालिकाका सबै सम्भावित करदाताको लगत संकलन गरी घर दर्ता सम्पन्न गर्ने ।
- सम्पत्ति मूल्यांकन दर र सम्पत्ति करको दर निर्धारण लाइ यथार्थपरक बनाउने ।
- करको दायरामा नआएकालाई सूचनामूलक, जनचेतनामूलक तथा अन्य कार्यक्रमहरु मार्फत करको दायरामा ल्याउने ।
- सम्बन्धित करदाताको सम्पति मुल्यांकन यथार्थपरक बनाउन घर र बाटोको डिजिटल नक्सांकन गरी नियमित अद्यावधिक गर्ने व्यवस्था गर्ने तथा यसलाई राजस्व संकलन गर्ने कर्मचारीको सहज पहुँचमा राख्ने ।
- सम्पत्ति करको विजकलाई सूचना प्रविधिको माध्यमद्वारा करदातालाई अग्रिम रुपमा जानकारी गराउने । पद्धति सुरु गर्ने ।
- सम्पत्ती मूल्यांकन कसरी भयो र मूल्याकनका आधारहरु बारेमा प्रस्ट पार्ने ।
- सम्पत्ती करलाइ सबै वडाहरुमा नै असुली गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।

ग. घरजग्गा बहाल कर

हालको अवस्थाः गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनको अनुसूची २ मा गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले भवन, घर, पसल, सेड, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, जग्गा वा पोखरी पूरै आंशिक तवरले वहालमा दिएकोमा घर जग्गा वहाल कर लगाईने र असूल गरिने उल्लेख गरेको छ । यसरी वहालमा दिएकोमा सम्बन्धित धनीबाट बहाल कर २ प्रतिशत लिने व्यवस्था गरेको छ । तर हालसम्म संस्थागत रुपमा बहालमा दिइएका घरहरुबाट मात्र यो कर संकलन गरिएको भन्ने जानकारी पालिकासँगको छलफलमा प्राप्त भएको हो । आ.व. २०७७-७८ मा रु २ लाख ३८ हजार ०८९ असुल भएको थियो भने आ.व. २०७६-७७ मा यो रकम रु ६ लाख ९७ हजार रहेको थियो । आ.व. २०७८-७९ मा रु ७३ हजार ७१४ मात्र असुल भएको छ ।

सम्भाब्यताः घरजग्गा बहाल करलाई भाडाको दरको आधारमा संस्थागत, व्यवसायिक र आवसिय गरी तीन भागमा वर्गीकरण गरेको पाइन्छ । सामान्यतया अन्य सबै पालिकाहरुमा जुनसुकै प्रकार भए पनि सबैलाइ १० प्रतिशत दर कायम गरि गरेको अवस्था छ । यसै गरी गाउँपालिका भित्र कुनै व्यक्तिले वा सस्थाले जग्गा भाडामा दिए पनि त्यसमा पनि १० प्रतिशतका दरले बहाल कर लगाउने गरेका छन । तसर्थ करका दर सबै अवस्थामा १० प्रतिशत कायम गर्नु उपयुक्त हुन्छ । गाउँपालिकाको घरधुरी मध्ये केही घर धनीहरुले आफना घर बहालमा लगाउने गरेको देखिन्छ । संस्थागत बहालको हकमा लेखा परीक्षण गराउनु पर्ने र करको रकम उल्लेख नभए खर्च हिसाब नहुने हुदा बहाल बापतको करको सहजरुपमा गणना हुन्छ र उनीहरु अनिवार्य रुपमा करका

दायरामा आएका हुन्छन तर आवासिय हकमा भने गणना भएको हुदैन र करको दायरामा पनि आएका हुदैनन् । करको दायरा भन्दा बाहिर भएकालाई दायरामा ल्याउन कि त पुरानो रकम मिनाह वा छुट दिन सकिन्छ । त्यसै गरी बहालकर बापत रकम भुक्तानी गर्न आउनेलाई बिशेष छुट दिएर कर संकलन र दायरामा ल्याउन सकिन्छ । पालिका भित्र बहालमा दिने घरहरु र बहालमा बस्नेहरुका लगत तयार गरी सो कार्यान्वयन गर्न सकिन्छ उक्त संख्यामा रहेका घरहरुवाट घरबहाल स्वरुप आय गर्न सकिने सम्भावना रहेकोमा पहिलो वर्ष ५० प्रतिशत घरहरुवाट मात्र बहाल कर संकलन हुने र क्रमस दोश्रो र तेश्रो वर्षहरुमा ६५ र ८५ प्रतिशत बहाल कर संकलन हुने प्रषेपण गरिएको विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ । करको दर १० प्रतिशत कायम गरी ऐन परिमार्जन गरेका राजश्व आय बढाउन सकिने छ ।

तालिका नं. ७: पालिकामा घरवहाल करको सम्भावनाको गणना

क्र.सं.	प्रयोजनका आधारमा बहालमा बस्ने	बहालमा वस्ने संख्या	मासिक भाडा रकम	वार्षिक भाडा रकम	जम्मा भाडा असुली	घर बहाल कर
			(ख)	(ग)	(घ)	
		(क)	अनुमानित	ख x १२	क x ग	घ को १० प्रतिशत
१	संस्थागत	२०	१००००	१२००००	६००००००	२४०,०००
२	व्यवसायिक	७२	१२०००	१४४०००	१०३६८०००	१,०३६,८००
३	आवासिय	१२५	२०००	२४०००	५५२००००	३००,०००
जम्मा		**२४७**			**१६३६८०००**	**१,५७६,८००**
पहिलो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ५०						७८८,४००
दोश्रो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ६५						१,०२४,९२०
तेश्रो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ८५						१,३४०,२८०

घ. वित्तिय र पूँजिगत कारोबारमा लाग्ने कर (व्यवसाय कर)

हालको अवस्थाः गाउँपालिकाले आर्थिक ऐन मार्फत् कारोवारको प्रकृति, व्यापार, व्यवसाय र सेवामा पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारका आधारमा व्यवसाय दर्ता तथा कर लगाउने व्यवस्था गरेको छ । आर्थिक ऐनमा व्यवसायको प्रकारके आधार वर्गीकरण गरिएको छ र सोही आधारमा व्यवसायको शुल्क तोकिएको छ । गाउँपालिकाले व्यवसाय कर बापत आ.व. २०७६/७७ मा कुनै पनि रकम असुल भएको देखिदैन । त्यसैगरी, आ.व. २०७७/७८ मा रु.६ हजार ८८५ मात्र असुल भएको देखिन्छ ।

संभावनाः गाउँपालिकाको हालसम्मको तथ्यांक अनुसार सबै वडाहरुमा विभिन्न प्रकारका साना ठुला व्यावसायहरु संचालन भएका छन् । सबै व्यवसाय पालिकामा दर्ता भई करको दायरमा आएका छैनन् । ती व्यवसायहरुलाई करको दायरामा समावेस गर्न सके आगामी आ.व.करको दायरामा आउने साना ठुला व्यावसायवाट करिब रु. ९ लाख ३७ हजार ५०० व्यवसाय कर संकलन हुन सक्ने सम्भावना देखिएको छ । तर आगामी आ.व.मा नै सबै व्यवसायलाई करको दायरमा ल्याउन नसकिने कुरा लाई मध्यनजर गर्दै ६५ प्रतिशत व्यवसायबाट करिब रु. ६ लाख १० हजार सम्म व्यावसाय कर प्राप्त हुने अनुमान गरिएको छ भने त्यस पछिका वर्षहरुमा क्रमशः १० प्रतिशतका दरले वृद्घि हुँदै जानेछ । स्थानीय सरकार गठन भए पश्चात पालिकाहरुले आफ्ना क्षेत्र भित्रका व्यवसायहरुलाई दर्ता तथा नविकरण गर्न सक्ने हुन्छ । यसरी दर्ता भएका विभिन्न व्यवसायहरुले प्रत्येक वर्ष व्यवसाय नविकरण गर्नु पर्ने हुन्छ । त्यसरी नविकरण गर्दा व्यवसाय कर तिरेर आएमा नविकरण हुने व्यवस्था लागु गरी राजश्व संकलन गर्न सकिन्छ । यसरी नविकरण वा व्यसाय कर निर्धारण गर्दा बार्षिक लेखा परीक्षण

प्रतिवेदनको आधारमा वा कारोबारको रकम र व्यवसायको प्रकृति तथा छिमेकी गाउपालिका एव सामान स्तरका अरु गाउँ पालिकाहरुले लगाइ रहेको करको दर विश्लेषण गरी सो को आधारमा करको दर तय गर्न सकिन्छ । निर्धारित समयमा जस्तै असोज मसान्त सम्म नविकरण वा व्यवसाय कर तिरेमा केही प्रतिशत छुट गर्ने, असोज मसान्त सम्म पनि भुक्तानी नगरेमा जरिवाना बापत रकम थप गरी असुल गर्न सकिने हुन्छ ।

तालिका नं. ८: व्यवसाय करको सम्भावनाको गणना

क्र.सं.	न्यापार न्यवसायको विवरण	संख्या	औसत करको दर	संभावित आय
१	विभिन्न न्यवसाय (फरक फरक लगानी पूँजी भएको न्यवसाय)	६२५	१५००	९३७५००
जम्मा		६२५		९३७५००
पहिलो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ६५				६०९३७५
दोश्रो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ७५				७०३१२५
तेस्रो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ८५				७९६८७५

त्यसै गरी व्यवसाय दर्ता तथा नविकरण बापत पनि आय गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ । व्यवसायीहरुलाइ करको दरमा ल्याउने र पुराना व्यवसायलाइ नविकरण गर्दा तोकिएको दर अनुसार पनि राम्रो रकम गाउँपालिकामा प्राप्त हुने देखिन्छ । ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्कको दर तय गरी करको प्रक्रियामा ल्याउने सके राजश्वमा वृद्धि गर्न सकिने सम्भावना छ ।

ङ. विज्ञापन कर

हालको अवस्थाः विद्यमान कानूनी व्यवस्था अनुसार गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रका सडक, चोक, सार्वजनिक स्थलमा विज्ञापन, प्रचार–प्रसार आदिका लागि राख्न दिने साइन बोर्ड, ग्लो बोर्ड स्टल आदिमा विज्ञापन कर लगाउन सक्नेछ । संघीय कानुन अनुसार यो प्रदेश सरकारसंग बाँडफाँड हुने कर हो । यस गाउँपालिका क्षेत्रभित्र हुने विज्ञापनमा गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन अनुसूचि (६) बमोजिम प्रति वर्ग फिटका आधारमा विज्ञापन कर लगाई असूल उपर गरिने र यसरी कर संकलन गर्दा अन्तर सरकारी वित्त ऐन, २०७४ बमोजिम स्थानीय तहको विभाज्य कोष मार्फत गाउँपालिका संचित कोषमा राजश्व बाडँफाड गर्नुपर्ने उल्लेख गरिएको छ । गाउँपालिकाले विज्ञापन शीर्षकबाट विज्ञापनदाताहरुसँग सम्झौता गरी हालसम्म आम्दानी गरेको देखिदैन ।

सम्भावनाः यस गाउँपालिका अन्तर्गत बजार क्षेत्र, वसपार्क क्षेत्र, राजमार्गका सडक र पर्यटकीय क्षेत्र आसपास साना ठूला होर्डिङ बोर्डहरु राखे बापत बार्षिक करिब ११ लाख १ हजारको हाराहारीमा राजस्व असुली हुने देखिन्छ ।

तालिका नं. ९: विज्ञापन बापतको सम्भावित आम्दानी

क्र.सं.	विवरण	स्थान	संख्या*बर्ग फिट	प्रस्तावित करको दर (रु.)	संभावित असुली
१	डिपिएस वोर्ड १० वर्ग फिट सम्म		४५०	१५०	६७,५००
२	डिपिएस वोर्ड १० वर्ग फिट भन्दा माथि		५००	४०	२०,०००

	प्रति वर्ग फिट				
३	प्रचार प्रसार पर्चा पम्प्लेट प्रति पाना		२५०००	१	२५,०००
४	व्यापारिक होर्डिङ वोर्ड प्रति वर्ग फिट		६०००	४०	२४०,०००
५	व्यापारिक तथा व्यवसायिक प्रयोजनको फ्लेक्स प्रति वर्ग फिट		१२०००	१०	१२०,०००
६	कपडा तुल तथा फ्रेम नगरिएको व्यानर प्रति थान प्रति पटक		१५००	१५०	२२५,०००
७	व्यापारिक तथा व्यवासायिक प्रयोजनका लागी घर तथा पर्खालमा लेखिएको प्रचार प्रसारको प्रति वर्ग फुट		९५००	३	२८,५००
८	व्यापारिक वस्तु सेवा उत्पादनको स्टल राखि प्रसार प्रसार गर्ने कार्य प्रति दिन		६००	५००	३००,०००
९	डिजिटल होर्डिङ वोर्ड प्रति थान वार्षिक		१५	५०००	७५,०००
जम्मा					१,१०१,०००

सुधारका पक्षहरूः

- आर्थिक ऐनमा व्यवस्था भएको तर कार्यान्वयन नभएको हुँदा तुरुन्त कार्यान्वयन जानु पर्ने ।
- पालिका क्षेत्रमा रहेका विद्यमान विज्ञापन सामग्रीसम्बन्धी लगत संकलन गर्ने ।
- विज्ञापन कर व्यबस्थापन कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने ।
- कार्यविधि तर्जुमा गर्दा विज्ञापन सामग्रीको आकारका अतिरिक्त विज्ञापनका विषयवस्तुलाई पनि वर्गीकृत गर्ने ।
- विज्ञापन करको अनुगमनलाई प्रभावकारी बनाई सबै विज्ञापन करको दायरामा आउने विषय सुनिश्चित गर्ने ।
- सार्वजनिक जग्गा बाहेक निजी घर र जग्गामा राखिएका विज्ञापन सामग्रीमा समेत कर लगाउने गरी कानूनी व्यबस्था गर्ने ।

च. जडिबुटी, कवाडी, जीवजन्तु कर

हालको अवस्थाः यस शीर्षकमा गाउँपालिकाले हालसम्म कुनै कर संकलन गरेको देखिदैन । गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनमा पालिका क्षेत्रमा कुनै व्यक्ति वा संस्थाले ऊन, खोटो, जडीबुटी, बनकस, मरेका जन्तुको हाड, सिङ, प्वाँख, छालाजस्ता वस्तुको व्यवसायिक कारोबार गरेबापत कर लगाइने र असुलउपर गरिने उल्लेख गरेको छ । त्यसैगरी जीवजन्तु कर (प्रचलित कानुन बमोजिम निषेधित जीवजन्तु बाहेकका अन्य मृत वा मारिएको जीवजन्तुको हाड, सीङ, प्वाँख, छाला, वा यस्तै प्रकृतिको वस्तुको व्यवसायिक उपयोग कर) समेतको व्यवस्था गरिएको छ साथै कवाडी मालको कारोबारमा पनि दररेट निर्धारण गरिएको छ तर कार्यान्वयन गरेको छैन ।

सम्भावनाः यस पालिकाका लोक मार्ग तथा सहायक राजमार्गको बजार तथा अन्य बजार विस्तारै फैलिएको हुनाले कवाडी मालवस्तुको संकलन र निर्यात हुने सक्ने देखिन्छ । त्यसैगरी जडिबुटी तथा वन पैदावारको संकलन तथा बिक्री सम्बन्धमा कुनै तथ्यांक नभए पनि आसपासको ग्रामीण क्षेत्रमा यसको उत्पादन र विक्रीको सम्भाब्यता देखिन्छ । त्यसैगरी जीवजन्तुको हाड, छाला, प्वाख आदिको कारोबार भइरहेको भए पनि त्यसको कुनै

अभिलेख छैन । तसर्थृ ती कारोबारहरुको लगत संकलन गरी करका दायरामा ल्याएमा राजश्व बढन जान्छ । यस गाउँपालिकामा उल्लेखित शीर्षक अन्तर्गत कवाडी तर्फ ९ लाखसम्म र जडिबुटी र जिवजन्तु तर्फ २ लाख गरी करिब ११ लाख हाराहारीमा आम्दानी हुनसक्ने अनुमान गरिएको छ । त्यसै गरी बाँस, निगालो, अम्लिसो तथा अन्य वन पैदावारबाट पनि ५ लाख भन्दा बढी आम्दानी हुन सक्ने अनुमान गर्न सकिन्छ ।

सुधारका पक्षहरूः

- यससँग सम्वन्धित व्यवसायीहरुको दर्ता र अभिलेखीकरण गर्ने ।
- कवाडी वस्तुको व्यवसायिक कारोवारलाई इजाजत प्रदान गरी वार्षिक ठेक्का मार्फत कर संकलन गर्ने
- जडीबुटीको र जिवजन्तुको उपलब्धता पत्ता लगाउने ।
- के कति र कसरी कारोवार भएको छ सो को अध्ययन विश्लेषण गर्ने ।
- सम्बन्धित विषयमा सरोकारवालाहरुसँग छलफल गरी छिमेकी पालिकाहरुको दरसँग मिल्दोजुल्दो हुने गरी करको दर निर्धारण गर्ने।
- कर संकलन शुरुवात गर्ने ।

छ. सवारी साधन कर

हालको कानूनी व्यवस्था अनुसार गाउँपालिकाले सिमित सवारी साधन (ईरिक्सा, ठेला गाडा, टाँगा र रिक्सा) हरूको मात्र दर्ता, नवीकरण तथा वार्षिक वार्षिक सवारी कर संकलन गर्न सक्ने अधिकार भएकाले सो को मात्र सम्भावनाको अध्ययन गरिएको छ । गाउँपालिका क्षेत्रमा राजस्व संकलन गर्न सकिने त्यस किसिमका सवारी साधनहरू न्यून संख्यामा रहेको र यसको लगत तथा नियमन नभएकाले राजश्व संकलन भई रहेको देखिदैन । गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनको अनुसूची ५ मा सवारी कर को दररेट निर्धारण गरिए पनि यस शीर्षकमा हालसम्म खासै आम्दानी गरेको देखिदैन । आगामी आ.व.बाट पालिका क्षेत्र भित्र संचलन हुने अटो रिक्सा, ईरिक्सा ठेला तथा घुम्ती पसलहरुलाई करको दायरामा ल्याई कर राजश्व संकलन गर्न सकिन्छ । त्यसै गरी पार्किङ शुल्कलाई आयमा राखिएता पनि त्यस वापत कुनै रकम प्राप्त भएको छैन । पालिकाले बार्षिक सवारी कर तथा पूर्वाधार सेवा शुल्क तोके पनि कार्यान्वयन भएको पाइदैन तसर्थ त्यसलाइ कार्यान्वयन गरेका त्यस किसिमका सवारी साधनबाट आम्दानीको सम्भाव्यता आँकलन गर्न सकिन्छ ।

सुधारका पक्षहरूः

गाउँपालिकाले साना सवारी कर संकलनमा सुधार ल्याउनका लागि निम्न कार्यहरू गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

- विद्युतीय रिक्सा सम्बन्धी तथ्यांक संकलन गरी पालिकामा दर्ता गराउने ।
- सवारी साधनको दर्ता, नवीकरण, खारेजी, रुट परमिट लगायतका कार्यका लागि आवश्यक कार्यविधि कानुन निर्माण, जनशक्ति व्यबस्थापन र अन्य सम्बद्ध निकायहरुसँग समन्वयको व्यबस्था मिलाउने ।
- करको दर र सम्बन्धित विषयमा सरोकारवालाहरुसँग छलफल गरी छिमेकी पालिकाहरुको दरसँग मिल्दोजुल्दो हुने गरी करको दर निर्धारण गर्ने ।
- इञ्जिनको क्षमता, निर्माण वर्ष आदिको आधारमा मापदण्ड तयार गरी सोको आधारमा करको दर निर्धारण गर्ने ।
- ठाउँ ठाउँमा पार्किङ स्थल निर्माण गरी सो बापतको शुल्क कार्यान्वयन गर्ने ।

ज. प्राकृतिक स्रोत एवं नदि जन्य पदार्थ तथा निकासी कर

हालको अवस्थाः यस शीर्षकमा गाउँपालिकाले हालसम्म उल्लेख्य रुपमा कर संकलन गरेको छैन । गाउँपालिकाको क्षेत्र भित्रका नदी खोलाहरुमा प्रशस्त मात्रामा गिटी बालुवा पाइन्छ । जसको कारण तल्लो तहका जमिन पुरिदै गएको छ । त्यसै गरी पहाडी भागमा प्रशस्त ढुगा उत्खनन गर्न सकिने छ । पहाडी क्षेत्रमा बाटो खन्ने क्रममा निस्किएको ढुंगा हरु त्यसै फाल्ने गरिएको छ ।

सम्भावनाः यस पालिकाका लोक मार्ग तथा सहायक राजमार्गको भएका कारणले प्राकृतिक तथा नदी जन्य पदार्थहरु सहज रुपमा निकासी गर्न सकिने सम्भावना छ । तराइका अन्य भागमा बजार तथा वस्ती विकासको क्रम तिब्र भएको कारणले निर्माण सामग्रीको ठूलो माग छ । यसरी हेर्दा गिटी बालुवा त्यस्तै ढुंगाको पनि निर्माण कार्यको लागि ठूलो माग छ । यस पालिकामा ढंगा उत्खनन गरेर बिक्री गर्न सक्ने प्रचुर संभावना रहेका छ । बालुवा गिटी ढुंगा जस्ता पदार्थहरु आफ्नो पालिका सँगै अरु पालिकामा निर्यात गरी आम्दानी बढाउन सकिने छ ।

सुधारका पक्षहरूः

- प्राकृतिक स्रोत एवं नदि जन्य पदार्थ सँग सम्वन्धित व्यवसायीहरुको दर्ता र अभिलेखीकरण गर्ने ।
- वस्तुको व्यवसायिक कारोवारलाई इजाजत प्रदान गरी वार्षिक ठेक्का मार्फत कर संकलन गर्ने
- प्राकृतिक स्रोत एवं नदि जन्य पदार्थ कहाँ कहाँ कुन मात्रामा छ सो को उपलब्धता पत्ता लगाउने विस्तृत रुपमा लगत संकलन गरी राख्ने ।
- सम्बन्धित विषयमा सरोकारवालाहरुसँग छलफल गरी छिमेकी पालिकाहरुको दरसँग मिल्दोजुल्दो हुने गरी करको दर निर्धारण गर्ने र र कार्यान्वयन गर्ने ।
- नयाँ सडक, बाटो बनाउदा वा भएको सडक बिस्तार गर्दा निस्कने ढंगालाई बिक्री गर्ने परिपाटीको विकास गर्ने ।

३.३.२ गैह्र कर राजस्व

गाउँपालिकाले पालिकावासी तथा सेवाग्राहीहरूलाई विभिन्न सेवा प्रदान गरेबापत तोकिएको दरमा सेवा शुल्क संकलन गर्ने सक्ने प्रावधान अनुरुप गाउँसभाले विभिन्न सेवाहरूको शुल्कको दर निर्धारण गरी सेवा शुल्कहरू संकलन गरिरहेको छ । यसै सन्दर्भमा अगामी आ.व.हरुमा गाउँपालिकालाई प्राप्त हुने राजस्व अनुमान गरिएको छ ।

क. व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर

हालको अवस्थाः हालको कानूनी व्यवस्था अनुसार गाउँपालिकाले एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका ब्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा ब्यवसायिक तालिम, ट्युसन, कोचिङ, औषधि पसल, प्लटिङ्ग जस्ता व्यवसायिक संघ संस्थाहरूको दर्ता, नवीकरण गरि सो को दस्तुर संकलन गर्नसक्ने छ । स्थानीय तहहरूको गठन संगै गाउँपालिकालाई यो अधिकार प्राप्त भएको हो । उल्लेखित संघसंस्थाहरू एकपटक गाउँपालिकामा दर्ता भईसकेपछि अन्यत्र पुनः दर्ता हुनु पर्दैन । व्यवसाय तथा संघसंस्थाहरू दर्ता भई सकेपछि वार्षिक रुपमा नवीकरण गर्नुका साथै वार्षिक कर पनि तिर्नुपर्ने हुन्छ । गाउँपालिकाले आर्थिक ऐन अनुसूची ३ मा व्यवसायको करका दर निर्धारण गरेको छ तर व्यवसायी दर्ता तथा

नवीकरण भने तोकेको छैन यदि समयमा नविकरण नगरेमा विलम्ब शुल्क समेत निर्धारण गरिएको छैन र आ. ब. सकिएको कति महिना सम्म पनि नविकरण नगरेमा के गर्ने भन्ने उल्लेख गरेको छैन ।

सम्भावनाः गाउँपालिकामा करिब ३५६ वटा व्यवसायहरू दर्ता हुने र सो बापत गाउँपालिकालाई करिब २२ लाख १० हजारको हाराहारीमा राजस्व प्राप्त हुने अनुमान गरिएको छ भने त्यसपछिका आ.व.हरूमा न्यून संख्यामा संघसंस्थाहरू दर्ता हुदै जाने तथा अघिल्ला आ.व.हरूमा दर्ता भएकाहरू नवीकरण हुदै जानेछन् । उल्लेखित सम्भावित रजिष्ट्रेशन दस्तुर बापतको आय सम्बन्धित व्यवसायिक संघ संस्था दर्ता गर्दाको आर्थिक वर्षमा दर्ता दस्तुर रकम मात्र संकलन हुने र त्यसपछिका आ.व.मा नवीकरण गर्दा नवीकरण दस्तुर प्राप्त हुने गर्दछ । पालिकाको आर्थिक ऐनमा रजिष्ट्रेशन दस्तुरको दर नभएको मा अनुमानित दर अनुसार सम्भावनाको गणना गरिएको छ ।

तालिका नं. १०: व्यवसाय रजिष्ट्शन दस्तुरको सम्भावनाको गणना

क्र.सं.	व्यापार व्यवसायको विवरण	संख्या	रजिष्ट्रेशन दस्तुर		संभावित आय
१	१ लाखसम्म पूँजी भएको व्यवसाय	६०	११००		६६,०००
२	१ लाख देखि ३ लाख सम्म पूँजी भएको व्यवसाय	७०	३१००		२१७,०००
३	३ लाख १ देखि ५ लाख सम्म पूँजी भएको व्यवसाय	८०	६१००		४८८,०००
४	५ लाख १ देखि २० लाख सम्म पूँजी भएको व्यवसाय	११५	७१००		८१६,५००
५	२० लाख १ देखि १ करोड सम्म पूँजी भएको व्यवसाय	१५	११०००		१६५,०००
६	१ करोड १ देखि ५ करोड सम्म पूँजी भएको व्यवसाय	५	२१०००		१०५,०००
७	५ करोड १ देखि माथिको पूँजी भएको व्यवसाय	२	३१०००		६२,०००
८	घ वर्ग निर्माण व्यवसायी	४	१००००		४०,०००
९	गाउ पालिका भित्रका गिटी बालुवा उद्योग	५	५००००		२५०,०००
जम्मा		३५६			**२,२०९,५००**
पहिलो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ५०					१,१०४,७५०
दोश्रो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ६५					१,४३६,१७५
तेस्रो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ८५					१,८७८,०७५

सुधारका पक्षहरूः

- व्यवसायको प्रकृति अनुसार शुल्कको दर निर्धारण गर्ने ।
- निर्माण व्यवसायी लगाएतका गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका व्यवसायीहरुलाइ व्यवसाय रजिष्टेसन गर्न उत्प्रेरित हुने कार्य सञ्चालन गर्ने ।
- दर्ता भएका व्यवसायहरुको सुरक्षाको प्रत्याभूति गर्ने ।
- ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क तथा त्यस्ता उद्योगहरुको रजिष्टेशन शुल्कको विशेष दर तय गरी दर्ता प्रक्रियामा ल्याउने ।
- जग्गाको एकिकरण तथा कित्ताकाट गरी गरिने व्यवसायलाई दर्ता प्रकृयामा ल्याउनु पर्ने ।

ख. बहाल विटौरी शुल्क

हालको अवस्थाः गाउँपालिका आफुले निर्माण, रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाट, बजार वा पसल वा सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग बापत बहाल विटौरी शुल्क संकलन गर्न सक्ने कानूनी प्रावधान रहेको छ । सार्वजनिक जग्गा, बाटोको छेउछाउका सार्वजनिक स्थलमा रहेका टहरा, पसलहरु बाट प्रभावकारी रुपमा बिटौरी

कर संकलन गर्न सकेको खण्डमा राजस्व असुलीको संभावना देखिन्छ । गाउँपालिकाले बहाल बिटौरी बापत कुनै पनि रकम संकलन गरेको छैन । सो सम्बन्धमा पालिकाको आर्थिक ऐनको अनुसूचि ७ बमोजिम बहाल विटौरी शुल्क निर्धारण गरेको छ । तर सोको कार्यान्वयन नहुदा उठ्न पर्ने रकम नउठेको देखिन्छ ।

संभावनाः बहाल बिटौरी शुल्कका लागि यस गाउँपालिकाको लोकमार्ग तथा सहायक राजमार्ग आसपास रहेका सडक अधिकार क्षेत्रमा निर्माण गरिएका होटेल, रेष्टुरेन्टहरुसँग वहाल विटौरी असुल गर्न सकिन्छ । यसप्रकार सडक क्षेत्रमा निर्माण भएका टहरा, पसलहरु एवं हाटबजारमा रहेका पसलहरु तथा बोका खसी तथा गाइ भैसी बापत गाउँपालिकाले निर्धारण गरेको शुल्क उठाउदा पनि उल्लेख्य आय प्राप्त हुने देखिन्छ ।

प्रभावकारी रुपमा नीतिगत व्यवस्थाका साथ यो कर लागु गर्न सकेमा गाउँपालिकालाई त्यस किसिमका जग्गा, संरचनाबाट करिब ५ लाखसम्म वार्षिक आम्दानी हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ ।

सुधारका पक्षहरूः

- सार्वजनिक, पर्ती र ऐलानी जग्गा तथा त्यस्ता जग्गामा बनेका घर, टहरा तथा अन्य संरचनासम्बन्धी विस्तृत तथ्यांक संकलनलाई अन्तिम रुप दिई बहाल विटौरी शुल्कको दायरामा ल्याउने ।
- जमिनको उपयोग अनुसार शुल्कको दर निर्धारण गर्ने ।
- हाट बजारमा हुने पसल तथा व्यापारसम्बन्धी आवश्यक तथ्यांक तथा विवरण संकलन गर्ने ।
- संकलित विवरणका आधारमा पसलहरूको वर्गीकरण गरी हाट बजार विटौरी शुल्कको दर निर्धारण गर्ने र सोही आधारमा ठेक्का अंक कायम गर्ने ।
- गाउँपालिकाले हाल उठाइ आएको अव्यबस्थित बसोबास व्यबस्थापन शुल्क आर्थिक ऐनमा परिमार्जन गरी बहाल विटौरी शुल्कको दायरामा ल्याउने ।

ग. सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर

हालको अवस्थाः गाउँपालिकाले विभिन्न किसिमका सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुरको दर आर्थिक ऐन मार्फत निर्धारण गरी कार्यपालिकाको कार्यालय तथा वडा कार्यालयबाट संकलन गर्दै आएको छ । आर्थिक ऐनको अनुसूची ९ मा विभिन्न किसिमका सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुरको दर निर्धारण गरेको छ । सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर वापत आ.व. ०७७।७८ मा ८ लाख २ हजार ३ रुपैया संकलन भएको छ । आ.व. ०७८।७९ मा ३ लाख ५१ हजार ५०० रुपैया संकलन भएको छ ।

सम्भावनाः यस अन्तर्गत गाउँपालिकाले प्रदान गर्ने संघसंस्था सिफारिस, इजाजत सिफारिस, नाता प्रमाणित, ठेगाना प्रमाणित, घरजग्गा नामसारी, घरजग्गाको चारकिल्ला सिफारिस, वैदेशिक कामकाजको लागि सिफारिस लगायतका विभिन्न सिफारिसहरू गरेवापत लिईने दस्तुर पर्दछ, जुन गाउँपालिकाको प्रमुख आन्तरिक आय मध्येको एक हो । गाउँपालिकाले आर्थिक विधेयकको अनुसूचि ९ बमोजिमको सिफारिश दस्तुरको दररेट निर्धारण गर्नुका साथै विभिन्न थप शीर्षकहरूमा रकम समेत संकलन गर्न सकिन्छ । जस बापत गाउपालिकालाई करिब २१ लाख ६० हजारको हाराहारीमा राजस्व संकलन हुने अनुमान गरिएको छ ।

तालिका नं. ११: सिफारिश दस्तुरको विवरण

दस्तुर	औसत दैनिक	औसत बार्षिक निवेदन (बार्षिक २४० दिन)	औसत दर	सम्भाव्य राजस्व
बिभिन्न सिफारिस दस्तुर	३०	७२००	३००	२१६००००
जम्मा	३०			२,१६०,०००

सुधारका पक्षहरूः

- सिफारिश वा प्रमाणित गर्नुपूर्व दस्तुर तिरे नतिरेको एकीन गर्ने ।
- दस्तुर नबुझाएसम्म सम्वन्धित अधिकारीले सिफारिश वा प्रमाणित नगर्ने ।
- वडावाट संकलित दस्तुरहरू शीर्षक सहितको विवरण तयार गर्ने ।
- सबै वडा कार्यालयहरुमा कम्प्युटर सफ्टवेयरमा आधारित बिलिङ प्रणालीलाई अनिवार्य बनाउने ।

घ. नक्शा पास दस्तुर

हालको अवस्थाः गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनमा नक्सापास दस्तुरको दर तोकिएको छ तर नक्सापासको प्रचलन व्यापक रुपले अघि वढेको देखिंदैन । छलफलको क्रममा नक्सापास प्रक्रिया शुरु गरिएको र निर्माण भइसकेका घरहरुको समेत नियमन गर्ने तयारी भएको उल्लेख गरिएको छ । आर्थिक ऐनको अनुसूची ९ मा घर नक्सा पास दस्तुर कच्ची घर र पक्की घर गरी वर्गीकरण गरिएको छ । जसअनुसार कच्ची घरका लागि नक्सापास दस्तुर प्रति वर्ग फिट रु. ३ देखि र पक्की घरका लागि प्रति वर्ग फिट रु. ७ तोकिएको छ । यस शीर्षकबाट आ.व. ०७७।७८ मा १९ हजार ९३ रुपैया मात्र संकलन भएको छ । पालिका क्षेत्रमा नक्सापास अनुमति नलिइकन बनेका घरहरुको संख्या उल्लेख्य रहेका तर कडाइका साथ अभिलेखीकरण दस्तुर संकलन हुन नसकेको देखिन्छ ।

सम्भावनाः नक्सापास गाउँपालिकाको नियमित र एक उल्लेख्य आम्दानीको स्रोत हो । आगामी आ.व.मा हुन सक्ने नयाँ घरहरूको नक्सा पास र पुराना घरहरूको दर्ता (अभिलेखिकरण) को अनुमानित संख्या र प्राप्त तथ्यांक तथा विगतको आय प्रवृत्तिका आधारमा नक्सापास तथा पुरानो घर अभिलेखीकरण दस्तुर बापत प्राप्त हुने आय निम्नअनुसार कुल रु. ३८ लाख ४० हजार आँकलन गरिएको छ ।

तालिका नं. १२: नक्सा पास दस्तुरको सम्भावनाको गणना

क्र.सं.	विवरण	संख्या	औसत दर (प्रति नक्सा प्रति वर्ग फिट)	प्रति घर क्षेत्रफल (प्रति वर्ग फिट	सम्भाब्य आय (रु.)
१	घर नक्सा पास (औसत १२०० वर्ग फिट)	३५०	५	१२००	२,१००,०००
२	पुरानो घर अभिलेखिकरण प्रमाण पत्र (एकमुष्ट)	२४००	०.५	५००	६००,०००
जम्मा		२७५०			२,७००,०००

सुधारका पक्षहरुः

- सचेतनामूलक तथा प्रचारात्मक अभियानहरु सञ्चालन गरी नक्सापास हुन बाँकी सबै घरलाई नक्सापासको दायरामा ल्याउने ।
- आवासीय, व्यवसायिक तथा औद्योगिक प्रयोजनका घरहरुलाई नक्सापास दस्तुरको दरमा विविधता कायम गरी सकेसम्म सानो संरचना निर्माण गर्ने सिमान्त करदातालाई सहुलियत प्रदान गर्ने ।
- नक्सा पास र घर बहाल कर तथा व्यवसाय करलाई सूचना प्रविधिको उपयोग गरी एक आपसमा आवद्ध गर्ने तथा कर प्रशासन र नक्सापास प्रक्रियालाई सरलीकरण गर्ने ।
- पुराना घरलाइ अभिलेखीकरण गर्न उत्प्रेरित गर्ने ।
- जग्गा जमिनको व्यवसाय गर्ने प्रयोजनका लागि हुने जग्गाको नक्सापासका लागि दरको निर्धारण गर्ने र विना स्वीकृती काम गर्न बन्देज गर्ने ।

ङ. सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय

हालको अवस्थाः यस शीर्षकमा गाउँपालिकाले आफ्नो स्वामित्वमा रहेका भौतिक सम्पत्तिहरु, विभिन्न वडामा सार्वजनिक जग्गामा रहेका घर तथा संरचना, लोडर एक्साभेटर तथा सामग्रीहरुको बहालमा दिएर गाउँपालिकाले आय गरेको छ ।

सम्भावनाः गाउँपालिकाको स्वामित्वमा भएका सम्पत्तिहरूका बहाल परिचालन सम्बन्धमा प्रायाप्त तथ्यांकहरू नभएता पनि आगामी आ.व.मा देहाय अनुसार आय प्राप्त हुने अनुमान गरिएको छ ।

तालिका नं. १३: सरकारी सम्पतिको बहालबाट आय

क्र.सं.	बहालका क्षेत्र	एकाइ	सम्भाव्य वार्षिक असुली
१	व्यवसायिक सटर तथा संरचना भाडा, विभिन्न वडामा सार्वजनिक जग्गामा रहेका घर तथा संरचना तथा जेसिवी तथा लोडर भाडा समेत)	एकमुष्ठ	८००,०००
जम्मा			८००,०००

सुधारका पक्षहरूः

- गाउँपालिकाको स्वामित्वमा भएका र बहालमा लगाउन सकिने सम्पत्तिहरूको विवरण एकीन गरी सबै सम्पत्तिको बहाल रकमको दर आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने ।
- गाउँपालिकाको सम्पत्ति बहालमा लगाउने सम्बन्धमा कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयमा ल्याउने ।
- कार्यविधिमा उल्लेखित शर्तहरू पालाना भए नभएको आवधिक रुपमा अनुगमन गर्ने ।
- बहाल बापत प्राप्त रकमको केही भाग सो को स्तरोन्नतीमा लगाउने । जसको कारण करको दरमा वृद्धि गरी राजश्व आय बढाउन सकिन्छ ।
- बहाल रकम सिधै बैकमा जम्मा गर्ने प्रणालीको विकास गर्ने ।
- सम्भाव्य स्थानको पहिचान गरी आवश्यक निर्माण कार्य गर्ने ।
- पालिका भित्रका सार्वजनिक स्थानहरु अरुले अनधिकृत रुपमा प्रयोग गरेका छन छैनन तथ्यांक संकलन गरी त्यस्तो भएमा पालिकाको मातहतमा ल्याने ।
- बहाल दिदा प्रतिस्पर्धाको आधारमा बढी रकम भएकोलाइ दिने व्यवस्था गर्ने।

च. मनोरञ्जन कर

गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्र भित्र संचालित पार्क, भ्यूटावर, संग्रहालय, वाल उद्यान, झरना, पिकनिक स्थल तथा अन्य मनोरंजन स्थलहरुका लगत तयार गरी आवश्यक नीतिगत निर्णय गरी आय आर्जन गर्न सक्ने सम्भावना रहेको छ । पालिका भित्र पर्यटकीय स्थलको निर्माण गरी प्रवेश शुल्क बापत आय बढाउन सकिने हुन्छ । त्यसै गरी विभिन्न चाडपर्व, मेला, महोत्सवहरुको आयोजना गरी आय बढाउन सकिने हुन्छ । यस किसिमको करको सम्भाव्यता हाललाई गणना गरिएको छैन । पालिकाले आफ्नो आर्थिक विधेयकमा मा मनोरञ्जन सम्बन्धी करको दर निर्धारण गरेको छैन र त्यो प्रस्ट पार्ने तथा कार्यान्यन गर्ने तर्फ लाग्नुपर्ने हुन्छ ।

छ. अन्य विविध आय

गाउँपालिकाले विभिन्न किसिमका फारमहरू बिक्रीबाट प्राप्त आयलाई बिक्री अन्तर्गत राखेको छ भने अन्य विविध आयमा दण्ड जरिवाना, पेश्की फिर्ता, तथा अन्य विविध आयहरू रहेका छन् । त्यस्तै विभिन्न सवारी

साधनको पार्किङ शुल्कको व्यवस्था ऐनमा भएको र पार्किङ शुल्कलाई आयमा राखिएता पनि त्यस वापत कुनै रकम प्राप्त भएको छैन । यसै गरी फोहोर संकलन सेवा शुल्कको व्यवस्था भए पनि कार्यान्वयन भएको छैन । यस शीर्षक अन्तर्गत गाउँपालिकाले करिब १५ लाखसम्म संकलन गर्ने सक्ने अनुमान गरिएको छ ।

परिच्छेद चार

आय संकलनको संस्थागत क्षमता तथा संकलन अवस्था

यस परिच्छेद अन्तर्गत बागमती गाउँपालिकाको समग्र राजस्व प्रशासनसंग सम्बन्धित आय संकलनको वर्तमान संस्थागत क्षमता र संकलनको अवस्थाका बारेमा विश्लेषण गरिएको छ ।

४.१ राजश्व परिचालन नीतिहरू

यस गाउँपालिकाले राजश्व परिचालन तथा ब्यवस्थापनका लागि छुट्टै नीति तथा कार्यक्रम तयार गरेको छ । राजश्व परिचालनका लागि यस पालिकाले निम्न बमोजिमका कार्यहरू अगाडि बढाएको देखिन्छ ।

१. गाउँपालिकाको लेखा प्रणालीलाई चुस्त, दुरुस्त, मितव्ययी तथा पारदर्शी बनाउनका लागि एकीकृत सफ्टवेयरबाट लेखा प्रणाली सञ्चालन गरिनेछ ।
२. तोकिए बमोजिमको कर नियमित र सहज एवं प्रभावकारी रुपमा बुझाउने करदातालाई प्रोत्साहन गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ ।
३. आफ्नो क्षेत्र भित्र रहेका सार्वजानिक जग्गाको एकिन लागत तयार गर्ने कार्य अगाडि बढाइनेछ ।
४. गाउँपालिकाको आर्थिक क्षमता बढाउनका लागि आफ्नो क्षेत्रमा लागू गर्न सकिने खालका करका दायराहरूको पहिचान गरी करका दर भन्दा दायरा बढाउने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।
५. नेपालको संविधान र स्थानीय तह सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ बमोजिम गाउँपालिकामा दर्ता हुने भनी तोकिएका उद्योग व्यवसायलाई गाउँपालिकामा दर्ता गर्ने व्यवस्था मिलाई त्यसको अभिलेखीकरण गर्ने कार्यलाई प्रभावकारी रुपमा अगाडि बढाइनेछ ।
६. आन्तरिक आयमा बढोत्तरी गर्न कर संकलन टोली गठन गरि क्रियाशिल गराईनेछ । गाँउपालिकाको राजस्व वृद्धिका लागि उद्योग, कलकारखाना खोल्न सहजीकरण गर्ने, प्रोत्साहन गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ ।

गाँउपालिकामा स्थापित बैंक शाखा मार्फत आर्थिक कारोबारलाई प्रभावकारी एवं पारदर्शी बनाईनेछ ।

४.२ आय संकलनको संस्थागत क्षमता (राजश्व शाखा तथा राजश्व प्रशासन)

गाउँपालिकाको संगठन स्वरुप हेर्दा राजस्व असुलीका लागि राजस्व उपशाखा स्थापना गरी गाउँपालिकाले आफ्ना दैनिक प्रशासनिक कामहरु अघि बढाई रहेको देखिन्छ । अन्य शाखाहरुमा जस्तै राजस्व शाखाको कार्य संचालनका निमित्त छुट्टै प्रर्याप्त स्थानको अभाव रहेको देखिन्छ । गाउँपालिकाले राजश्व असुली कार्यमा कम्प्युटरीकृत प्रणाली (कम्प्युटर, प्रिन्टर, विलिङ सफ्टवेयर सहितका) प्रयोगले सेवामा सहजता प्रदान गर्दछ । निवेदन दस्तुर, सिफारिस, पञ्जीकरण दस्तुर, मालपोत भूमिकर लगायतका शीर्षकमा असुल हुने राजश्व वडा कार्यालयबाटै संकलन गर्ने ब्यवस्था रहेको छ । दर्ता अनुमति नवीकरण दस्तुर, नक्सापास लगायतका सेवा भने गाउँ कार्यपालिका कार्यालयबाटै हुने गरेको छ ।

४.२.१ राजश्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण

गाउँपालिकाको धेरैजसो आम्दानीका शीर्षकहरुमा वडा कार्यालयहरूबाट राजस्व संकलन गर्ने गरिएको छ । राजस्व शाखाको कामकाज सहजिकरण र सेवा प्रवाहका लागि कर्मचारीहरु कार्यरत रहेकाछन् । राजस्व असुलीका लागि प्रयाप्त मात्रामा भौतिक संरचना, एकीकृत कम्प्यूटर प्रणाली र प्रयाप्त कर्मचारीहरु उपलब्ध हुन नसकेको देखिन्छ

४.२.२ राजश्व परामर्श समिति

गाउँकार्यपालिकामा उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा राजश्व परामर्श समित गठन गरिएको छ । समितिका सदस्यहरुमा कार्यपालिका सदस्य, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व शाखाको प्रमुख, स्थानीय उद्योग वाणिज्य संघ, घरेलु महासंघका प्रतिनिधहरु समाबेश गरिएको छ र आवश्यकता अनुसार बैठकहरु बसी निर्णय गर्ने गरिएको छ ।

तालिका नं. १४: राजस्व परामर्श समिति विवरण

क्र.सं.	नाम	पद	समिति (जिम्मेवारी)
१	फणिन्द्र कुमार तिमल्सिना	संयोजक	
२	राम प्रसाद सापकोटा	सदस्य	
३	भिम भुजेल	सदस्य	
४	अम्बिका विश्वकर्मा	सदस्य	
५	विसाल रासाइली	सदस्य सचिव	

४.२.३ राजस्व प्रशासनमा सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरु

गाउँपालिकाले राजश्व प्रशासनसंग सम्बन्धित देहाय बमोजिमको सवालहरुमा प्रयाप्त सुधार गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

१. गाउँपालिकाको संगठन संरचनामा राजश्व शाखा गठन भइसकेको छ । अनलाईन मार्फत राजश्वसम्बन्धी संकलन र अभिलेख राख्ने कार्य भई रहेको छ । प्रर्याप्त स्थान सहितको कोठाको व्यवस्थापन गरी आवश्यक दक्ष कर्मचारी र भौतिक सुविधा सहित कार्यकक्षको व्यवस्था गरी सुदृढ गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

२. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेका धार्मिक तथा ऐतिहासिक पूर्वाधारहरुको अभिलेखांकन, संरक्षण, प्रर्वदन र विकास गरी पर्यटकीय गन्तब्यको रुपमा विकसित गर्दै कर एवम् राजश्वको श्रोतमा रुपान्तरण गराउन आवश्यक रहेको देखिन्छ । गाउँपालिका अन्तर्गतका ऐलानी पर्ती जग्गाहरूको पहिचान गरी गाउँपालिकाको अधिनमा रहने प्रवन्ध मिलाइ ती जग्गाहरूलाई विभिन्न ढङ्गले उपयोग गरी आयआर्जन गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्ने ।

३. गाउँपालिकाको क्षेत्र भित्र रहेका धार्मीक तथा ऐतिहासिक स्थल, पार्क तथा पिकनिक स्थलहरुलाई पर्यटकीय गन्तव्यको रुपमा विकास गर्नका लागि पर्यटन बोर्डसंग समन्वय गरी पर्यटकीय गुरुयोजना तयार पार्ने र यस कार्यलाई करको दायरामा ल्याउने ।

४. बजार व्यवसायीहरूसंग सहकार्य गरी व्यवसाय दर्ता गर्ने प्रकृया थालनी गर्ने र अन्य सरोकारवालाहरुसंग छलफल एवं सहकार्य गरी व्यवसाय कर सम्बन्धी आवश्यक कार्यविधि तर्जुमा गरी लागू गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

५. सबै वडाहरूमा करदाता शिक्षा कार्यक्रम प्रभावकारी ढंगले संचालन गरी कर चुहावटलाई न्यूनीकरण गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

६. करको सम्भावना भएका शीर्षकमा करको दर निर्धारण नभएको र भविष्यमा असुल हुन सक्ने क्षेत्रमा दर निर्धारण भएको देखिएकोले करको दायरा तथा दरमा समय सापेक्ष हेरफेर गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

७. राजश्व तथा कर दस्तुर असुल गर्नका लागि वडाहरूमा घुम्ती सेवा चौमासिक/वार्षिक रुपमा संचालन गर्नुपर्नेछ ।

८. राजश्व शाखाको प्रशासनिक क्षमता वृद्धि गरि प्रभावकारी ढंगले क्रियाशिल गराउन श्रोत अनुमान समिति र राजश्व परामर्श समितीको भुमिका अझ बढी र प्रभावकारी बनाउन आवश्यक देखिन्छ ।

९. करदातालाई सम्मान तथा कर तिर्न सहज हुने किसिमको वातावरण निर्माण गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

१०. कर प्रशासन करदातामैत्री भए नभएको अध्ययन गरी रहने र सो सम्बन्धमा आएका गुनासाहरुको तुरुन्तै समाधान गर्ने खालको संयन्त्र वा संरचना तयार गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

११. कर तथा शुल्कलाई पारदर्शि बनाई विकास निर्माणमा खर्च भएको प्रत्याभूत गर्न सकिने खालका कृयाकलापहरु गर्नु पर्ने देखिन्छ ।

४.३ राजश्व प्रशासन तथा नीतिसम्बन्धी सवालहरू

उपरोक्त ब्यवस्थालाई मध्यनजर गर्दा गाउँपालिकाको हालको राजश्व परिचालनका सम्बन्धमा निम्न सवालहरू विद्यमान रहेको देखिन्छ ।

१. राजश्व प्रशासनसम्बन्धी सबै आवश्यक ऐन, नियम तथा कार्यविधिहरू तयार नहुनु ।
२. राजश्व प्रशासनका लागि सिप एवं क्षमताले प्रयुक्त कर्मचारी कमी हुनु ।
३. राजश्वसम्बन्धी अभिलेख समेटिएको वस्तुगत विवरण नहुनु ।
४. नयाँ स्रोतहरूको पहिचान र विद्यमान स्रोतहरूको दायरा विस्तारमा विशेष पहल नगर्नु ।
५. राजस्व असुलीमा राजनैतिक प्रतिवद्धता नदेखिनु ।
६. जनता वा करदाताहरुलाई सो सम्बन्धी जनचेतना तथा जानकारी प्रदान गर्ने खालका कार्यक्रम एवं अभियान सञ्चालन नगरिनु ।
७. श्रोत व्यवस्थापनलाई यथार्थपरक र व्यवस्थित गर्न सूचना प्रविधिको प्रयोगमा कमी हुनु ।
८. कर तथा शुल्कलाई पारदर्शि बनाई विकास निर्माणमा खर्च भएको प्रत्याभूत गर्न नसकिएको ।

४.४ प्रभावकारी राजश्व परिचालनका प्रमुख पक्षहरू

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ ले पालिकालाई उपलब्ध गराएको वित्तीय अधिकार अनुकुल राजश्व परिचालनमा सुधार ल्याउनको लागि करको दरमा हेरफेर गरी तत्काल थप तथा योजनाबद्ध प्रयास थाल्नुपर्ने देखिन्छ । गाउँपालिकाले राजश्व परिचालनका लागि तत्काल सम्बोधन गर्नुपर्ने संस्थागत सवालहरू देहाय बमोजिम रहेका छन् ।

४.४.१ कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्था

नेपालको संविधान तथा संघीय कानुनले प्रदान गरेका राजश्व अधिकारसम्बन्धी प्रावधानहरूको व्यवस्थित कार्यान्वयन र राजश्व परिचालनका लागि करको दायरा तथा दरमा परिमार्जन गरी विनियोजन ऐन, आर्थिक ऐन, नियमावली तथा विभिन्न कार्यविधिहरू समयमै अद्यावधिक गरी गाउँसभाबाट पारित गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

४.४.२ उपयुक्त संगठन निर्माण

उपयूक्त मानव स्रोतको व्यवस्था, क्षमता विकास तालिम, कम्प्युटरीकृत राजश्व अभिलेख तथा सूचना प्रणाली सहित राजश्व परिचालनका लागि सुदृढ तथा छुट्टै राजश्व शाखाको व्यवस्था गर्नु पर्ने देखिन्छ । साथै वडा कार्यालयलाई केही शीर्षकहरूमा राजश्व असुलीको जिम्मेवारी दिइएकोले वडाका कर्मचारीहरूलाई आवश्यक तालिम दिई दक्ष बनाउनु पर्ने देखिन्छ ।

४.४.३ तथ्याङ्कमा आधारित अभिलेख तथा स्रोतहरूको प्राथमिकीकरण

गाउँपालिकाले तयार पारेको करको दायरा र दर रेटले सबै क्षेत्रलाई समेट्न नसकेकोले गाउँपालिकाले संकलन गर्न सक्ने विभिन्न कर तथा गैह्र करका दायरा तथा दरहरूको विवरण अद्यावधिक गर्नुपर्ने देखिन्छ । आगामी दिनहरूमा नयाँ स्रोतहरूको पहिचान तथा विद्यमान स्रोतहरूको दायरा विस्तार गर्दै राजश्व परिचालन चुस्त दुरुस्त पार्नु पर्दछ । अभिलेखहरु कम्प्युटराइज्ड र प्रविधि मैत्री बनाउनु पर्ने देखिन्छ ।

४.४.४ विभिन्न आयमूलक कार्यक्रम

आफ्नो आन्तरिक आय वृद्धिका लागि विभिन्न संघ संस्थाहरूसंग समन्वय गरी विभिन्न किसिमका युवा अभिमुखीकरण, सीपमुलक तथा आयमुलक कार्यक्रमहरू संचालन गरी पालिकामा ठुलो संख्यामा रहेका महिला तथा युवा जनसंख्यालाई उद्यमी वा अन्तर उद्यमीको रुपमा रुपान्तरण गरी पालिकावासीहरुको कर तिर्न सक्ने क्षमता अभिवृद्धि गर्नुपर्ने हुन्छ । यसका लागि विद्यमान सम्पत्तिको परिचालन गरी व्यवसायीक सेवामुलक तथा आयमूलक कार्यक्रमहरू पनि सञ्चालन गर्न नीजि क्षेत्रसंग समन्वय गर्न आवश्यक देखिन्छ । घरेलु तथा साना उद्योग विकास समितिसंग समन्वय गरी लघु साना एवम मझौला उद्यमीहरूको सृजना गर्नुपर्ने देखिन्छ । गाउँपालिका क्षेत्रमा संचालित व्यापार, पर्यटन, कृषि र व्यवसाय लगायतका थप आयमुलक कार्यक्रमहरु संचालन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

४.४.५ पारदर्शिता र जवाफदेहिता

प्रभावकारी राजश्व प्रशासनका लागि गाउँपालिकाले प्रदान गर्ने वस्तु तथा सेवा गुणस्तरीय, पारदर्शी र नागरिकप्रति जवाफदेही हुन आवश्यक छ । जुन शीर्षकबाट आयआर्जन भएको हो सोही शीर्षकमा नै बढी खर्च गर्दा पालिकावासीहरूमा राम्रो सन्देश जान सक्दछ । सकंलित राजश्व तथा खर्चको सार्वजनिक गर्नु पारदर्शिता अभिवृद्धिका लागि राम्रो प्रयास हुन सक्दछ । बैक मार्फत राजश्व संकलन गर्ने परीपाटी बसालेमा थप पारदर्शिता हुनेछ । निश्चित अबधी तोकेर सार्वजनिक सुनुवाइ, अन्तरक्रिया, पालिका बुलेटीन जस्ता कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरेका पनि करदातालाइ विश्वस्त पार्न सकिने हुन्छ ।

४.४.६ परिवर्तित ब्यवस्था अनुसार राजश्व संकलन

परिवर्तित ब्यवस्था अनुसार राजश्व संकलनको लागि कानूनी ब्यवस्था गर्नु, त्यस बमोजिमको दररेट निर्धारण गर्नु, संकलनको लागि संस्थागत संयन्त्रको स्थापना गर्नु, बाँडफाँड हुने राजश्व शीर्षकहरूमा समन्वयात्मक तरिकाले राजश्व संकलन गर्नु तत्काल गर्नुपर्ने महत्वपूर्ण कार्यको रुपमा रहेको छ ।

परिच्छेद पाँच

राजश्व सुधार कार्ययोजना

यस परिच्छेदमा सूचना विश्लेषण तथा सहभागितामूलक छलफलबाट तयार पारिएको बागमती गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना प्रस्तुत गरिएको छ । गाउँपालिकाको राजश्वसम्बन्धी अधिकार, करको दायरा, दररेट संम्बन्धी सरोकारवालाहरूसंगको छलफलमा राजश्व सुधारका क्षेत्रहरूको पहिचान गरी निश्चित समयावधिमा गरिने जिम्मेवारी सहितको सुधारका क्रियाकलापहरू देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं. १५: राजस्व सुधार कार्ययोजना

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	जिम्वेवारी
क. कर तथा गैह्र कर राजस्व			
सम्पत्ति कर	▪ सम्पत्ति कर कार्यन्वयवन सम्बन्धि अभिमुखीकरण कार्यक्रम गर्ने । ▪ सम्पत्ति कर कार्यान्वयनका लागि कार्य विधि तयार गरि गाउँ सभा वा कार्यपालिकाबाट पारित गर्ने ।	२०७९ असार मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत राजस्व परामर्श समिति गाउँ सभा, वडा कार्यालय
	▪ राजस्व शाखा अन्तर्गत रहने गरि सम्पत्ति कर इकाईको स्थापना तथा भौतिक सुविधा को व्यवस्था गर्ने ।	२०७९ साउनको पहिलो हप्तासम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत राजस्व शाखा, वडा कार्यालय
	▪ असुल उपर गर्नको लागि सफ्टवेयर र विलिंग प्रणाली शुरु गर्ने		राजस्व शाखा, वडा कार्यालय
	▪ मालपोत (बक्यौता समेत) असुल गर्ने ।	२०७९ श्रावण १ देखि निरन्तर	
	▪ गाउँपालिका भित्र रहेका वडाहरूमा माइकिङ, सभा,गोष्ठीहरू संचालन गरि जनचेतना जगाउने ।	२०७९ असार मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, वडा कार्यालय
	▪ सम्पत्ति कर लागु भएपछि सो कर प्राप्त भए नभएको सम्बन्धमा अधिकार प्राप्त अधिकारी तथा अनुगमन टोली बनाई वडा वडामा अनुगमन गर्ने ।	निरन्तर	गाउँकार्यपालिका, राजस्व परामर्श समिति
	▪ सम्पत्ति कर लागू भएका नपा, गापाहरूको अवलोकन भ्रमण गर्ने ।	२०७९ फाल्गुण मसान्त सम्म	गाउँकार्यपालिका, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	जिम्वेवारी
			शाखा
ब्यवसाय कर	▪ गाउँपालिका भित्र रहेका ब्यवसायीहरूको तथ्यांक अध्यावधिक गर्ने ।	२०७९ असार मसान्त सम्म	राजस्व शाखा वडा कार्यालयहरू
	▪ ब्यवसायीहरूलाई करसम्वन्धी सवै वडाहरुमा १ दिने सचेतना अभिमुखीकरण आयोजना गर्ने । ▪ दर्ता नभएका ब्यवसायीलाई गाउँपालिकामा दर्ताको लागि सार्वजनिक सञ्चार माध्यम मार्फत सूचना जारी गर्ने ।	२०७९ असार मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, राजश्व शाखा, राजस्व परामर्श समिति, वडा कार्यालय
	▪ निर्धारित समय भन्दा ढिलो कर तिर्नेलाई जरिवाना तथा छिटो तिर्नेलाई प्रोत्साहनको व्यवस्था गर्ने ।	निरन्तर,	गाउँसभा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
सवारी कर	▪ गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका साना सवारी (ठेला लगायत) को लगत संकलन गर्ने । ▪ दर्ता नवीकरणको प्रकृया अगाडि बढाई कर संकलन गर्ने । ▪ अन्य सवारी करको विषयमा प्रदेश कानुन र प्रदेश सरकारसँग समन्वय अनुसार गर्ने ।	२०७९ श्रावण १ देखि	प्रशासन शाखा, वडा कार्यालय
घर वहाल कर	▪ गाउँपालिका भित्र रहेका वहालमा दिने घरधनीहरूको विवरण वडा कार्यालय मार्फत अध्यावधिक गर्ने । ▪ घर वहालकर तिर्नका लागि घरधनीलाई प्रोत्साहित गर्ने ।	आ.व.०७८/७९ भित्र निरन्तर	प्रशासन शाखा, वडा कार्यालय
जडीबुटी, कवाडी, जिवजन्तु कर	▪ जडीबुटी निकासी वा पैठारी गर्ने, कवाडी कारोवार गर्ने, जिवजन्तु निकासी वा पैठारी गर्नेहरू संग राजस्व परामर्श समितिमा छलफल गरि उचित दर निर्धारण गरि कर संकलन गर्ने ।	२०७९ असार मसान्त देखि निरन्तर	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, राजश्व शाखा, राजस्व परामर्श समिति, वडा कार्यालय
वहाल विटौरी शुल्क	▪ वहाल विटौरी लगाउन सकिने क्षेत्रहरूको निर्धारण गर्ने ▪ सार्वजनिक जग्गा, ऐलानी जग्गामा रहेका घरहरूकोसम्बन्धमा घरवालाहरू संग	२०७९ असार मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, राजश्व शाखा, राजस्व परामर्श समिति, वडा कार्यालय

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	जिम्वेवारी
	छलफल गरी करको शुल्क तोक्ने । ▪ सार्वजनिक जग्गाहरू वार्षिक ठेक्का लगाई शुल्क असुली गर्ने ।		
व्यवसाय रजिष्ट्रेसन दस्तुर	▪ रजिष्ट्रेसन गर्नुपर्ने संघसंस्थाहरूको विवरण संकलन तथा अध्यावधिक गर्ने । ▪ वडास्तरीय कर शिविरहरू संचालन गर्ने ।	२०७९ असार मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, राजश्व शाखा, राजस्व परामर्श समिति, वडा कार्यालय
अचल सम्पत्ति मूल्यांकन शुल्क	▪ सम्पत्ति कर र अचल सम्पत्ति मूल्यांकन अभिलेखलाई एकत्रित गर्ने । ▪ मूल्यांकन शुल्क दर आवश्यक मात्रामा पुनरावलोकन गर्ने । ▪ वैदेशिक र वैंकिंङ प्रयोजनको रुपमा वर्गिकरण गर्ने ।	२०७९ असार मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, गाउँ कार्यपालिका, राजश्व शाखा, राजस्व परामर्श समिति, वडा कार्यालय
पर्यटन सेवा शुल्क	▪ ऐतिहासिक, पर्यटकिय तथा अन्य धार्मिक स्थलहरू र ति क्षेत्रहरूको प्रचार प्रसार, विकास तथा सेवाहरूको व्यवस्थापन गरी पर्यटन शुल्क लगाउने ।	निरन्तर	राजस्व शाखा प्रशासन शाखा गाउँकार्यपालिका
पुर्वाधार उपयोग शुल्क	▪ गाउँपालिकाले निर्माण गरेका संरचना वा हस्तान्तरण भई आएको बाटो, धर्मशाला, सभागृहहरू लगायतमा शुल्क निर्धारण गरि उपयोग शुल्क लगाउने ।	२०७९ असार मसान्त सम्म	गाउँकार्यपालिका, राजस्व परामर्श समिति, राजश्व शाखा
नक्सा पास दस्तुर	▪ घर, टहरा ,कम्पाउण्ड नक्सापास दस्तुर कडाईका साथ अनिवार्य गर्नुपर्ने ।	निरन्तर	वडा कार्यालय, नक्सापास शाखा, गाउँकार्यपालिका
	▪ नियमित अनुगमन र दण्ड जरिवाना लगाउने ।	हरेक तीन/तीन महिनामा	नक्सापास शाखा, राजस्व शाखा
	▪ अभिलेखिकरण प्रकृयालाई आगामी आ.व.सम्म कायम राख्ने ।	२०७९/०८० सम्म	नक्सा शाखा
अन्य	▪ विभिन्न सेवा शुल्कहरूका दर निर्धारण, परिमार्जन गरि सेवा शुल्क लिने ।	२०७९ असार देखि निरन्तर	गाउँसभा, राजस्व परामर्श समिति, राजश्व शाखा, वडा कार्यालयहरु
ख. नयाँ क्षेत्र पहिचान तथा परिचालन			
सार्वजनिक	▪ गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका सार्वजनिक जग्गाहरू, सार्वजनिक स्थलहरू, रुखबिरुवा	२०७९ असोज मसान्तसम्म	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	जिम्वेवारी
सम्पत्तिको अभिलेखिकरण तथा परिचालन	अभिलेखिकरण गर्ने, संरक्षण तथा सम्बद्र्धन गर्ने, सोको परिचालन संभाव्यता अध्ययन गर्ने ।		गाउँकार्यपालिका, गाउँ सभा सम्बन्धित वडा कार्यालयहरू
सम्भाव्य सुविधाको निर्माण, संचालन तथा व्यवस्थापन	▪ गाउँपालिकाको दीर्घकालिन आय स्रोत हुने गरी सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने । ▪ कृषी तथा तरकारी बजार केन्द्र (हाट बजार) व्यवस्थित गर्ने ▪ सार्वजनिक शौचालय निर्माण तथा ब्यवस्थित गर्ने । ▪ संघसंस्था तथा निजि क्षेत्रका स्कुलहरू आदिसंग छलफल गरी तिनिहरूलाई करको दायरामा ल्याउनें । ▪ मेलापर्वहरूमा मनोरञ्जन गराउने ब्यवसायीहरूलाई करको दायरामा ल्याउने । ▪ धर्मशाला, सभाहल निर्माण गरि आय आर्जन गर्ने । ▪ गाउँपालिकाको मुख्य बजार क्षेत्रमा वाइफाइ जोनको विकास गरि आय आर्जन वृद्धि गर्ने । ▪ पार्किङ्ग स्थलहरुको निर्माण तथा व्यवस्थापन गर्ने ।	आ.व. ०७९/०८० देखि ०८१/०८२ मसान्तसम्म	गाउँकार्यपालिका, सम्बन्धित वडाकार्यालय निजी क्षेत्र
महत्वपुर्ण धार्मिक तथा पर्यटकिय स्थलहको विकास, संरक्षण तथा प्रवर्द्धन	▪ गाउँपालिका भित्र रहेका धार्मिक तथा पर्यटकिय स्थलहरूको विकास, संरक्षण तथा प्रवर्द्धनकका लागि गुरुयोजना बनाउने अध्ययन गर्ने ।	**२०७९ चैत्र मसान्तसम्म**	गाउँपालिका कार्यपालिका, सम्बन्धित वडाकार्यालय निजी क्षेत्र
ग. राजस्व प्रशासन			
नीतिगत व्यवस्था	▪ राजस्व सुधार कार्ययोजना लगायत राजस्व ऐन तथा अन्य आवश्यक कार्यविधि तयार गरि गाउँसभाबाट पास गर्ने । ▪ राजस्व परामर्श समितिले पारित गरेका कर नीति लागु गर्ने ।	२०७९ आषाढ मसान्त भित्र	- प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत - गाउँसभा

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	जिम्वेवारी
सांगाठनिक व्यवस्था	▪ गाउँपालिकाको संगठनात्मक ब्यवस्था अन्तगत राजस्व शाखामा आवश्यक कर्मचारीहरू व्यवस्था गर्ने । ▪ राजस्व प्रशा◌ासनका लागि आवश्यक भौतिक सुविधाहरू (कार्य स्थल, फर्निचर, ल्यापटप, प्रिन्टर, कम्प्युटर सफ्टवेयर आदि) ।	२०७९ आषाढ मसान्त भित्र	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, राजश्व शाखा, राजस्व परामर्श समिति, वडा कार्यालय
राजस्व संकलन तथा अभिलेख	▪ राजस्व अभिलेख सम्वन्धी सफ्टवेयर अध्यावधिक गर्ने, करदाताको विवरण सोही सफ्टवेयरमा इन्ट्री गर्ने । ▪ राजस्व प्रशासनमा सफ्टवेयर तथा कम्प्युटरकृत प्रणालीमार्फत सेवा दिने व्यवस्था मिलाउने ।	२०७९ असोज १५ भित्र	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, गाउँ कार्यपालिक, राजश्व शाखा, राजस्व परामर्श समिति, वडा कार्यालय
सूचना तथा पारदर्शिता	▪ सञ्चार माध्यमहरू (स्थानिय एफ एम रेडियो, टेलिभिजन) बाट कर तिर्ने प्रोत्साहित गर्ने सम्वन्धी सूचना सम्प्रेषण गर्ने । गाउँपालिका र वडामा करको दररेट सहित नागरिक बडापत्र राख्ने ।	२०७९ आषाढ देखि निरन्तर	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, वडा सचिवहरू
अनुगमन	▪ अनुगमन गरि छुटेका करदातालाई करको दायरामा ल्याउने ।	प्रत्येक तीन महिनामा	गाउँ कार्यपालिका
पारदर्शिता	▪ मासिक रुपमा आय ब्यायको सार्वजनिककरण गर्ने । ▪ करदाताहरू सम्मिलित सार्वजनिक अन्तरक्रिया कार्यक्रम आयोजना गर्ने ।	नियमित	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
करदाता तथा कर्मचारी प्रोत्सहान कार्यक्रम	▪ करदातालाई सम्मान (बढि कर तिर्ने र नियमित तिर्नेलाई) । ▪ कर्मचारीलाई राजस्व असुलीको आधारमा कार्यसम्पादन मूल्याङ्गन गरी प्रोत्साहन गर्ने ।	वार्षिक रुपमा (गाउँ सभा गर्ने दिनमा)	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत गाउँ कार्यपालिका
समिक्षा र मूल्यांकन	▪ वार्षिक रुपमा समिक्षा तथा पुनरावलोकन गर्ने ।	चौमासिक रुपमा (आर्थिक वर्ष समाप्त भएको पहिलो चौमासिक)	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत गाउँ कार्यपालिका

परिच्छेद छ

आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण

यस परिच्छेदमा आगामी तीन आर्थिक वर्षहरूका लागि बागमती गाउँपालिकाको राजस्व प्रक्षेपण गरिएको छ । महालेखा परीक्षकले स्वीकृत गरेको एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४ को आधारमा आय प्रक्षेपण गरिएको छ । गाउँपालिकाको राजस्व अधिकार, हालको आय सङ्कलन अवस्था तथा राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन पश्चात् आय सङ्कलनमा पार्ने प्रभाव समेतलाई मध्यनजर गर्दै आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण गरिएको छ । यस प्रक्षेपणले बागमती गाउँपालिकाको आय वजेट तर्जुमा गर्न सहयोग पुग्ने छ । पालिकाको बजेट प्रक्षेपण गर्दा विगत तीन वर्षमा प्राप्त बजेटलाई आधार मानिएको छ । जुन निम्न तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं. १६: तीन वर्षको वास्तविक विवरण

राजश्व संकेत	राजश्व शिर्षक	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९ असार ५	
		वास्तविक	वास्तविक	अनुमान	वास्तविक २०७८ (०७९।२ सम्मको)
१००००	**राजश्व तथा अनुदान**	४५०,८२३,१६५	४८८,९९७,०३२	५५७,९४७,०००	४८८,५१९,१८९
११०००	**कर**	६९,९५८,०००	८५,६००,६९४	९८,५८१,०००	८५,४१९,७२९
११३००	**सम्पत्ती कर**	९५८,०००	१,३२०,५१७	१,४८५,०००	६८६,९७०
११३१०	**अचल सम्पत्तीमा लाग्ने कर**	१५९,०००	१,०८२,४२८	१,२३५,०००	६१३,२५६
११३११	सम्पत्तिमा बहाल तथा पट्टा बापतको आयमा लाग्ने कर		४६३,२९०	१,०००,०००	२२८,१८५
११३१२	व्यक्तिगत सम्पत्तिमा लाग्ने वार्षिक कर				
११३१२	संस्थागत सम्पत्तिमा लाग्ने वार्षिक कर				
११३१३	सम्पत्ति कर		-	१०,०००	-
११३१४	भूमी कर (मालपोत)	१५९,०००	६१९,१३८	२२५,०००	३८५,०७१
११३१५	घर जग्गा रजिस्टेसन दस्तुर				
११३२०	**खुद सम्पत्तिमा लाग्ने चालु कर**	७९९,०००	२३८,०८९	२५०,०००	७३,७१४
११३२१	घर बहाल कर	६९७,०००	२३८,०८९	२००,०००	७३,७१४
११३२२	बहाल विटौरी शुल्क	१०२,०००	-	५०,०००	
११३५०	**वित्तीय र पूँजीगत कारोबारमा लाग्ने कर**	-	-	-	-
११३५१	वित्तीय र पूँजीगत कारोबारमा लाग्ने कर		-		-
११४००	**वस्तु तथा सेवामा आधारित कर**	६९,०००,०००	८४,२७०,७९२	९६,५८६,०००	८४,७३२,७५८
११४१०	**मुल्य अभिवृद्धि कर**	६९,०००,०००	८४,२७०,७९२	४८,२९३,०००	६४,३७४,३७७
१४४११	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मु.अ.कर	६९,०००,०००	८४,२७०,७९२	४८,२९३,०००	६४,३७४,३७७
११४२०	**अन्तःशुल्क**	-	-	४८,२९३,०००	२०,३५८,३८२

राजश्व संकेत	राजश्व शिर्षक	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९ असार ५	
		वास्तविक	वास्तविक	अनुमान	वास्तविक २०७८ (०७९।२ सम्मको)
११४२१	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने अन्त:शुल्क			४८,२९३,०००	२०,३५८,३८२
११४४०	**विशेष सेवामा लाग्ने कर**	-	-	-	-
११४४२	स्वास्थ्य सेवा कर		-		-
११४४३	शिक्षा सेवा शुल्क : शैक्षिक संस्था		-		-
११४४४	शिक्षा सेवा शुल्क : वैदेशिक अध्ययन		-		-
११४५०	**पुर्वाधार सेवाको उपयोग तथा सवारी साधनमा लाग्ने कर**	-	-	-	-
११४५१	सवारी साधनमा कर (सवारी दर्ता, वार्षिक सवारी कर तथा पटके सवारी कर)				
११४५२	पुर्वाधार सेवाको उपयोगमा लाग्ने कर				
११४५६	सवारी साधन कर				
११४७०	**मनोरंजन कर**		-	-	-
११४७१	सिनेमा डकुमेन्ट्री				
११४७२	विज्ञापन कर				
११४७३	अन्य मनोरंजन कर				
११६००	**अन्य कर**	-	९,३८५	५१०,०००	-
११६१०	**व्यवसायले भुक्तानी गर्ने**	-	६,८८५	५००,०००	-
११६११	व्यवसाय कर		६,८८५	५००,०००	-
११६१४	रेडियो, एफ.एम. संचालन दस्तुर				
११६२०	**व्यवसाय बाहेक अन्यले भुक्तानी गर्ने**	-	-	-	-
११६२१	चालक अनुमती पत्र, सवारी दर्ता किताब सम्बन्धी दस्तुर		-		-
११६३०	**कृषि तथा पशुजन्य कारोवारमा लाग्ने कर**	-	२,५००	१०,०००	-
११६३१	कृषि तथा पशुजन्य वस्तुको व्यवसायिक कारोवारमा लाग्ने कर		२,५००	१०,०००	-
११६३२	ओखेटोपहारमा लाग्ने कर				
११६९०	**अन्य कर**	-	-	-	-
११६९१	अन्य कर				
१३०००	**अनुदान**	२७३,०८६,०००	३६१,८९४,०८०	३८५,६०१,०००	३७२,६८९,२५०
१३१००	**द्विपक्षीय वैदेशिक अनुदान**	-	-	-	-
१३११०	**द्विपक्षीय वैदेशिक चालू अनुदान**	-	-	-	-
१३१११	द्विपक्षीय वैदेशिक चालू अनुदान				-
१३१२०	**द्विपक्षीय वैदेशिक पुँजीगत अनुदान**	-	-	-	-

राजश्व संकेत	राजश्व शिर्षक	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९ असार ५	
		वास्तविक	वास्तविक	अनुमान	वास्तविक २०७८ (०७९।२ सम्मको)
१३१२१	द्विपक्षीय वैदेशिक पुंजीगत अनुदान				
१३२००	**बहुपक्षीय वैदेशिक अनुदान**	-	-	-	-
१३२१०	**बहुपक्षीय वैदेशिक चालु अनुदान**	-	-	-	-
१३२११	अन्तरसरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त चालु अनुदान				
१३२१२	गैह्र सरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त चालु अनुदान				
१३२२०	**बहुपक्षीय वैदेशिक पूँजीगत अनुदान**	-	-	-	-
१३२२१	अन्तरसरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त पुँजीगत अनुदान				
१३२२२	गैह्र सरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त पुँजीगत अनुदान				
१३३००	**अन्तरसरकारी वित्तीय हस्तान्तरण**	२७३,०८६,०००	३६१,८९४,०८०	३८५,६०१,०००	३७२,६८९,२५०
१३३१०	**अन्तरसरकारी अनुदान**	२७३,०८६,०००	३६१,८९४,०८०	३८५,६०१,०००	३७२,६८९,२५०
	संघिय सरकार	२४३,१७९,०००	३३७,२४०,०८०	३३४,५५४,०००	३३४,४०४,०००
१३३११	समानीकरण अनुदान	१०७,२००,०००	१०८,९००,०००	१११,२००,०००	१११,२००,०००
१३३१२	शसर्त अनुदान चालु	१३५,९७९,०००	२२८,३४०,०८०	२०५,२५४,०००	२०४,२५४,०००
१३३१३	विषेश अनुदान चालु				
१३३१४	समपुरक अनुदान चालु				
१३३१५	अन्य अनुदान चालु				
१३३१३	शसर्त अनुदान पुँजीगत			१८,१००,०००	१८,९५०,०००
	प्रदेश सरकार	२९,९०७,०००	२४,६५४,०००	५१,०४७,०००	३८,२८५,२५०
	समानीकरण अनुदान	१०,१४८,०००	१०,२०८,०००	९,२३५,०००	६,९२६,२५०
	शसर्त अनुदान चालु	१३,८५९,०००	१४,४४६,०००	१२,७०७,०००	९,५३०,२५०
	विषेश अनुदान	५,९००,०००		२,५००,०००	१,८७५,०००
	समपुरक अनुदान			२६,६०५,०००	१९,९५३,७५०
१३३१३	शसर्त अनुदान पुँजीगत				
	अन्य अनुदान (अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान १३४११)				
१३३२०	**अन्तरसरकारी पूँजीगत अनुदान**	-		-	-
१३३२१	शसर्त पूँजीगत अनुदान				
१३३२२	विशेष पूँजीगत अनुदान				
१४०००	**अन्य राजश्व**	१६,१०१,१६५	४१,०७७,२५७	३८,१६५,०००	३०,१४९,१५१
१४१००	**सम्पत्तिबाट प्राप्त आय**	१४,८४५,१६५	३९,५६६,१२५	३६,७०५,०००	२९,२८५,९७८
१४११०	**व्याज**	-	-	-	-
१४१११	वित्तीय निकायबाट प्राप्त व्याज				

राजश्व संकेत	राजश्व शिर्षक	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९ असार ५	
		वास्तविक	वास्तविक	अनुमान	वास्तविक २०७८ (०७९।२ सम्मको)
१४११२	व्यापारिक निकायबाट प्राप्त व्याज				
१४११३	औद्योगिक निकायबाट प्राप्त व्याज				
१४११४	सेवामुलक निकायबाट प्राप्त व्याज				
१४११९	अन्य निकायबाट प्राप्त व्याज				
१४१२०	**लाभांश**	**-**	**-**	**-**	**-**
१४१२१	वित्तीय निकायबाट प्राप्त लाभांश				
१४१२२	व्यापारिक निकायबाट प्राप्त लाभांश				
१४१२३	औद्योगिक निकायबाट प्राप्त लाभांश				
१४१२४	सेवामुलक निकायबाट प्राप्त लाभांश				
१४१२९	अन्य निकायबाट प्राप्त लाभांश				
१४१५०	**भाडा तथा रोयल्टी**	**-**	**८,१०९,०४८**	**११,५००,०००**	**६,५३५,२३०**
१४१५१	सरकारी सम्पत्तीको बहालबाट प्राप्त आय				
१४१५२	क्यासिनोबाट प्राप्त रोयल्टी				
१४१५३	वन रोयल्टी		१,१८१,३२३	१,५००,०००	६,५३५,२३०
१४१५४	खानी रोयल्टी				
१४१५७	दहरहत्तरक		६,९२७,७२५	१०,०००,०००	
१४१५९	अन्य स्रोतबाट प्राप्त बाँडफाँड नहुने रोयल्टी				
१४१७०	**राजश्व बाँडफाँडबाट प्राप्त आय**	**१४,८४५,१६५**	**३१,४५७,०७८**	**२५,२०५,०००**	**२२,७५०,७४८**
१४१७१	वन रोयल्टी				
१४१७२	खानी रोयल्टी				
१४१७३	जलस्रोत रोयल्टी	८०१,०००			
१४१७४	पर्वतारोहण रोयल्टी				
१४१७५	पदयात्रा रोयल्टी				
१४१७६	पर्यटन सेवा शुल्क रोयल्टी				
१४१७७	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन रोयल्टी	४५२,२९६	१,९७४,३८३	२,५००,०००	६३४,४३७
१४१७८	सवारी साधन कर	१३,५९१,८७०	१९,४८२,६९५	२२,७०५,०००	२२,११६,३११
१४१७९	अन्य बाँडफाँड हुने राजश्व		१०,०००,०००		
१४२००	**बस्तु तथा सेवा बिक्रिबाट प्राप्त रकम**	**८८३,०००**	**१,४१३,७७६**	**१,३६०,०००**	**७४१,९८०**
१४२१०	**बस्तु तथा सेवा बिक्रिबाट प्राप्त रकम**	**-**	**-**	**५,०००**	**-**
१४२११	कृषि उत्पादनको बिक्रिबाट प्राप्त रकम			-	
१४२१२	सरकारी सम्पत्ती बिक्रिबाट प्राप्त रकम			-	

राजश्व संकेत	राजश्व शिर्षक	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९ असार ५	
		वास्तविक	वास्तविक	अनुमान	वास्तविक २०७८ (०७९।२ सम्मको)
१४२१३	अन्य बिक्रिबाट प्राप्त रकम(ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा)				-
१४२१६	निजी धारा बापतको शुल्क				
१४२१७	खानेपानी, नहर तथा कुलो उपयोग बापतको शुल्क				
१४२१८	विद्युत्त सेवा शुल्क				
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क		-	५,०००	
१४२२०	**प्रशासनिक सेवा शुल्क**	**-**	**६२,८००**	**१००,०००**	**६,५००**
१४२२१	न्यायिक दस्तुर				
१४२२३	शिक्षा क्षेत्रको आम्दानी				
१४२२४	परीक्षा शुल्क		६२,८००	५०,०००	६,५००
१४२२५	यातायात क्षेत्रको आम्दानी				
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क		-	५०,०००	-
१४२४०	**दस्तुर**	**८८३,०००**	**१,३५०,९७६**	**१,२५५,०००**	**७३५,४८०**
१४२४१	आन्तरिक श्रोत				
१४२४२	पार्किङ्ग शुल्क		-	५,०००	
१४२४२	नक्सापास दस्तुर		१९,०९३	५००,०००	
१४२४३	सिफारिश दस्तुर		८०२,००३	३००,०००	३८१,५००
१४२४४	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	८८३,०००	१७८,०००	१००,०००	२०८,११५
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर		३१,९००	२५,०००	११,९५०
१४२४६	मुल्यांकन दस्तुर				
१४२४९	अन्य दस्तुर		१३,८१०	२५,०००	२०,७०५
१४२५३	व्यबसाय रजिष्ट्रेसन दस्तुर		३०६,१७०	३००,०००	११३,२१०
१४२५४	रेडियो, एफ.एम. संचालन दस्तुर				
१४३००	**दण्ड, जरिवाना र जफत**	**३७३,०००**	**-**	**-**	**-**
१४३१०	**दण्ड, जरिवाना र जफत**	**३७३,०००**	**-**	**-**	**-**
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत	३७३,०००			
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत				
१४४००	**अनुदान बाहेकको हस्तान्तरण**	**-**	**-**	**-**	**-**
१४४१०	**चालु हस्तान्तरण**	**-**	**-**	**-**	**-**
१४४११	चालु हस्तान्तरण				
१४४२०	**पूँजीगत हस्तान्तरण**	**-**	**-**	**-**	**-**
१४४२१	पूँजीगत हस्तान्तरण				-
१४४७१	बाडफांट वापत प्राप्त हुने मनोरंजनकर				
१४५००	**विविध राजश्व**	**-**	**-**	**-**	**-**

राजश्व संकेत	राजश्व शिर्षक	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९ असार ५	
		वास्तविक	वास्तविक	अनुमान	वास्तविक २०७८ (०७९।२ सम्मको)
१४५१०	चालु दावी तथा अन्य शुल्कहरु		-		-
१४५११	बीमा दावी प्राप्ती		-		-
१४५२०	**अन्य राजश्व**	**-**	**९७,३५६**	**१००,०००**	**१२१,१९३**
१४५२१	प्रदुषण नियन्त्रण शुल्क				
१४५२२	साना सवारी कर				
१४५२३	लागत सहभागिता				
१४५२९	अन्य राजश्व (विविध आय)		९७,३५६	१००,०००	१२१,१९३
१४५३०	**पूँजीगत राजश्व**	**-**	**-**	**-**	**-**
१४५३०	सरकारी घर, जग्गा, गुडविल बिक्रीबाट प्राप्त आय		-		-
१५०००	**बेरुजु**	**-**	**४२५,०००**	**५००,०००**	**२६१,०५९**
१५१००	**बेरुजु**	**-**	**४२५,०००**	**५००,०००**	**२६१,०५९**
१५११०	बेरुजु				
१५१११	बेरुजु		४२५,०००	५००,०००	२६१,०५९
३३०००	**दायित्व**	**-**	**-**	**-**	**-**
३३१००	**आन्तरिक दायित्व**	**-**	**-**	**-**	**-**
३३१९०	**खुद आन्तरिक ऋण**	**-**	**-**	**-**	**-**
३३१९१	ऋणपत्र मार्फत् प्राप्त ऋण		-		-
३३१९२	अन्य आन्तरिक सरकारबाट प्राप्त ऋण		-		-
३३१९३	अन्य संघ संस्थाबाट प्राप्त ऋण		-		-
३३२००	**वाह्य वित्तिय दायित्व**	**-**	**-**	**-**	**-**
३३२४०	**खुद वैदेशिक ऋण**	**-**	**-**	**-**	**-**
३३२४१	वैदेशिक ऋणको प्राप्ति				
	जनसहभागिता				
३२१२१	गत वर्षको नगद मौज्दात	९१,६७८,०००		१००,०००	
	बैक मौज्दात			३५,०००,०००	
	जम्मा राजश्व, अनुदान तथा दायित्व	**४५०,८२३,१६५**	**४८८,९९७,०३२**	**५५७,९४७,०००**	**४८८,५१९,१८९**

६.१ राजश्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजश्व प्रक्षेपण

राजश्व सुधार कार्ययोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन भई गाउँपालिकाले संकलन गर्ने आगामी तीन आर्थिक वर्षहरू (आ.व. २०७९।०८० देखि २०८१।०८२सम्म) को आयको सम्भाव्यतालाई प्रक्षेपण गरिएको छ । यो आय अनुमान गर्दा राजश्व सुधार कार्ययोजनामा योजना गरिएका कृयाकलापहरूको आधारमा तयार गरिएको हो । प्रक्षेपणका लागि विगत आर्थिक वर्षको आयको प्रबृत्ति, राजस्व बृद्धि दर र राजस्व सुधार कार्य योजनाको कार्यान्वयले दायरा बढ्न गई सो बाट हुने योगदानको अनुमानलाई आधार लिईएको छ । गाउँपालिकाले यस प्रक्षेपणलाई भविष्यमा वार्षिक बजेट अनुमानको लागि मार्ग दर्शनको रूपमा लिई आन्तरिक आय बृद्धि गर्दछ भन्ने अनुमान गरिएको छ । राजस्व सुधार कार्य योजनाको आधारमा रहेर गरिएको आन्तरिक आयको प्रक्षेपणका मुलभूत मान्यताहरू यस प्रकार रहेका छन ।

सामान्य मान्यताहरूः

- गाउँपालिकामा नयाँ क्षेत्र गाभिएसंगै आय संकलनको आधार (करको दायरा) स्वतः विस्तार भएको ।
- राजश्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन भए पश्चात्त गाउँपालिकाको राजश्व प्रशासनमा सुधार आउने ।
- राजश्व प्रशासनमा सुधार आउनुले राजश्व संकलन प्रभावकारी हुने ।

उल्लेखित प्रक्षेपणका आधारमा रही आगामी तीन आर्थिक वर्षहरूका लागि प्रक्षेपित आय निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १७: तीन आर्थिक बर्षको लागि आय प्रक्षेपण

राजश्व संकेत	राजश्व शिर्षक	प्रक्षेपित आय (आ.व.)		
		०७९/८०	०८०/८१	०८१/८२
१००००	**राजश्व तथा अनुदान**	६१३,८९४,२५८	६७६,७०२,४४०	७४६,२८१,९७५
११०००	**कर**	१३४,९४८,३२२	१४९,६५४,२२२	१६६,२३३,७२६
११३००	**सम्पत्ती कर**	८,३१८,०२५	१०,१०७,१३३	१२,४१०,२०८
११३१०	**अचल सम्पत्तीमा लाग्ने कर**	८,३१८,०२५	१०,१०७,१३३	१२,४१०,२०८
११३११	व्यक्तिगत सम्पत्तीमा लाग्ने वार्षिक कर			
११३१२	संस्थागत सम्पत्तीमा लाग्ने वार्षिक कर			
११३१३	सम्पत्ति कर	३,९९८,१२५	५,१९७,५६३	६,७९६,८१३
११३१४	भूमी कर (मालपोत)	२,७३१,५००	३,००४,६५०	३,३०५,११५
११३२०	**खुद सम्पत्तिमा लाग्ने चालु कर**			
११३२१	घर बहाल कर	७८८,४००	१,०२४,९२०	१,३४०,२८०
११३२२	बहाल विटौरी शुल्क	८००,०००	८८०,०००	९६८,०००
११३५०	**वित्तीय र पूँजीगत कारोबारमा लाग्ने कर**			
११३५१	वित्तीय र पूँजीगत कारोबारमा लाग्ने कर			
११४००	**वस्तु तथा सेवामा आधारित कर**	१२२,०१५,१७२	१३४,२१६,६८९	१४७,६३८,३५८
११४१०	**मुल्य अभिवृद्धि कर**			
१४४११	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मु.अ.कर	९२,६९९,१०२	१०१,९६९,०१२	११२,१६५,९१४
११४२०	**अन्तःशुल्क**			

राजश्व संकेत	राजश्व शिर्षक	प्रक्षेपित आय (आ.व.)		
		०७९/८०	०८०/८१	०८१/८२
१४४२१	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने अन्तःशुल्क	२९,३१६,०७०	३२,२४७,६७७	३५,४७२,४४५
११४४०	**विशेष सेवामा लाग्ने कर**			
११४४२	स्वास्थ्य सेवा कर			
११४४३	शिक्षा सेवा शुल्क : शैक्षिक संस्था			
११४४४	शिक्षा सेवा शुल्क : वैदेशिक अध्ययन			
११४५०	**पुर्वाधार सेवाको उपयोग तथा सवारी साधनमा लाग्ने कर**	-	-	-
११४५१	सवारी साधनमा कर (सवारी दर्ता, वार्षिक सवारी कर तथा पटके सवारी कर)			
११४५२	पुर्वाधार सेवाको उपयोगमा लाग्ने कर	-	-	-
११४७०	**मनोरंजन कर**	**१,३०१,०००**	**१,४३१,१००**	**१,५७४,२१०**
११४७१	सिनेमा डकुमेन्ट्री			
११४७२	विज्ञापन कर	१,१०१,०००	१,२११,१००	१,३३२,२१०
११४७३	अन्य मनोरंजन कर	२००,०००	२२०,०००	२४२,०००
११६००	**अन्य कर**	**३,३१४,१२५**	**३,८९९,३००**	**४,६१०,९५०**
११६१०	**व्यवसायले भुक्तानी गर्ने**	६०९,३७५	७०३,१२५	७९६,८७५
११६१३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	१,१०४,७५०	१,४३६,१७५	१,८७८,०७५
११६१४	रेडियो, एफ.एम. संचालन दस्तुर			
११६२०	**व्यवसाय बाहेक अन्यले भुक्तानी गर्ने**			
११६२१	चालक अनुमती पत्र, सवारी दर्ता किताव सम्बन्धी दस्तुर			
११६३०	**कृषि तथा पशुजन्य कारोवारमा लाग्ने कर**			
११६३१	कृषि तथा पशुजन्य वस्तुको ब्यवसायिक कारोवारमा लाग्ने कर			
११६३२	ओखेटोपहारमा लाग्ने कर			
११६९०	**अन्य कर**	**१,६००,०००**	**१,७६०,०००**	**१,९३६,०००**
११६९१	अन्य कर (कवाडी कर)	१,६००,०००	१,७६०,०००	१,९३६,०००
१३०००	**अनुदान**	**४२९,१६१,१००**	**४७२,०७७,२१०**	**५१९,२८४,९३१**
१३१००	**द्विपक्षीय वैदेशिक अनुदान**			
१३११०	**द्विपक्षीय वैदेशिक चालू अनुदान**			
१३१११	द्विपक्षीय वैदेशिक चालू अनुदान			
१३१२०	**द्विपक्षीय वैदेशिक पुँजीगत अनुदान**			
१३१२१	द्विपक्षीय वैदेशिक पुँजीगत अनुदान			
१३२००	**बहुपक्षीय वैदेशिक अनुदान**			
१३२१०	**बहुपक्षीय वैदेशिक चालु अनुदान**			
१३२११	अन्तरसरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त चालु अनुदान			
१३२१२	गैह्र सरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त चालु अनुदान			
१३२२०	**बहुपक्षीय वैदेशिक पूँजीगत अनुदान**			

राजश्व संकेत	राजश्व शिर्षक	प्रक्षेपित आय (आ.व.)		
		०७९/८०	०८०/८१	०८१/८२
१३२२१	अन्तरसरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त पूँजीगत अनुदान			
१३२२२	गैह्र सरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त पूँजीगत अनुदान			
१३३००	**अन्तरसरकारी वित्तीय हस्तान्तरण**	**४२९,१६१,१००**	**४७२,०७७,२१०**	**५१९,२८४,९३१**
१३३१०	**अन्तरसरकारी अनुदान**	**४२४,१६१,१००**	**४६६,५७७,२१०**	**५१३,२३४,९३१**
१३३११	समानिकरण अनुदान	१३२,४७८,५००	१४५,७२६,३५०	१६०,२९८,९८५
१३३१२	शसर्त अनुदान	२३९,७५७,१००	२६३,७३२,८१०	२९०,१०६,०९१
१३३१३	विषेश अनुदान	२,७५०,०००	३,०२५,०००	३,३२७,५००
१३३१४	समपुरक अनुदान	२९,२६५,५००	३२,१९२,०५०	३५,४११,२५५
१३३१५	अन्य अनुदान	१९,९१०,०००	२१,९०१,०००	२४,०९१,१००
१३३२०	**अन्तरसरकारी पूँजीगत अनुदान**	**५,०००,०००**	**५,५००,०००**	**६,०५०,०००**
१३३२१	शसर्त पूँजीगत अनुदान	-	-	-
१३३२२	विशेष पूँजीगत अनुदान	५,०००,०००	५,५००,०००	६,०५०,०००
१४०००	**अन्य राजश्व**	**४७,४५२,७७७**	**५२,१६८,०५४**	**५७,३५७,८६०**
१४१००	**सम्पत्तिबाट प्राप्त आय**			
१४११०	**ब्याज**			
१४१११	वित्तीय निकायबाट प्राप्त ब्याज			
१४११२	ब्यापारिक निकायबाट प्राप्त ब्याज			
१४११३	औद्योगिक निकायबाट प्राप्त ब्याज			
१४११४	सेवामुलक निकायबाट प्राप्त ब्याज			
१४११९	अन्य निकायबाट प्राप्त ब्याज			
१४१२०	**लाभांश**			
१४१२१	वित्तीय निकायबाट प्राप्त लाभांश			
१४१२२	ब्यापारिक निकायबाट प्राप्त लाभांश			
१४१२३	औद्योगिक निकायबाट प्राप्त लाभांश			
१४१२४	सेवामुलक निकायबाट प्राप्त लाभांश			
१४१२९	अन्य निकायबाट प्राप्त लाभांश			
१४१५०	**भाडा तथा रोयल्टी**	**२,७००,०००**	**२,९७०,०००**	**३,२६७,०००**
१४१५१	सरकारी सम्पत्तीको बहालबाट प्राप्त आय	१,२००,०००	१,३२०,०००	१,४५२,०००
१४१५२	क्यासिनोबाट प्राप्त रोयल्टी		-	-
१४१५९	अन्य स्रोतबाट प्राप्त बाँडफाँड नहुने रोयल्टी	१,५००,०००	१,६५०,०००	१,८१५,०००
१४१७०	**राजश्व बाँडफाँडबाट प्राप्त आय**	**३४,७४५,५३१**	**३८,२२०,०८४**	**४२,०४२,०९२**
१४१७१	वन रोयल्टी	८७५,०००	९६२,५००	१,०५८,७५०
१४१७२	खानी रोयल्टी	१,८५२,०००	२,०३७,२००	२,२४०,९२०
१४१७३	जलस्रोत रोयल्टी	३२५,०००	३५७,५००	३९३,२५०
१४१७४	पर्वतारोहण रोयल्टी			
१४१७५	पदयात्रा रोयल्टी			
१४१७६	पर्यटन सेवा शुल्क रोयल्टी			
१४१७७	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन रोयल्टी	२,५००,०००	२,७५०,०००	३,०२५,०००

राजश्व संकेत	राजश्व शिर्षक	प्रक्षेपित आय (आ.व.)		
		०७९/८०	०८०/८१	०८१/८२
१४१७८	सवारी साधन कर (पार्किङ शुल्क)	२९,१९३,५३१	३२,११२,८८४	३५,३२४,१७२
१४१७९	अन्य बाँडफाँड हुने राजश्व		-	-
१४२००	**वस्तु तथा सेवा बिक्रिबाट प्राप्त रकम**	**१,५००,०००**	**१,६५०,०००**	**१,८१५,०००**
१४२१०	**वस्तु तथा सेवा बिक्रिबाट प्राप्त रकम**	**१,५००,०००**	**१,६५०,०००**	**१,८१५,०००**
१४२११	कृषी उत्पादनको बिक्रिबाट प्राप्त रकम			
१४२१२	सरकारी सम्पत्ती बिक्रिबाट प्राप्त रकम			
१४२१३	अन्य बिक्रिबाट प्राप्त रकम	१,५००,०००	१,६५०,०००	१,८१५,०००
१४२१६	निजी धारा बापतको शुल्क			
१४२१७	खानेपानी, नहर तथा कुलो उपयोग बापतको शुल्क			
१४२१८	विद्युत्त सेवा शुल्क			
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क	-	-	-
१४२२०	**प्रशासनिक सेवा शुल्क**	**२००,०००**	**२२०,०००**	**२४२,०००**
१४२२१	न्यायिक दस्तुर	१५०,०००	१६५,०००	१८१,५००
१४२२३	शिक्षा क्षेत्रको आम्दानी			
१४२२४	परीक्षा शुल्क	५०,०००	५५,०००	६०,५००
१४२२५	यातायात क्षेत्रको आम्दानी			
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क		-	-
१४२४०	**दस्तुर**	**६,२८२,२४६**	**६,९१०,४७१**	**७,६०१,५१८**
१४२४१	पार्किङ शुल्क	१००,०००	११०,०००	१२१,०००
१४२४२	नक्सापास दस्तुर	२,७००,०००	२,९७०,०००	३,२६७,०००
१४२४३	सिफारिश दस्तुर	२,३७६,०००	२,६१३,६००	२,८७४,९६०
१४२४४	ब्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	३५६,४००	३९२,०४०	४३१,२४४
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर	७५,०००	८२,५००	९०,७५०
१४२४६	मुल्यांकन दस्तुर	६५०,०००	७१५,०००	७८६,५००
१४२४९	अन्य दस्तुर	२४,८४६	२७,३३१	३०,०६४
१४३००	**दण्ड, जरिवाना र जफत**	**१५०,०००**	**१३५,०००**	**१२१,५००**
१४३१०	**दण्ड, जरिवाना र जफत**	**१५०,०००**	**१३५,०००**	**१२१,५००**
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत	१५०,०००	१३५,०००	१२१,५००
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत	-	-	-
१४४००	**अनुदान बाहेकको हस्तान्तरण**			
१४४१०	**चालु हस्तान्तरण**			
१४४११	चालु हस्तान्तरण		-	-
१४४२०	**पूँजीगत हस्तान्तरण**			
१४४२१	पूँजीगत हस्तान्तरण			
१४५००	**विविध राजश्व**			
१४५१०	चालु दावी तथा अन्य शुल्कहरु			
१४५११	बीमा दावी प्राप्ती			
१४५२०	**अन्य राजश्व**	**१,८७५,०००**	**२,०६२,५००**	**२,२६८,७५०**
१४५२१	प्रदुषण नियन्त्रण शुल्क	२५०,०००	२७५,०००	३०२,५००

राजश्व संकेत	राजश्व शिर्षक	प्रक्षेपित आय (आ.व.)		
		०७९/८०	०८०/८१	०८१/८२
१४५२२	साना सवारी कर	१२५,०००	१३७,५००	१५१,२५०
१४५२३	लागत सहभागिता		-	-
१४५२९	अन्य राजश्व (विविध आय)	१,५००,०००	१,६५०,०००	१,८१५,०००
१४५३०	**पूंजीगत राजश्व**			
१४५३१	सरकारी घर, जग्गा, गुडविल बिक्रीबाट प्राप्त आय			
१५०००	**बेरुजु**			
१५१००	**बेरुजु**			
१५११०	**बेरुजु**	२६१,०५९	२३४,९५३.४८	२११,४५८
१५१११	बेरुजु			
३३०००	**दायित्व**			
३३१००	**आन्तरिक दायित्व**			
३३१९०	**खुद आन्तरिक ऋण**			
३३१९१	ऋण पत्र मार्फत् प्राप्त ऋण			
३३१९२	अन्य आन्तरिक सरकारबाट प्राप्त ऋण			
३३१९३	अन्य संघ संस्थाबाट प्राप्त ऋण			
३३२००	**वाह्य वित्तिय दायित्व**			
३३२४०	**खुद वैदेशिक ऋण**			
३३२४१	वैदेशिक ऋणको प्राप्ति			
	जम्मा राजश्व, अनुदान तथा दायित्व	६१३,८९४,२५८	६७६,७०२,४४०	७४६,२८१,९७५

६.२ आगामी तीन आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपण

राज्य पुर्नसंरचना भएसंगै गाउँपालिकाहरु स्थानीय सरकारको रुपमा गठन भइ अधिकार प्राप्त गरेको छ । यस अध्ययन प्रतिवेदनमा बदलिंदो परिवेश अनुसार राजश्व परिचालनका क्षेत्रमा गर्नुपर्ने कृयाकलापहरूको पहिचान र योजनाका साथमा अगामी आर्थिक तीन वर्षहरुमा संकलन हुन सक्ने राजश्वको प्रक्षेपण गरिएको छ । सारांशमा राजश्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पछि गाउँपालिकाको आय संरचनालाई तलको तालिकामा दिईएको छ । राजश्व बाँडफांडको प्रक्षेपण गर्दा हाल वाँडफाँड भई आएका स्रोतहरूको मात्र प्रक्षेपण गरिएकाले भविष्यमा गाउँपालिकाले राजश्व आयमा उल्लेख गरिएभन्दा बढी आय प्राप्त हुने अवस्था रहेको छ ।

तालिका नं. १८: बागमती गाउँपालिकाको आय संरचना

क्र.सं.	शिर्षक	आ.व. रू हजारमा		
		०७९/८०	०८०/८१	०८१/८२
१	आन्तरिक आय	२५,२७२	२९,२१८	३४,०४८
२	राजश्व बाँडफाँडबाट प्राप्त आय	१५९,४६१	१७५,४०७	१९२,९४७
३	अनुदान	४२९,१६१	४७२,०७७	५१९,२८५
	जम्मा	६१३,८९४	६७६,७०२	७४६,२८१

राजस्व सुधार कार्ययोजनाले औल्याएका करका क्षेत्रहरुमा आवश्यक सुधार तथा कार्यान्वयन गर्न सकिए गाउँपालिकालाई आगामी ३ वर्षमा प्राप्त हुने आन्तरिक आय वापतको रकम तलको ग्राफचित्रमा प्रक्षेपण गरिएको छ ।

चित्र नं. ५ : बागमती गाउँपालिकाको आगामी तीन वर्षको आन्तरिक आय प्रक्षेपण

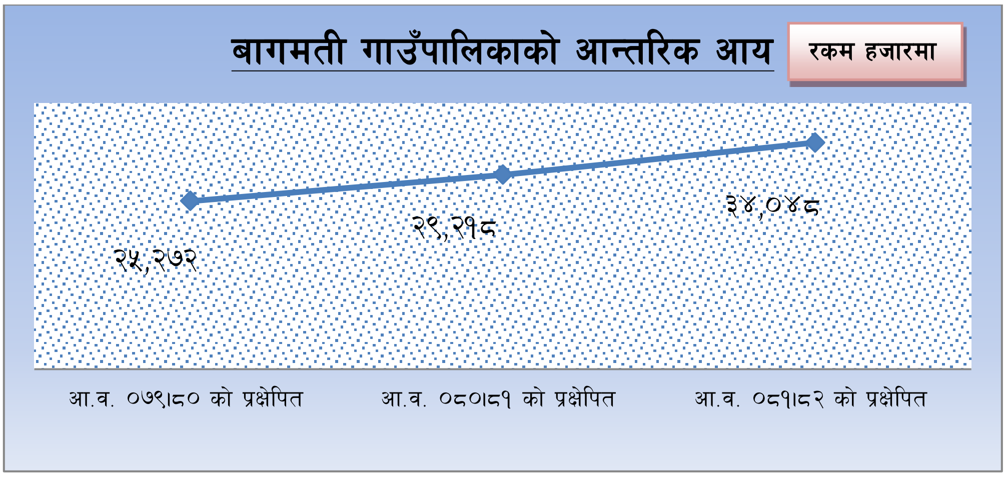

परिच्छेद सात

अपेक्षित नतिजा

गाउँपालिकालाई राजश्व संकलन अधिकार उल्लेख्य रुपमा प्रदान गरिएता पनि गाउँपालिकाले कार्यान्वयन गरेको करको दायरा अधिक देखिदैन । गाउँपालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्रका सम्भाव्य सबै कर, शुल्क तथा दस्तुर संकलन गर्ने प्रयास कम गरेको देखिन्छ । सिमित साधन र श्रोतका कारण राजश्व प्रशासन प्रभावकारी हुन नसक्ने भएकोले तत्काल राजश्व बृद्धिमा योगदान पुर्‍याउन मद्दत गर्ने केहि महत्वपुर्ण र प्रभावकारी श्रोतहरूको संकलन तर्फ ध्यान दिनु उपयुक्त देखिन्छ । साथै राजश्व सुधार कार्य योजनामा उल्लेख भएका क्रियाकलापहरूलाई पनि प्राथमिकीकरण गरी कार्यान्वयन गर्नु उचित हुन्छ । गाउँपालिकाले राजश्वको प्रभावकारी संकलनका लागि प्राथमिकताका आधारमा तत्काल जोड दिनुपर्ने राजश्वका शीर्षकहरू निम्नानुसार छन ।

- सम्पत्ति कर
- व्यवसाय कर
- बहाल कर
- नक्सापास दस्तुर
- पर्यटन शुल्क

उपरोक्त करको प्रभावकारी संकलनका लागि प्राथमिकताका आधारमा गर्नु पर्ने क्रियाकलापहरू निम्नानुसार छन्ः

- आवश्यक जनशक्ति तथा छुट्टै भौतिक सुविधा सहितको राजश्व शाखा स्थापना गर्ने
- सम्पत्ति कर वैज्ञानिक ढङ्गले लागू गर्ने
- तथ्याङ्क संकलन र अद्यावधिक गर्ने ।

त्यसैगरी, बागमती गाउँपालिकाले राजस्व बृद्धि एवं करको प्रभावकारी संकलनका लागि प्राथमिकताका आधारमा निम्नानुसारका क्रियाकलापहरू गर्न सिफारिस गरिन्छ ।

- कर सचेतना सम्वन्धी कार्यक्रमहरु तय गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- आवधिक रुपमा उद्योगी तथा व्यवसायीहरुसँग कर राजस्वसम्बन्धी विषयमा छलफल तथा अन्तरक्रिया गर्ने ।
- पूर्वाधार विकासका क्षेत्रमा लगानीलाई प्रवर्धन र प्रोत्साहन गर्न सार्वजनिक नीजि साँझेदारी नीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा जोड दिने ।
- आवश्यक जनशक्ति तथा भौतिक सुविधा सहितको राजस्व शाखा गठन गर्ने ।
- राजश्व आम्दानीका सम्भावना रहेका श्रोतहरुको खोजि गर्ने, तथ्यांक संकलन र अद्यावधिक गर्ने
- बहाल विटौरी करका क्षेत्रहरुको पहिचान र ठेक्का निर्धारण गर्ने ।
- कर चुक्ता विना सेवा सुविधा नगराउने ब्यवस्थाको प्रभावकारी तवरले कार्यान्वयन गर्ने ।
- करदाताहरूलाई नियमित रुपमा पत्र, एसएमएस वा विद्युतिय सूचना पठाउने ।
- आन्तरिक राजश्व कार्यालयसंगको समन्वयमा व्यवसाय कर असुलीलाई प्रभावकारी बनाउने ।
- नक्सापास प्रकृयालाई अनिवार्य, व्यवस्थित एवं सरलिकृत गर्दै यसबाट आय स्रोत वृद्धिमा ध्यान दिनु पर्ने र भौगोलिक सूचना प्रणाली र राजश्व शाखा बीच निकटतम सम्वन्ध स्थापना गर्ने । साथै नक्सा पास विवरण, बहालकर र ब्यवसाय करलाई समेत कम्प्युराइज्ड गर्ने ।
- करलाई सिधै बैक दाखिला गर्ने सक्ने गरी व्यवस्था गर्ने ।
- कर, शुल्क, महशुल र दस्तुरहरुको करको दर निर्धारण गर्दा छिमेकी पालिकाहरु संगको तुलनात्मक अध्ययन गरी गर्ने । करका दरलाई समय सापेक्ष बनाउदै लैजाने ।

- उठाएको राजश्व सोही क्षेत्रमा खर्च गर्ने गरी व्यवस्थापन गर्ने र करदाताहरुलाइ आश्वस्त हुने गरी सञ्चार गर्ने ।
- कर सप्ताह, कर दिवस जस्ता कार्यक्रम प्रत्येक वर्ष आयोजना गरी बर्ष भरीमा सबैभन्दा बढी कर रकम दाखिला गर्ने करदाता लाई पुरस्कृत गने ।
- लेखा प्रणालीलाई व्यवस्थित गरी पेश्की नियन्त्रण, प्रोदभावी लेखा प्रणाली कार्यान्वयन तथा ब्यवस्थापन र स्थिर सम्पत्तिहरूको संरक्षण र परिचालन गर्ने ।
- कर तथा शुल्कलाई पारदर्शि बनाई विकास निर्माणमा खर्च भएको प्रत्याभूत गर्न सकिने खालका कृयाकलापहरु गर्नु पर्ने देखिन्छ ।
- राजस्व प्रशासनको अनुगमन तथा मूल्यांकन समय सापेक्ष एव आधुनिक बनाउदै लैजाने ।
- कर प्रशासन करदातामैत्री भए नभएको अध्ययन गरी रहने र सो सम्बन्धमा आएका गुनासाहरुको तुरुन्तै समाधान गर्ने खालको संयन्त्र वा संरचना तयार गर्नुपर्ने देखिन्छ ।
- प्राकृतिक तथा नदीजन्य श्रोतको उपयोगलाई व्यवस्थित गरी करको क्षेत्रभित्र ल्याउने ।
- पुराना घरहरुलाई न्यूनतम शुल्क लिई अभिलेखिकरण र नक्सापास प्रक्रिया लाई सरलिकृत गर्दै यसबाट आय स्रोत वृद्धिमा ध्यान दिनु पर्ने र भौगोलिक सूचना प्रणाली र राजस्व शाखा बीच निकटतम सम्वन्ध स्थापना गर्नु पर्ने देखिन्छ ।
- गाउँपालिकाको स्वामित्वमा रहेको सम्पत्ति वा रेखदेखमा रहेको सार्वजनिक स्थलवाट उत्पादन हुने ढुंगा, गिट्टी, बालुवा, माटो, काठ दाउरा, जराजुरी, स्लेट आदि प्राकृतिक एवम् खानीजन्य वस्तुहरूको बिक्री बाट सम्भावना भएर पनि आम्दानी हुन नसकिरहेको अवस्थालाई शीघ्रासिशीघ्र अन्त्य गर्नु पर्छ र ठेक्का वन्दोवस्त गर्न तथा सम्भव नभए अमानतमा पनि आय गर्नु पर्ने देखिन्छ । र बालुवा ढुंगा, गिटी लागायतका स्रोतहरु संकलन गरिने क्षेत्रमा बाढी तथा पहिरोजन्य प्रकोप न्यूनिकरणका लागि सो क्षेत्रका लागि निश्चित प्रतिशत रकम छुट्याउने व्यवस्था मिलाउनु पर्ने देखिन्छ ।
- राजस्व असुली तथा परिचालन कार्यलाई थप प्रभावकारी वनाउन वडा समिति र टोल संस्थाहरूलाई परिचालन तथा जिम्मेवार बनाउनु पर्ने ।
- अपाङ्ग, असहाय, अशक्त, दैवीप्रकोप पिडित, द्वन्द पिडित, जेष्ठ नागरिक र एकल महिलाका सिफारिसहरू निशुल्क गर्ने ।
- श्रोत व्यवस्थापनलाई यथार्थपरक र व्यवस्थित गर्न सूचना प्रविधिको प्रयोगलाई बढवा दिनु पर्ने ।
- निश्चित अबधी तोकेर सार्वजनिक सुनुवाइ, अन्तरक्रिया, पालिका बुलेटीन जस्ता कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरेका पनि करदातालाइ विश्वस्त पार्न सकिने हुन्छ ।
- मठ मन्दिरको नाउँ मा रहेको गुठी जग्गाको यकिन गरी त्यसबाट प्राप्त हुने आय स्रोतको उचित प्रबन्ध गर्ने र चुहावट हुनबाट रो की त्यस्ता क्षेत्रहरूको पर्यटन प्रवद्र्धनको व्यवस्था गर्नु पर्ने ।

परिच्छेद आठ
कार्य योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

स्थानीय सरकार संचालन ऐनको ब्यवस्था अनुसार राजस्व परामर्श समितिलाई राजस्वका स्रोत, दायरा तथा दरको विश्लेषण गरी आय अनुमान गर्ने र स्रोत अनुमान तथा वजेट सीमा निर्धारण समितिलाई आगामी तीन आर्थिक बर्षको आय अनुमान गर्ने कार्यमा यो राजस्व सुधार कार्ययोजनाले सहयोग गर्दछ । यसै सन्दर्भमा प्रस्तुत कार्ययोजना हरेक आर्थिक बर्षको फाल्गुण महिनासम्ममा राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गरी सम्बन्धित समितिलाई उपलब्ध गराएमा समितिबाट गरिने निर्णयहरूका लागि आवश्यक आधार हुनेछ । राजस्व सुधारका नीति, क्रियाकलापहरू तथा वजेट अनुमान पश्चात् राजस्व सुधार कार्ययोजना अनुसारका क्रियाकलापहरू संचालन भए नभएको तथा अनुमान अनुसार आय असुली भएको नभएको सम्वन्धमा नियमित रुपमा अनुगमन गर्ने, आगामी आर्थिक बर्षको आय प्रक्षेपणको लागि त्यस अवधिसम्मको क्रियाकलाप तथा आय असुली अवस्थाको मूल्याङ्कन गर्ने तथा आर्थिक बर्ष सम्पन्न भएपछि सो आर्थिक बर्षको लागि तय गरिएको क्रियाकलापहरू तथा आय असुली अवस्थाको मूल्याङ्कन गर्न आवश्यक हुन्छ । गाउँपालिकाले राजस्व संकलनको दर रेट आवश्यकता अनुसार परिमार्जन गरेमा सोही अनुसार राजस्व सुधार कार्ययोजनालाई परिमार्जन समेत गर्दै अगाडी बढ्नु पर्नेछ ।

यस राजस्व सुधार कार्य योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको लागि निम्न चार तहको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको ब्यवस्था सिफारिश गरिएको छ ।

(क) कार्यालय स्तरको अनुगमन

यो स्तरको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको लागि प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व शाखा तथा अन्य सम्वन्धित शाखाका प्रतिनिधिहरूलाई जिम्मेवार वनाउनु पर्दछ । स्थानीय सरकारले कम्तिमा महिनामा एक पटक बैठक वसी योजनाको कार्यान्वयनको अवस्था तथा असुली अवस्थाको अनुगमन गरी लक्ष हासिल गर्नेतर्फ आवश्यक कार्यगत निर्णयहरू गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्दछ ।

(ख) राजस्व परामर्श समितिवाट अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

राजस्व परामर्श समितिले चौमासिक रुपमा राजस्व सुधार योजनाको कार्यान्वयनको अवस्था, आय सङ्कलनको अवस्थाको नियमिति अनुगमन गरी कार्यपालिकालाई आवश्यक परामर्श प्रदान गर्ने कार्य यस अन्तर्गत पर्दछ । त्यसैगरी आगामी आर्थिक बर्षको लागि आयको अनुमान गर्ने कार्य, पूर्व भएका कार्यको मूल्याङ्कन गरी स्रोत, दर तथा दायरामा सुधारको लागि क्रियाकलाप सिफारिश गर्ने र त्यसको आधारमा आयको अनुमान गर्नु पर्दछ । यसका अतिरिक्त आर्थिक बर्षको समाप्ती पश्चात् राजस्व सुधार योजनाको समिक्षा गरिन्छ ।

(ग) कार्यपालिकावाट अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

कार्यपालिकाको बैठकले राजस्व परामर्श समितिवाट प्रस्तुत गरेका सुझावहरूलाई छलफलमा ल्याई आवश्यक निर्णय गर्ने कार्य यस अन्तर्गत पर्दछ । छलफलको क्रममा राजस्व सुधार योजना तथा आय असुली अवस्थाको समिक्षा गरी आवश्यक नीतिगत तथा कार्यगत निर्णय गर्नु आवश्यक भएमा निर्णय गरिन्छ ।

(घ) वाह्य अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयनमा सहजिकरण गर्न चाहने संघीय मामला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग, प्रदेश मन्त्रालय, दातृ निकायहरू आदिले अनुगमनको लागि सहयोग प्रदान गर्न सक्नेछन् । यस्तो अनुगमन प्रणालीको स्थापनाले स्थानीय सरकारको अनुगमन तथा प्रतिवेदन गर्ने क्षमतामा विकास हुनेछ । राजस्व प्रशासनसँग सम्वन्धित तथ्यांक वाहेक योजना कार्यान्वयन प्रक्रियाको अनुगमन तथा करदाताहरूको अनुभुति सङ्कलन पनि अनुगमनको मूख्य विधि हुन सक्नेछ । वाह्य पक्षबाट हुने अनुगमनबाट प्राप्त सुझावले गाउँपालिकाको आन्तरिक स्रोत वृद्धिमा सहयोग पुगी गाउँपालिकालाई वित्तीय सक्षमता बनाउन सहयोग पुग्नेछ ।

(ङ) कार्ययोजना परिमार्जन गर्नुपर्ने

राजश्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन गरेको विगतको अनुभव, श्रोत व्यवस्थापन तथा परिचालन गर्दा आएका समस्याहरुलाई राजस्व सुधार समितिले विस्तृत रुपमा नियमित छलफल गर्नु पर्दछ । छलफल गर्दा भावी दिनको लागि समय सापेक्ष बार्षिक रुपमा कार्ययोजना परिमार्ज गर्दै लग्नु पर्दछ ।

अनुसूचीहरू:

अनुसूची १: पृष्ठपोषण सम्बन्धमा

क्र.सं.	पृष्ठपोषण	प्रयास
१	सम्पत्ति करको दर कसरी निर्धारण गर्ने गरिएको छ र दर निर्धारण गर्ने उपयुक्त आधार के हुन सक्छ भन्ने विश्लेषण गरेको पाइएन। भौगोलिक हिसाबले विकट गाउँपालिकाले सम्पत्ति करको सुरुवात गर्दा के कस्ता आधारमा सम्पत्ति मूल्याङ्कन गर्ने भन्ने विषय सुधार योजनामा समेटिनु आवश्यक छ। राजस्व तिर्न सक्ने क्षमताका आधारमा करको दर तोक्नुपर्ने विषयसमेत सुधार योजनामा समेटिनु लिनुपर्दछ। उदाहरणको लागि दुर्गम पालिकाहरुमा सम्पत्ती कर लगाउँदा करदाताले तिर्न सक्ने वा नसक्ने भन्ने विषय विश्लेषण हुनु पर्दछ।	बागमती गाउँपालिकाले पनि पुंजिगत रुपमा सम्पत्तिलाई १० भागमा वर्गीकरण गरि मुल्याङ्कन गरेको भएतापनि क्षेत्रगत रुपमा यसलाई वर्गिकरण गरेको छैन। यो पालिका विकट क्षेत्रमा अवस्थित भएकाले सम्भाव्यता अनुमान गरिएभन्दा धेरै न्यून मात्रामा राजस्व उठ्ने गरेको छ। त्यसैले सम्पति करका सन्दर्भमा स्वयं घोषणा गर्न लगाइ यसमा सम्पूर्ण करदाताहरुलाई समावेश गर्न सकियो भने यसबाट ठूलो उपलब्धि हुन सक्ने अनुमान गर्न सकिन्छ।
२	घर बहाल कर र व्यवसाय कर कति पालिकामा खासै सम्भावना नभएकाले सुझाव गरिएका सबै क्रियाकलाप कार्यान्वयन हुन सक्ने देखिँदैन।	गाउँपालिकामा घरबहाल कर त्यति प्रभाबकारी रहेको देखिँदैन तर पनि यो शीर्षकबाट केही रकम लगातार रुपमा प्राप्त हुँदै आएकाले यसलाई थप प्रभावकारी रुपमा अगाडि लैजानुपर्ने देखिन्छ आम्दानीका आधारमा घर बहाल कर उठाउन सक्ने अवस्थालाई पनि सम्पत्ति करमा जस्तै स्वयम् कर घोषणा गर्न लगाइयो भने करको दायरामा वृद्धि गर्न सकिने देखिन्छ। यसबाट सम्पूर्ण घरधनीहरु करको दायरामा रहन सक्दछन्। यसैगरी ब्यवसाय करका सन्दर्भमा पनि व्यवसाय कर दर्ता शुल्क र नविकरण शुल्कका रूपमा मात्र उठाउनुपर्ने देखिन्छ।
३	स्थानीय तहले आफूले प्रदान गर्ने सेवालाई छरितो ढङ्गबाट विद्युतीय माध्यम प्रयोग गरी प्रदान गर्ने र सो सेवासँग आबद्ध गरी सेवा दस्तुर संकलन गर्न सक्ने सम्भावनालाई उजागर गर्दा सुधार योजना बढी कार्यान्वयन हुने देखिन्छ।	केही पालिका हरुले सेवा शुल्क दस्तुर बापत लिनुपर्ने राजस्वलाई विद्युतीय माध्यमको प्रयोग गरि राजस्व प्राप्त गर्ने क्रममा रहेको देखिएको छ । यसै अनुरूप यो गाउँपालिकामा रही छलफल गर्दा आगामी दिनमा यसलाई अगाडि बढाउन सकिने प्रतिबद्धता जनाईएको छ।
४	स्थानीयतहमा पूर्वाधार उपयोग शुल्क परिचालन गर्ने सम्भावना अहिले नै व्यवहारिक छैन। राजस्व सुधार योजना बनाउँदा कर परिचालन गर्न सकिने सम्भावनाको विश्लेषण कम भएको देखियो। कानुनबमोजिम करारोपण गर्न सकिने भए पनि व्यवहारतः लागू गर्न नसकिने विषयलाई कार्ययोजनामा राख्नु आवश्यक देखिँदैन।	पुर्बधार उपयोग शुल्कका विषयमा आन्तरिक रूपमै केही विवादहरु प्रशस्त मात्रामा देखिएका कारणले गर्दा यो पालिकामा पनि यसको सही उपयोग हुन सकेको देखिदैन।

५	व्यवसाय कर र व्यवसाय रजिष्ट्रेसन दस्तुरका नाममा ब्रोकर वा शुल्क लगाउने गरी सुधार योजना बनाउनु हुँदैन। व्यवसाय दर्ता र नवीकरण बापत् मात्र व्यवसाय दर्ता करवा शुल्क लगाउने विषयमा यी स्पष्ट हुनुपर्ने देखिन्छ।	हालको स्थानीय निकाय संरचना भन्दा अगाडिदेखि नै केही व्यवसायीहरुले आफ्नो व्यवसाय सोहीअनुरुप दर्ता गर्दै आएको तर नयाँ संरचना अन्तरगत स्थानीय तहमा आफ्नो व्यवसाय दर्ता नगरेको पाइएको छ। साथै व्यवसाय करका रूपमा दोहोरो मारमा परेको केही व्यवसायीहरुले जनाएकाले यही यो शीर्षक पनि विवादित नै रहेको देखिन्छ।
६	कुनै पालिकाहरूको स्थानिय सम्भावनाका आधारमा राजस्व सुधार योजना बन्नु पर्नेमा एउटै ढाँचा र क्रियाकलापमा सुधार योजना बनाएको देखियो। उदाहरणकोलागि कतिपय गाउँपालिकामा ढुंगा गिटी र बालुवा जस्ता नदीजन्य पदार्थ बाट ठुलो राजस्वको सम्भावना छ भने ठूला शहरी क्षेत्रमा विज्ञापन करबापत उल्लेखनीय राजस्व प्राप्त गर्न सकिन्छ। यसरी पालिकाको सम्भावनालाई उजागर गर्ने गरी सुधार योजना बन्नु पर्ने देखिन्छ।	यो पालिकाको मुख्य स्रोत ढुंगा गिट्टी बालुवा, व्यवसाय कर आदि रहेका छन् त्यसैले यही क्षेत्रलाई नै थप व्यवस्थित गर्नुपर्ने देखिन्छ।
७	घर बहाल कर र सम्पत्ति करमा स्वयं घोषणा गर्ने विधिका विषयमा अध्ययन भएको पाइएन । घरबहाल करको दर व्यवसायिक र संस्थागत को हकमा बढी दर र आवासियको हकमा कम गर्नु उपयुक्त हुदैन। यो घरबहाल दिने ब्यक्तिको आएमा लाग्ने भएकाले अलग अलग गर्नु त्रुटिपूर्ण हुन्छ। कतिपय पालिकामा अलग अलग गर्ने गरी सुधार योजनाले दिएको सुझाव व्यक्त छैन।	घर बहाल कर र सम्पति करका बिषयमा बसेर छलफल गर्दा यो पालिकाले आगामी दिनमा प्रभावकारी रूपमा उठाउने प्रतिबद्धता जनाउनुभएको छ।
८	करका दर र आधार तोक्दा छिमेकी स्थानीय तहसंग समन्वय गर्ने विषयलाई समेत सबै स्थानीय तहको राजस्व सुधार योजनामा समावेश गर्नुपर्दछ।	यो पालिकाले आफ्नो छिमेकी पालिकालाई समन्वय गरी कर राजस्वका बारेमा छलफल गर्ने नगरेको पाइयो । अगामी दिनमा आवश्यकताका आधारमा समन्वय गरी बढ्ने प्रतिबद्धता जनाएको छन्।
९	सुधार योजनामा समावेश भएका क्रियाकलापहरु व्यबहारिक भन्दा बढी सैद्धान्तिक भएकाले स्थानीय तहबाट कार्यान्वयन हुने बिषयमा आशंका छ।	स्थानीय पालिकाहरुले आ-आफ्नो एक कार्यकाल मात्र पार गरेका छन्। यसैकारणले पनि राजस्वका सन्दर्भमा पालिकाहरु आधारभूतरुपमा दिगो बन्न सकेका छैनन् यसका लागि सैद्धान्तिक कुराहरुलाई पकडदै व्यवहारिक रुपमा स्थानीय आफ्ना करदाताहरुलाई करका सन्दर्भमा जागरुक बनाउनुपर्ने देखिन्छ ।
१०	प्रदेश सरकार र संघीय सरकारले दर तोक्ने र संकलन गर्ने तर स्थानीय तहलाई समेत बाँडफाँड हुने कर हरुमा स्थानीय तहले गर्नुपर्ने	स्थानीय करदाताहरुसँग बसेर छलफल गर्दा बारम्बार उनीहरूको गुनासो करलाई एक द्वार प्रणाली माध्यमबाट मात्र ऊठाउँदा राम्रो हुने तथा करको

	भूमिकामा राजस्व सुधार योजना मौन छ।	वारेमा कुनै भ्रम नरहने कुराको जानकारी पाईएको छ। त्यसैले कर ऊठाउँने राजस्व अफिस एऊटै हुने र त्यहि अफिसले नै स्थानिय, प्रदेश र संघीय गरेर बाँडफाँड गर्नेहो भने उचित हुन्थ्यो होला भन्ने गुनासो सुन्न पाइन्छ।

अनुसूची २: तथ्याङ्क सङ्कलन सूची

१ गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय तथा हालको अवस्था

<u>संक्षिप्त परिचय</u>

- नामाकरण
- घरधुरी तथा जनसंख्या
- क्षेत्रफल तथा वडा विभाजन
- प्रसिद्ध स्थलहरु

<u>मुख्य पूर्वाधारको अवस्था</u>

- सडक, बाटो, पुल
- बिजुली
- खानेपानी तथा सिंचाई
- सार्वजनिक भवन तथा पूर्वाधारहरु
- फोहरमैला व्यवस्थापन (फोहरको परिमाण र व्यवस्थापनको अवस्था)

आर्थिक अवस्था

- उद्योग, व्यवसाय तथा कलकारखाना
- मुख्य व्यापारिक केन्द्रहरु
- प्राकृतिक तथा पर्यटकीय सम्पदा

१. गाउँपालिकाको संगठन तथा राजस्व प्रशासन

हालको संगठन संरचना

- कर्मचारीहरुको विवरण

क्र.सं.	पद	स्वीकृत दरबन्दी	पदपुर्ति	
			स्थायी	करार
१				
२				
३				
४				
५				
६				
७				
८				
९				
१०				
११				
१२				
१३				
१४				
१५				
१६				
१७				

भौतिक सुविधाहरु

- कार्यालयका भवनहरु
- सवारी साधन
- फर्निचर, कम्प्युटर, प्रिन्टर

राजस्व शाखा तथा राजस्व प्रशासन

- राजस्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरुको विवरण

क्र.सं.	नाम	पद	जिम्मेवारी
१			
२			
३			
४			

५			
६			
७			

- कार्यकक्ष तथा कार्य स्थलको पर्याप्तता
- फर्निचर, कम्प्युटर, प्रिन्टर तथा अन्य भौतिक सुविधाहरु
- राजस्व सम्बन्धी डाटा बेस, राजस्व प्रशासनमा सफ्टवेयर र त्यसको प्रयोग
- कम्प्यूटर विलिङ्ग प्रणालीको प्रयोग

गाउँपालिकाको आय (आन्तरिक तथा वाह्य) सम्बन्धी विवरण

- विगत तीन आर्थिक वर्षहरु (२०७५/७६, २०७६/७७ र २०७७/७८) को यथार्थ आय विवरण
- चालु आर्थिक वर्षको (२०७८/७९) को अनुमानित/बजेट विवरण र गत चौमासिकको यथार्थ विवरण
- चालु आर्थिक वर्षका लागि गाउँ सभाले पारित गरेको कर, शुल्क तथा दस्तुरका दरहरु

अन्य दस्तावेज तथा सूचनाहरु

- निर्वाचित पदाधिकारीहरुको विवरण
- गाउँ सभाले पारित गरेको आर्थिक ऐन
- राजस्वसँग सम्बन्धित अन्य नीति तथा कार्यक्रमहरु
- गाउँपालिकाको बस्तुस्थिति विवरण (Profile)
- राजस्व परिचालनका लागि भएका प्रभावकारी प्रयासहरु

अनुसूची ३: विषयगत विश्लेषणको नमूना फाराम

क) राजस्व तर्फ

१) सम्पति कर

- सम्पत्ति कर कार्यान्वयन प्रारम्भ भएको आर्थिक बर्षः
- जम्मा करदाता सङ्ख्या:
- गत आर्थिक बर्षमा उठेको जम्मा रकम रुः
- चालु आर्थिक बर्षको वार्षिक लक्ष्य रुः
- चालु आर्थिक बर्षको गत महिनासम्म उठेको रकम रुः
- अधिकतम र न्यूनतम कर तिर्ने व्यक्तिले कति तिरेका छन्? अधिकतम रुः
  न्यूनतम रुः
- गत आर्थिक बर्षसम्मको बक्यौता रकम रुः

२) भूमिकर (मालपोत)

- गाउँपालिका भित्रको जम्मा खेतीयोग्य जग्गाको कूल क्षेत्रफलः (पालिकामा तथ्याङ्क उपलब्ध नभए मालपोत वा नापी कार्यालयबाट प्राप्त गर्न सकिने)
- गत आ.ब. मा उठेको रकम रुः
- गत आ.ब.सम्मको जम्मा बक्यौता रकम रुः

३) व्यवसाय कर

- दर्ता भएका व्यबसायिक फर्मको सङ्ख्या:
- गत आ.ब. मा उठेको जम्मा रकम रुः
- चालु आ.ब.को वार्षिक लक्ष्य रुः
- चालु आ.ब. को गत महिनासम्म उठेको रकम रुः
- अधिकतम र न्यूनतम कर तिर्ने व्यक्तिले कति तिरेका छन् ? अधिकतम रुः
  न्यूनतम रुः
- गत आ.ब.सम्मको बक्यौता रकम रुः
- दर्ता हुन बाँकी रहेका फर्मको सङ्ख्या रुः

क्र.सं.	व्यापार व्यवसायको विवरण	साना लगानी	मझौला लगानी	ठूला लगानी	कैफियत
१	उद्योग				
२	वित्तीय संस्था (बैंक, विकास बैंक, सहकारी विमा, आदि)				

३	व्यापारिक भवन, मल, निजी अस्पताल, संस्थागत कलेज विद्यालय				
४	डिलर तथा थोक विक्रेता				
५	अन्य व्यवसाय				

४) व्यवसाय वहाल कर

- संस्थागत रुपमा (बैंक, सरकारी, नीजि विद्यालय, सरकारी कार्यालय आदिलाई) भाडामा दिएका घरहरुको सङ्ख्या: औषत मासिक घर भाडा रकम रुः
- व्यवसायिक फर्म (पसल, होटेल, रेष्टुरेन्ट आदि) लाई भाडामा दिएका घरहरुको सङ्ख्या: औषत मासिक घर भाडा रकम रुः
- आवासिय प्रयोजनका लागि भाडामा दिएका घरको सङ्ख्या: औषत मासिक घर भाडा रकम रुः
- चालु आ.ब.को वार्षिक लक्ष्य रुः
- चालु आ.ब. को फाल्गुण महिनासम्म उठेको रकम रुः

५) जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर

- जडिबुटी सङ्कलन गर्ने व्यबसायीको सङ्ख्या: सङ्कलन हुने जडिबुटीको औषत परिमाणः के.जी.
- प्रति के.जी. जडिबुटी करको दरः चालु आ.ब.को लक्ष्यः

क्र.सं.	वस्तुहरु	ईकाई	कुल सङ्कलन परिणाम	अनुमानित मुल्य
क	**जडिवुटी जन्य वस्तुहरु**			
ख	**कवाडी जन्य वस्तुहरु**			
ग	**जीवजन्तु**			

ख) गैर कर राजस्व तर्फ

१) सिफारिश/प्रमाणित दस्तुर (वडा र पालिकाबाट गरिने सबै किसिमका)

- गत आ.ब. मा सबै गरिएको सिफारिश प्रमाणितको सङ्ख्या:
- सिफारिश/प्रमाणित दस्तुरको न्यूनतम दरः सिफारिस/प्रमाणित दस्तुरको अधिकतम दरः
- गत आ.ब. मा प्राप्त यथार्थ आय रुः
- चालु आ.ब.को वार्षिक लक्ष्य रुः
- चालु आ.ब. को फाल्गुण महिनासम्म उठेको रकम रुः
- वार्षिक रुपमा दर्ता र नविकरण सम्बन्धी सेवाको विबरणः

क्र.स.	सेवाको किसिम	सङ्ख्या	दस्तुरको दर	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.ब मा प्राप्त रकम
१	एफ एम रेडियो				
२	घ वर्गको निर्माण व्यवसायी ईजाजत				
३	विद्यालय स्थापना				
४	पत्रपत्रिका				
५	व्यापारिक फर्म				
६	सहकारी				
७	अन्य				
	जम्मा				

२) भवन निर्माण अनुमति दर

- वार्षिक रुपमा निर्माण हुने नयाँ घरको सङ्ख्या:
- नक्शापास प्रकृयामा आउने गरेका घरहरुको प्रतिशतः
- नक्शापास दस्तुरको दर प्रतिवर्ग फीटः
- गत आ.ब. मा पास भएका नक्सा सङ्ख्या: दस्तुर बापतको यथार्थ आयः
- चालु आ.ब.को वार्षिक लक्ष्य रुः
- चालु आ.ब. को फाल्गुण महिनासम्म उठेको रकम रुः

३) सेवा शुल्क

क्र.स.	सेवाको किसिम	दर	सेवाग्राहीको सङ्ख्या	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.ब मा प्राप्त रकम
१	हाटबजार				
२	पार्किङ				
३	बहाल बिरौटी शुल्क				
४	फोहोरमैला व्यवस्थापन (सरसफाई)				
५	सडक बत्ति				
६	शौचालय				
७	पार्क				
८	पर्यटकिय स्थल				
९	सडक, बसपार्क				
१०	अचल सम्पति मूल्याङ्कन				
जम्मा					

४) बिक्री

क्र.स.	सम्पतिको किसिम	EIA/IEE प्रतिवेदन अनुसारको परिणाम	दर	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को ठेक्का रकम
१	ढुंगा गिट्टी वालुवा माटो स्लेट अन्य					
२	टेण्डर फर्म (बार्षिक सङ्ख्या)					
३	पुस्तक वा नक्शा (सङ्ख्या)					
४	अन्य सम्पति					
जम्मा						

५) सम्पति भाडा

क्र.स.	सम्पतिको किसिम	परिणाम	दर	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को अनुमान
१	मेसिन औजार					
२	घर वा जग्गा वा पोखरी					
३	अन्य सम्पति					
जम्मा						

६) दण्ड जरिवाना

क्र.स.	दण्ड जरिवानाको किसिम	परिणाम	दर	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को अनुमान
१	नक्शा पास					
२	छाडा गाईवस्त/पशु					
३	सडक वा सडक पेटी					
४	फोहोरमैला					
	अन्य					

७) सवारी साधन कर (टेम्पो, जिप, ट्रक, टिपर, भ्यान, माईक्रोबस, मिनिबस/बस)

क्र.स.	सवारी साधनको किसिम	सङ्ख्या	दर	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को अनुमान
१	टेम्पो					
२	जिप					
३	मिनिट्रक					
४	ट्रक					
५	टिपर					
६	भ्यान					
७	माईक्रोबस					
८	मिनिबस					
९	बस					
	अन्य					

८) प्रदेशसँग बाँडफाँड हुने राजस्व

क्र.स.	राजस्वको किसिम	परिणाम	दर	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को अनुमान
१	सवारी साधन कर					
२	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क					
३	मनोरञ्जन कर (करदाता)					
४	विज्ञापन कर (करदाता)					
	अन्य					

९) गाउँपालिकाको स्वामित्तमा रहेको जग्गा र यसको हालको उपयोग सम्बन्धी विवरणः

१०) गाउँपालिकामा सार्वजनिक, पर्ति ऐलानी जग्गा र यसको हालको उपयोगको अवस्थाः

११) गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका महत्वपूर्ण पर्यटकिय र धार्मिक स्थलहरु सम्बन्धी विवरणः

१२) आन्तरिक आयका अन्य कुनै थप संभाव्य स्रोत भएमा सोको विवरणः

गाउँपालिका आय स्रोतहरु तथा हालको अवस्था

क्र. सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण	सङ्कलन भएको/ नभएको	दर निर्धारणको अवस्था
क	**कर तर्फ**			
१	भूमि कर (मालपोत)			
२	सम्पत्ति कर			
३	सवारी कर			
४	घर जग्गा बहाल कर			
५	व्यवसाय कर			
६	जडीवुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर			
ख	**अन्य राजस्व**			
१	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, काठ, दाउरा, स्लेट, आदि जस्ता वस्तुको विक्री तथा			

	निकासी शुल्क			
२	नक्सापास दस्तुर			
३	व्यक्तिगत घटना दर्ता शुल्क			
४	वहाल विटौरी शुल्क			
५	पार्किङ्ग शुल्क			
६	अस्पताल सञ्चालन शुल्क			
७	फोहरमैला व्यवस्थपन शुल्क			
८	स्थानीय खानेपानी शुल्क			
९	स्थानीय विद्युत महशुल			
१०	केवलकार, ट्रेकिंग, कायाकिङ्ग, बन्जीजम्प, जीपफ्लायर, पाराग्लाईडिङ्ग, आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवाशुल्क			
११	निर्माण, सञ्चालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार तथा सेवामा सेवाशुल्क (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, ढल निकास, सडक बत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, व्यायामशाला, पर्यटकिय स्थल, हाटबजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, बसपार्क, पुल, आदि			
१२	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क			
१३	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफएम रेडियो सञ्चालन, घ वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, आदि)			
१४	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, नुन, माटो तथा स्लेट जस्ता वस्तुको सर्वेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क			
१५	वडा कार्यालय मार्फत गरिने सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर			
१६	दण्ड जरिवाना			

गाउँपालिकाको स्वामित्व वा भोगचलनमा रहेका जग्गा र भवन

क्र.सं.	जग्गा रहेको स्थान	कि.नं.	क्षेत्रफल	हालको उपयोग	भाडा वा बहाल रकम (यदि भएमा)
क	**स्वामित्व रहेको जग्गा**				
१					
२					
३					
४					
५					
ख	**भोगचलनमा रहेको जग्गा**				
१					
२					
३					
४					
५					

गाउँपालिकाको स्वामित्वमा रहेका भवन

क्र.सं.	भवन रहेको स्थान	भवनको विवरण	हालको उपयोग	भाडा वा बहाल रकम (यदि भएमा)
१				
२				
३				
४				
५				
६				
७				

भवन सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	घरको वर्गीकरण	अनुमानित सङ्ख्या	बहालमा भएको सङ्ख्या	औसत बहाल दर
१	व्यापरिक प्रयोजनका लागि निर्मित भवन/घरहरु (नोट: व्यापारिक कम्प्लेक्स, पार्टी प्यालेस, अस्पताल, कोल्ड स्टोर, नीजि विद्यालय तथा क्याम्पस, आदि)			

२	औद्योगिक प्रयोजनका भवन/घरहरु			
३	आवासिय भवन/घरहरु			
३.१	कच्ची घरहरु (कच्ची जोडाई तथा छाना)			
३.२	अर्ध कच्ची घरहरु (माटोको जोडाई र कंक्रिट वा स्टिलको छाना भएको)			
३.३	पिलर सिस्टम नभएको पक्की घर (Without RCC Frame Structure)			
३.४	पिलर सिस्टम भएको पक्की घर (With RCC Frame Structure)			
जम्मा				

जग्गा सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	जग्गाको किसिम	अनुमानित क्षेत्रफल	औसत मुल्याङ्कन दर (मालपोत कार्यालयको आधारमा)	कैफियत
१	शहरी क्षेत्र			
२	आवासीय क्षेत्र			
३	कृषि क्षेत्र			
४	वन तथा अन्य क्षेत्र			
जम्मा				

बहाल विटौरी

क्र.सं.	सम्पत्तिहरु	ईकाई	परिमाण	दर
क	भवन तथा कोठाहरु			
ख	मेसिनहरु			
ग	सार्वजनिक सम्पत्ति			

गाउँपालिकाले निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गरेका सेवा

क्र.सं.	सेवाहरु	उपलब्ध गराईएको स्थान वा क्षेत्र	ईकाई र परिमाण	सेवा शुल्कको संभावना के छ ?	हालको अवस्था (आय)
१	फोहरमैला व्यवस्थापन				
२	स्थानीय खानेपानी				
३	विजुली				
४	धारा				
५	अतिथि गृह				
६	धर्मशाला				
७	पुस्तकालय				
८	सभागृह				
९	ढल निकास				
१०	सडक वत्ति				
११	सार्वजनिक शौचालय				
१२	पार्क				
१३	पौडी पोखरी				
१४	व्यायमशाला				
१५	पर्यटकीय स्थल				
१६	हाट बजार				
१७	पशु बधशाला				
१८	शवदाह गृह				
१९	बसपार्क				
२०	अन्य पार्किङ्ग क्षेत्र				
२१	सिफारिश तथा प्रमाणित				
२२	दर्ता, अनुमति, नविकरण दस्तुर				
२३	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क				
२४	नक्सापास				
जम्मा					

वस्तुगत विश्लेषणको नमूना फाराम

आय शीर्षकहरु	आवश्यक सूचना	सूचनाको सम्भाव्य स्रोतहरु
भूमि कर (मालपोत)	जग्गाको क्षेत्रफल तथा उपयोग	मालपोत कार्यालय
सम्पत्ति कर	सम्पत्ति धनी तथा निजको नाममा रहेका जग्गा तथा संरचना	स्थानीय तह, मालपोत कार्यालय, सर्भेक्षणहरु
व्यवसाय कर	उद्योग व्यवसायका सङ्ख्या प्रकृति सहित	स्थानीय तह, घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय, व्यवसायिक सङ्घ संगठनहरु
सवारी कर	गाउँ क्षेत्रमा रहेका सवारी साधनहरु	यातायात व्यवस्था कार्यालय
बहाल विटौरी शुल्क	भाडामा दिएको जग्गाको क्षेत्रफल र भाडा दर	स्थानीय तह
घर जग्गा बहाल कर	भाडामा दिईएका घरहरु तथा प्रचलित दर	कर कार्यालय, जनगणना तथा सर्वेक्षणहरु
विज्ञापन कर	गाउँ क्षेत्रमा रहेका विज्ञापन पाटीहरु	स्थानीय तह
मनोरञ्जन कर	गाउँ क्षेत्रमा रहेका सिनेमा हलहरु	स्थानीय तह
सवारी पार्किङ शुल्क	पार्किङ क्षेत्रको क्षेत्रफल तथा सवारी प्रवेश सङ्ख्या	स्थानीय तह तथा स्थलगत सर्वेक्षण
खानेपानी महशुल	धारा सङ्ख्या तथा पानीको उपयोग	वितरण परिमाण, मिटर रिडिङ
विद्युत महशुल	मिटर सङ्ख्या तथा विजुलीको उपभोग	वितरण परिमाण, मिटर रिडिङ
फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क	सेवा लिनेको सङ्ख्या	गाउँपालिका, सेवा प्रदायक
ढल निकास सेवा शुल्क	सेवा लिनेको सङ्ख्या	गाउँपालिका, सेवा प्रदायक
हाटबजार सेवा शुल्क	हाटबजार क्षेत्रको क्षेत्रफल	स्थलगत सर्भेक्षण
पशु वधशाला सेवा शुल्क	औषत पशु वध सङ्ख्या	स्थलगत सर्भेक्षण
सार्वजनिक संरचना मर्मत सम्भार शुल्क	प्रत्यक्ष सेवा लिनेको सङ्ख्या	स्थानीय तह
भाडा तथा बहाल	भाडा बहालमा दिएको पसल, घर तथा प्रचलित भाडा	स्थानीय तह
मेसिन तथा औजार भाडा	भाडामा दिएको मेसिन तथा औजार र प्रचलित भाडा	स्थानीय तह
ताल, पोखरी तथा जग्गा भाडा	ताल, पोखरी तथा जग्गाहरुको सङ्ख्या तथा क्षेत्रफल तथा प्रचलित भाडा	स्थानीय तह
प्राकृतिक स्रोत	निस्काशन परिणाम	EIA प्रतिवेदन, स्थलगत सर्भेक्षण

कुल आय सम्भाव्यता पहिचान (शिर्षकगत रुपमा विश्लेषण गर्ने)

विवरण	सङ्ख्या	औषत कर वा शुल्कको दर	सम्भाव्य रकम
ठूला			
मझौला			
साना			
कुल आय सम्भाव्यता			

खुद आय सम्भाव्यता पहिचान

विवरण	रकम
कुल आय सम्भाव्यता	
खुद आय सम्भाव्यता: करको दायरामा ल्याउन सकिने (कुल सम्भाव्यताको ... प्रतिशतले हुने रकम)	

खुद आय सम्भाव्यता पहिचान (आय ठेक्का)

विवरण	रकम
कुल आय सम्भाव्यता	
करको दायरामा ल्याउन सकिने (कुल सम्भाव्यताको ... प्रतिशतले हुने रकम)	
घटाउने, ठेकेदारको ओभरहेड खर्च (आयको १५ प्रतिशतले हुने रकम)	
घटाउने, ठेकेदारको नाफा (आयको १० प्रतिशत)	
खुद आय सम्भाव्यता (प्रारम्भिक ठेक्का अङ्क)	

निश्कर्ष:

सम्भाव्यता पहिचान पछि आय सङ्कलनमा ठूलो खाडल (GAP) देखिएका आय शिर्षकहरु	खाडल ठूलो हुनुको कारण	समाधानका उपायहरु

अनुसूची ४: तस्विर तथा माइन्युटहरू

बागमती गाउँपालिका कार्यालय

गाउँपालिकामा प्रारम्भिक छलफलमा राजश्व परामर्श समितिका संयोजक र गापा उपाध्यक्ष लगायत

प्रारम्भिक छलफलमा सहभागी

परामर्शदाता छलफलका क्रममा

मिटिङ माइन्युट

आज मिति २०७९ असार ५ गते आइतबारका दिन बागमती प्रदेश, मकवानपुर जिल्लाको बागमती गाउँपालिका वडा नं.-४, झुरझुरेमा रहेको बागमती गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालयमा राजश्व सुधार कार्य योजना अन्तर्गत बागमती प्रदेश सुशासन केन्द्र, जावलाखेलको आर्थिक सहयोग र नेपाल डेभलपमेन्ट कन्सल्टेन्सीको प्राविधिक सहयोगमा राजश्व परामर्श समितिका संयोजक श्री फणिन्द्र कुमार तिमल्सिनाको संयोजकत्वमा तपसिलमा उल्लेखित समिति तथा आमन्त्रितहरुको उपस्थितिमा बैठक बसी देहाय बमोजिम निर्णय गरियो ।

उपस्थितिहरु :

क्र.सं.	नाम, थर	पद	दस्तखत
१.	श्री फणिन्द्र कुमार तिमल्सिना	संयोजक	
२.	श्री राम प्रसाद सापकोटा	सदस्य	
३.	श्री भिम भुजेल	सदस्य	
४.	श्री अम्विका विश्वकर्मा	सदस्य	
५.	श्री विशाल रसाइली	सदस्य सचिव	

आमन्त्रित :

क्र.सं.	नाम, थर	पद	दस्तखत
१.	श्री झम्कनारायण घलान	लेखा अधिकृत	
२.	श्री राजेश कुमार दास	लेखा सहायक	
३.	श्री जोनिकुमार गुप्ता आलोक	कम्प्यूटर अपरेटर	
४.	श्री द्रोण वहादुर सेन	परामर्शदाता	

प्रस्तावहरु :

१. राजश्व सुधार कार्य योजना सम्वन्धमा ।

२. विविध ।

निर्णयहरु :

१. प्रस्ताव नं. १ माथि छलफल गर्दा राजश्व सम्वन्धी आवश्यक सूचना सम्वन्धित शाखा (लेखा, राजश्व प्रशासन, स्टोर, प्रशासन, योजना, आ.ले.प., आदि) बाट संकलन गर्न राजश्वको परामर्श समितिको संयोजकको निर्देशन बमोजिम संकलन गरी परामर्शदाता नेपाल डेभलपमेन्ट कन्सल्टेन्सीलाई उपलब्ध गराउने निर्णय गरियो ।

२. प्रस्ताव नं. २ माथि छलफल गर्दा आजको बैठक दिनको ३:०० बजे बसेर ५:०० बजे सम्पन्न भयो ।

राजश्व सुधार कार्ययोजना मस्यौदा प्रस्तुतीकरण तथा प्रमाणीकरण गोष्ठीका झलकहरु

राजश्व सुधार कार्ययोजना मस्यौदा प्रस्तुतीकरण

राजश्व सुधार कार्ययोजना मस्यौदा प्रस्तुतीकरणमा सहभागीहरु

राजश्व सुधार कार्ययोजना मस्यौदा प्रस्तुतीकरण पस्चात सामुहिक फोटो

आज मिति २०७९ साल असार १२ गते आइतबारका दिन बागमती प्रदेशको प्रदेश सुशासन केन्द्रको आर्थिक सहयोगमा नेपाल डेभलपमेन्ट कन्सल्टेन्सीले तयार गरेको बागमती गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना, २०७९ को मस्यौदामाथि छलफल तथा प्रस्तुतीकरण कार्यक्रम बागमती प्रदेश, मकवानपुर जिल्ला, बागमती गाउँपालिकाको उपाध्यक्ष तथा राजश्व परामर्श समितिको संयोजक श्री फणिन्द्र कुमार तिमल्सिनाको संयोजकत्वमा तपसिलमा उल्लेखित समिति तथा आमन्त्रितहरुको उपस्थितिमा बैठक बसी देहाय बमोजिमको निर्णय गरियो ।

उपस्थितीहरु :

सि.नं.	नाम, थर	पद	दस्तखत
१.	श्री फणिन्द्र कुमार तिमल्सिना	संयोजक	
२.	श्री राम प्रसाद सापकोटा	सदस्य	
३.	श्री भिम भुजेल	सदस्य	
४.	श्री अम्विका विश्वकर्म	सदस्य	
५.	श्री विशाल रसाइली	सदस्य सचिव	

आमन्त्रितहरु :

सि.नं.	नाम, थर	पद	दस्तखत
१.	श्री सर्केश घलान	गाउँपालिका अध्यक्ष	
२.	श्री मनोज बल	सोखिया सचिव	
३.	श्री द्रोण बहादुर सेन	परामर्शदाता	
४.	श्री लक्ष्मण उप्रेती	परामर्शदाता	
५	श्री सुशान सुवेदी	सहायक पाँचौं	
६	श्री मधुकृष्ण पुलामी		Madhav
७	श्री [illegible] माझी	४ नं. वडा अध्यक्ष	

८. श्री केशव तिमल्सिना - ८ नं. वडा अध्यक्ष
९. श्री अरुण पाख्रिन
१०. श्री मनकुमारी घलान - लेखा अधिकृत

प्रस्तावहरु :

१. बागमती गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना, २०७९ को मस्यौदामाथि छलफल समबन्धमा ।

२. विविध ।

निर्णय नं.१

प्रस्ताव नं. १ माथि छलफल गर्दा बागमती गाउँपालिकाको उपाध्यक्ष लगायत जनाप्रतिनिधीहरु , विषयगत शाखाका कर्मचारीहरु तथा सरोकारवाला करदाताहरुबिच बागमती गाउँपालिका, गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालयमा अपरान्ह ५ बजे देखि ६ बजे सम्म प्रदेश सुशासन केन्द्रको सहयोगमा नेपाल डेभेलपमेन्ट कन्सल्टेन्सीले तयार गरेको बागमती गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना, २०७९ को मस्यौदाको प्रस्तुतीकरण गरि सो सम्बन्धमा उठेका विभिन्न विषयको व्यापक छलफल गरि आएका सुझाबहरु संकलन गरियो

बागमती गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
झुरझुरे, मकवानपुर
बागमती प्रदेश, नेपाल